

Raport

Zespołu ds. Jakości Kształcenia Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych (rok akademicki 2013/14)

Opracowały

Izabela Tabak, Marta Mikołajczyk i Tatiana Kanasz

Skład Zespołu ds. Jakości Kształcenia
Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych:

dr Izabela Tabak (przewodnicząca)
dr Tatiana Kanasz (członek zespołu)
dr Marta Mikołajczyk (członek zespołu)
dr hab. prof. APS Maryla Sawicka (konsultant merytoryczny)

Warszawa 2014

Spis treści

WPROWADZENIE	4
CZĘŚĆ I. METODYKA BADAŃ.....	5
CZĘŚĆ II. OCENA REALIZACJI PRAKTYK W OPINII OPIEKUNÓW APS	7
CZĘŚĆ III. OCENA REALIZACJI PRAKTYK STUDENCKICH W OPINII OPIEKUNÓW Z PLACÓWEK	21
CZĘŚĆ IV. OCENA REALIZACJI PRAKTYK STUDENCKICH W OPINII STUDENTÓW.....	37
PODSUMOWANIE DANYCH Z TRZECH ŹRÓDEŁ	62
REKOMENDACJE	65
ZAŁĄCZNIK 1 - KWESTIONARIUSZ DLA OPIEKUNA PRAKTYK Z APS.....	67
ZAŁĄCZNIK 2 - KWESTIONARIUSZ DLA OPIEKUNA PRAKTYK Z PLACÓWKI	73
ZAŁĄCZNIK 3 - KWESTIONARIUSZ DLA STUDENTA	77
ZAŁĄCZNIK 4 – OPINIE OPIEKUNÓW PRAKTYK Z APS WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW	84
PSYCHOLOGIA.....	84
SOCJOLOGIA	92
PRACA SOCJALNA.....	96
ZAŁĄCZNIK 5 – OPINIE OPIEKUNÓW PRAKTYK W PLACÓWKACH WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW..	100
PSYCHOLOGIA.....	100
SOCJOLOGIA	110
PRACA SOCJALNA.....	112
ZAŁĄCZNIK 6 – OCENA REALIZACJI PRAKTYK – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW	
.....	116
PSYCHOLOGIA.....	116
SOCJOLOGIA – STAŻE	119
SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY	122
PRACA SOCJALNA.....	123

ZAŁĄCZNIK 7 – WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ORGANIZACJI I PRZEBIEGU PRAKTYKI – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW	125
PSYCHOLOGIA	125
SOCJOLOGIA – STAŻE	127
SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY	129
PRACA SOCJALNA.....	130
ZAŁĄCZNIK 8 – PRZYDATNOŚĆ INFORMACJI ZWROTNYCH – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW	133
PSYCHOLOGIA.....	133
SOCJOLOGIA – STAŻE	134
SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY	134
PRACA SOCJALNA.....	135
ZAŁĄCZNIK 9 – CHĘĆ ORAZ OCENA SZANS PRACY W WYUCZONYM W TOKU STUDIÓW ZAWODZIE – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW	136
PSYCHOLOGIA.....	136
SOCJOLOGIA – STAŻE	138
SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY	139
PRACA SOCJALNA.....	140

WPROWADZENIE

Działanie Zespołów Wewnętrznego Systemu Jakości polega na prowadzeniu ciągłej, systematycznej, jawnej ewaluacji, dokonywanej na podstawie istniejących dokumentów, jak też specjalnie zbieranych i opracowywanych materiałów samooceny. W ramach działania systemu przewidziano m.in. opracowanie corocznych raportów samooceny przez wydziałowe zespoły, skupione na wybranym w danym roku akademickim obszarze standardów procesu kształcenia (z uwagi na rozległość problematyki kształcenia dokonano podziału na 4 obszary i zdecydowano o systematycznym poddawaniu badaniu każdego z nich w kolejnych latach).

Zgodnie z harmonogramem tematycznym obszarów samoewaluacji w cyklu czteroletnim, w roku akademickim 2013/2014 przewidziano ocenę jakości przygotowania zawodowego i dostosowania kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, w tym ocenę jakości realizacji praktyk i szans absolwentów Akademii Pedagogiki Specjalnej na rynku pracy. Niniejszy raport przedstawia efekty pracy Komisji ds. Jakości Kształcenia na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych APS w wymienionym obszarze.

W pierwszej części raportu przedstawiono informacje na temat metodyki badań, w drugiej – ocenę realizacji praktyk w opinii opiekunów praktyk z APS, w trzeciej – w opinii opiekunów praktyk z placówek, w czwartej – w opinii studentów. W aneksie raportu zamieszczono narzędzia badawcze oraz szczegółowe analizy odpowiedzi respondentów na pytania otwarte, opracowane osobno dla każdego kierunku studiów.

CZĘŚĆ I. METODYKA BADAŃ

Głównym celem badań zrealizowanych przez Zespół ds. Jakości Kształcenia działający na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w roku akademickim 2013/2014 była ocena praktyk studenckich dla studentów obecnego V roku psychologii oraz III roku socjologii i pracy socjalnej.

W toku badań postawiono następujące pytania:

- Jak opiekunowie praktyk z APS oceniają współpracę z podmiotami zaangażowanymi w realizację praktyk (np. z dziekanatem, placówkami)?
- Jakie trudności napotyka opiekunowie z APS podczas organizacji praktyk oraz jakie widzą sposoby ich pokonania?
- Jakie działania, według opiekunów z APS, mogłyby usprawnić realizację praktyki?
- Jakie obowiązki związane z odbywaniem praktyki mają opiekunowie w placówkach, a jakie studenci?
- Jak opiekunowie z placówek oceniają organizację praktyki oraz współpracę ze studentami APS?
- Jakie są możliwości usprawnienia przebiegu praktyki z punktu widzenia opiekunów w placówkach i studentów?
- Jakie są korzyści z odbywania praktyki dla studenta, związane z wiedzą, umiejętnościami oraz kompetencjami?
- Jakie są szanse zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym zawodzie?

Dobór próby

Do badania włączono trzy grupy respondentów:

1. opiekunów praktyk z APS – zarówno ze studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych - łącznie 12 osób;
2. opiekunów praktyk z placówek – łącznie 16 osób;
3. studentów z WSNS – łącznie 141 osób. Należy zaznaczyć, że badaniem objęto jedynie studentów, którzy mają za sobą przynajmniej dwukrotne

odbywanie praktyk, więc i szersze niż ich młodszy koledzy, spojrzenie na obowiązki zawodowe i przygotowanie do ich pełnienia.

Techniki badań i wykorzystane narzędzia

Podczas realizacji badań zastosowano następujące techniki:

- badanie ankietowe – dla studentów ostatnich lat studiów jednolitych lub pierwszego stopnia, na trzech kierunkach: psychologia, socjologia oraz praca socjalna;
- wywiady strukturalizowane – zarówno z opiekunami praktyk z APS, jak i z placówek, do których kierowani są studenci. Wywiady miały charakter: bezpośredni, poprzez Internet lub telefoniczny (opiekunowie z placówek).

Na potrzeby badania sporządzono trzy kwestionariusze, osobno dla każdej z grup: dla opiekunów z APS (Załącznik 1), dla opiekunów z placówek (Załącznik 2) i dla studentów (Załącznik 3). Składały się one z pytań otwartych, zamkniętych oraz dawały respondentom możliwość naniesienia własnych, dodatkowych uwag.

Harmonogram realizacji badania

nr	zadanie	czas realizacji
1	Opracowanie koncepcji badań	Listopad 2013
2	Przygotowanie kwestionariuszy do badań (kwestionariusze ankiet i wywiadów)	Grudzień 2013 – luty 2014
3	Realizacja badania ankietowego ze studentami	Marzec – kwiecień 2014
4	Realizacja wywiadów z opiekunami praktyk w APS i w placówkach	Marzec – kwiecień 2014
5	Analiza dokumentów związanych z realizacją praktyki	Marzec – kwiecień 2014
6	Analiza uzyskanego materiału badawczego	Maj - czerwiec 2014
7	Opracowanie raportu z badań	Czerwiec 2014

CZĘŚĆ II. OCENA REALIZACJI PRAKTYK W OPINII OPIEKUNÓW APS

W badaniu opiekunów praktyk z WSNS wzięło udział 13 opiekunów praktyk. Wywiady zrealizowano z 12, a jeden opiekun jest jednocześnie członkiem Komisji, więc i organizatorem badania. Choć nie odpowiadał on na pytania zawarte w kwestionariuszu, to miejscami dopisywał swój komentarz. Wśród respondentów były więc:

- 4 osoby reprezentujące socjologię (4 adiunktów);
- 6 osób reprezentujących psychologię (1 profesor APS, 5 adiunktów);
- 3 osoby reprezentujące pracę socjalną (3 adiunktów).

Odpowiadają one za organizację praktyk zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych. Szczegółowe analizy odpowiedzi opiekunów z poszczególnych kierunków zamieszczono w Załączniku nr 4.

Liczba grup dziekańskich, z którymi opiekunowie współpracują jest zróżnicowana. W przypadku psychologii wynosi ona 1 – 3, w przypadku socjologii 1 – 4. Największa rozpiętość pojawia się w przypadku pracy socjalnej i wynosi 1 – 11 grup. Należy jednak zaznaczyć, że opiekun organizujący praktyki dla 11 grup współpracuje ze studentami podejmującymi naukę w ramach projektu EFS, tj. czynnymi pracownikami socjalnymi. Nie musi więc zabiegać o miejsca w placówkach związanych z pomocą społeczną, ale czuwać nad formalnym przygotowaniem praktyk.

Niemal każdy z opiekunów praktyk posiada **doświadczenie zawodowe** inne, niż praca naukowo – dydaktyczna (np. kurator sądowy, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, psycholog szkolny, prowadzenie NGO). Każdy zaś przynajmniej raz organizował już praktyki studenckie.

Miejsca odbywania praktyk są dostosowane do kierunku studiów. Adeptci psychologii kierowani są do szpitali psychiatrycznych i pediatrycznych, ośrodków wsparcia, ośrodków interwencji kryzysowej, poradni: psychologiczno – pedagogicznych, zdrowia psychicznego (specjalność kliniczna); szkół, przedszkoli specjalnych, firm badania rynku (specjalność wspierania rozwoju i kształcenia);

fundacji wspierających społeczność, firm HR oraz konsultingowo – badawczych (specjalność społeczność). Przyszli socjologowie uczestniczą w projektach badawczych lub stażach. Z kolei studiujący pracę socjalną realizują praktyki w: domach pomocy społecznej (specjalność praca socjalna w pomocy społecznej); ośrodkach pomocy społecznej (specjalność praca socjalna z rodziną) - dot. I roku; ośrodkach pomocy społecznej – dot. II roku; miejscach zgodnych z zainteresowaniami i obszarem prac licencjackich studenta – dot. III roku (np. szkoły, organizacje pozarządowe, zakłady karne, policja, Biuro Rzecznika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii).

Organizacja praktyk

Badanie obejmowało opinie opiekunów praktyk na temat współpracy z: dziekanatem, z placówkami, z przełożonymi, z koordynatorem praktyk z wcześniejszych lat oraz ze studentami. Każdy z wymienionych wątków zostanie opisany osobno – ogólne oceny w formie tabelarycznej, uzasadnienia w formie opisowej.

Współpraca z dziekanatem – najczęściej oceniana bardzo dobrze, w dwóch przypadkach dobrze i w dwóch przeciętnie. Osoby zadowolone z niej doceniały sprawne przygotowanie przez personel dziekanatu niezbędnych dokumentów (na czas, sprawdzenie ich kompletności), dodatkowo respondent z pracy socjalnej zaznaczył, że „zawsze można liczyć na ich [pracowników] pomoc”. Z kolei ci, którzy wystawili ocenę przeciętną, utyskiwali na konieczność samodzielnego skompletowania dokumentacji i „kłopoty z biurokracją wokół wypisywania skierowań”. Rozkład odpowiedzi ilustruje poniższa tabela.

Tabela 1 Ocena współpracy z dziekanatem w opinii opiekunów praktyk WSNS

Ocena współpracy z dziekanatem	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	4		2		
socjologia	2	2			
praca socjalna	2				

Źródło – opracowanie własne

Współpraca z placówkami – ponad połowa badanych osób uznała ją za bardzo dobrą, jedna za dobrą, trzy za przeciętną i jedna za złą. Ci, którzy podali noty pozytywne, zwrócili uwagę, że – jak twierdzi reprezentant psychologii – „zostały same sprawdzone placówki, z którymi dobrze się pracuje”. Poparcie tej opinii można odnaleźć w wypowiedziach opiekunów z pracy socjalnej. Uważają oni, że kontakt z pracownikami instytucji jest już wypracowany, miejsca są znajome (bo goszczą studentów od wielu lat), co przekłada się na jakość współpracy. Ci, którzy przyznali dobry stopień zaakcentowali pojawiający się wymóg finansowania praktyk. Tak powiedział jeden z opiekunów z psychologii: „Większość placówek spełnia nasze wymagania, w poradniach oczekują jednak gratyfikacji pieniężnych, czego nie możemy zapewnić – student musi pokryć koszty sam”. Jakie argumenty wysuwali pozostali badani? Oceny przeciętne lub zła wynikały z odmów instytucji, które nie chciały przyjmować studentów, lub nie zgadzały się na to od razu.

Tabela 2 Ocena współpracy z placówkami w opinii opiekunów praktyk WSNS

Ocena współpracy z placówkami	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	3	1	1	1	
socjologia	2		2		
praca socjalna	2				

Źródło – opracowanie własne

Współpraca z przełożonymi – rozumiana jako pomoc w nawiązaniu kontaktu z placówkami, pomoc w załatwieniu formalności – najwięcej osób (9) uznało ją za bardzo dobrą, jedna za dobrą, jedna za przeciętną. W pełni zadowoleni wskazywali na wsparcie, jakie otrzymują od swoich szefów, możliwość skonsultowania się oraz jakość przepływu informacji. Respondent, który uznał ją za przeciętną przyznał, że „sam musiał nawiązać kontakt z placówkami”.

Tabela 3 Ocena współpracy z przełożonymi w opinii opiekunów praktyk WSNS

Ocena współpracy z przełożonymi	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	5		1		
socjologia *	2	1			
praca socjalna	2				

Źródło – opracowanie własne

*- jeden z respondentów nie korzysta ze współpracy z przełożonym w ramach organizowania praktyki, więc nie udzielił odpowiedzi na to pytanie.

Współpraca z koordynatorami praktyk we wcześniejszych latach – kwestia ta została poruszona jedynie w grupie przedstawicieli psychologii i pracy socjalnej. Na kierunku socjologia nie ma bowiem koordynatora praktyk.

Wszyscy respondenci, którzy udzielili odpowiedzi ocenili ją bardzo dobrze. Najczęściej zwracano uwagę na jakość przepływu informacji oraz, w przypadku psychologii, na możliwość uzyskania ewentualnej pomocy od poprzednich koordynatorów.

Tabela 4 Ocena współpracy z koordynatorami we wcześniejszych latach w opinii opiekunów praktyk WSNS

Ocena	bardzo	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
współpracy z koordynatorami z wcześniejszych lat	dobrze				
psychologia	5				
praca socjalna	2				

Źródło – opracowanie własne

Ocena współpracy ze studentami – dotycząca regularnego kontaktu, czasowego rozliczania praktyk itp. – najwięcej badanych uznało ją za dobrą (7), trzy osoby za bardzo dobrą i dwie za przeciętną. Oceny dobre wynikały z braku punktualności studentów. Wyraźnie zaznaczyli to opiekunowie z pracy socjalnej i psychologii, którzy uznali, że praktykanci w ostatniej chwili, lub nawet po terminie, dostarczają dokumenty, do tego nie zawsze odpowiadają na e-maile. Z kolei oceny przeciętne argumentowano brakiem staranności w wypełnianiu dokumentacji: nie było stosownych podpisów, pieczętek, czy opisów wykonanych zadań.

Tabela 5 Ocena współpracy ze studentami

Ocena współpracy z placówkami	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	1	3	2		
socjologia	1	3			
praca socjalna	1	1			

Źródło – opracowanie własne

Można zatem powiedzieć, że współpraca z przełożonymi, wcześniejszymi koordynatorami, placówkami i dziekanatem oceniana była lepiej, niż ze studentami.

Napotymane trudności

Kwestia trudności została rozpatrzona pod kątem utrudnień ze strony: uczelni, placówek i studentów.

Uczelnia - o ile opiekunowie z kierunku praca socjalna nie zgłaszali komplikacji w tym wymiarze, o tyle pojawiły się one w przypadku socjologii i 4 przedstawicieli psychologii. Najczęściej utyskiwano na sprawy formalne. Jak powiedział jeden z respondentów: „zbyt wiele formalności biurowatycznych”. Formalności te można podzielić na:

- związane z przygotowaniem praktyk: brak finansowania praktyk; brak stałych porozumień zawartych przez Władze uczelni; konieczność wypisywania list osób zadeklarowanych, zanoszenie ich do dziekanatu w celu wypisania skierowań („Dlaczego nie może skierowań wypisywać opiekun praktyk w imieniu uczelni?”), wreszcie odbieranie skierowań,
- związane z zaliczeniem praktyk – opracowanie sprawozdania według obowiązującego wzoru.

Dodatkowo zwrócono uwagę, że 3 różne formy odbywania praktyk pomnażają ilość dokumentów do przygotowania. Uciążliwe jest także każdorazowe uzyskiwanie zgody dziekana na wcześniejsze, niż wrześnieowe, odbywanie praktyki. Zgłoszono też przypadek zgubienia dokumentów jednego studenta. W jednym przypadku wyłoniły się komplikacje interpersonalne: „Bezpodstawne zarzuty dyrektora instytutu dotyczące jakości organizacji praktyki”.

Placówki – opiekunowie z pracy socjalnej nie wykazali utrudnień ze strony placówek goszczących studentów APS. Być może spowodowane jest to faktem wieloletniej współpracy, znajomością personelu oraz wymogami (zaakceptowanymi), jakie stawiane są w związku z praktykami. Z kolei reprezentanci socjologii i 4 psychologii wskazali na przeszkody w zakresie przyjmowania studentów. Dotyczą one przede wszystkim odmów. Uskarżano się, że dyrektorzy instytucji albo nie zgadzają się na organizację praktyki albo robią to niechętnie. Taka postawa przekłada się na całokształt zajęć praktycznych: liczba studentów jest ograniczona, proponowany jest jeden, „sztywny” termin, lub też jest on zmieniany, osoby pracujące ze studentami oczekują wynagrodzenia, a w skrajnych przypadkach nie dotrzymują zasad współpracy (studenci zamiast praktyk psychologicznych parzyli kawę).

Studenci – przedstawiciele każdego kierunku zwrócili uwagę na brak rzetelności studentów, przejawiający się w nieterminowym ich zaliczaniu. Jedna z osób przyznała, że „[studenci] są zbyt zajęci studiowaniem i pracą zawodową, co koliduje im z odbywaniem praktyk”. Ponadto zaobserwowano: brak zaangażowania, brak staranności w wykonywaniu pracy zaliczeniowej, nieznajomość istoty praktyki (także jej regulaminu i programu), lub próby odbywania jej w miejscach niezwiązanych z kierunkiem i specjalnością.

Ocena merytorycznego programu praktyk i wpływ na jego przygotowanie

Każdy z respondentów bardzo dobrze ocenił program praktyk. Według osób związanych z pracą socjalną jest on dostosowany do specyfiki studiów, programu kształcenia oraz wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji. Potwierdza to opinia socjologa: „badania terenowe rozwijają wyobraźnię socjologiczną i umiejętności

prowadzenia badań”, zatem cechy niezbędne dla kierunku. Reprezentant psychologii uznał nawet, że program jest „ambitny, że czasem trudny do realizacji przez placówki”.

Spośród badanych osób tylko jedna przyznała, że miała niewielki wpływ na przygotowanie programu. Pozostałe albo same go układały (co wyraźnie podkreślili respondenci z kierunku psychologia i praca socjalna) albo modyfikowały. Przedstawiciel socjologii przyznał, że miał „czynny udział w przygotowaniu praktyk prowadząc przedmiot <projekt badawczy> i biorąc udział w zespole badawczym przygotowującym program”.

Propozycje usprawnień

Podczas badań wyodrębniono pięć obszarów związanych z organizacją praktyk studenckich (podział na grupy, termin, dobór placówek, program, zasady współpracy z placówkami) i poproszono respondentów, by ocenili, czy któryś z nich wymaga usprawnienia. Dano także możliwość udzielenia wskazówek dotyczących innych niż wymienione kwestii.

Podział studentów – większość opiekunów nie miała uwag, jednak pojawiły się dwie sugestie. Pierwsza dotyczyła zmniejszenia liczebności grup, druga zaś dzielenia studentów pod kątem ich zainteresowań, a nie według list z dziekanatów.

Termin – przedstawiciele każdego z kierunku studiów uznali za konieczne wprowadzenie większej elastyczności w wyborze terminu. Elastyczność ta rozumiana była jako uwzględnienie praktyk jako przedmiotu do realizacji podczas całego roku akademickiego, a nie tylko we wrześniu. Respondenci argumentowali to nie tyle faktem udogodnienia dla studentów (według psychologów - praktyka w odpowiednim dla nich czasie), ale i wykładowców (socjologowie – ze względu na specyfikę badań socjologicznych).

Dobór placówek – respondenci zwykle akceptowali dotychczasowy dobór placówek (praca socjalna i socjologia), jednak 2 osoby z kierunku psychologia zaproponowały, by porozumienia podpisywać na czas nieokreślony („Porozumienia

powinny być stałe”). Z ich doświadczenia wynika, że kliniki i szpitale psychiatryczne zbyt często się zmieniają lub w ogóle wycofują ze współpracy, gdyż mają u siebie osoby odbywające specjalizację.

Program praktyk – w tym punkcie wszyscy badani byli zgodni – program nie wymaga wprowadzenia zmian. Potwierdzają się więc wnioski z poprzedniego wątku analizy – oceny programu i wpływu na zawarte w nim treści.

Zasady współpracy z placówkami - według opiekunów z kierunków socjologia i praca socjalna zasady te są akceptowane i nie muszą być zmieniane. Jednak 3 respondentów z psychologii podkreśliło konieczność zawierania stałych porozumień (por. dobór placówek) oraz finansowania praktyk. Na mocy umów z instytucjami opiekunowie w placówkach nie otrzymują wynagrodzenia, za to mają prawo do bezpłatnych szkoleń i konferencji w APS, co dla wykładowców oznacza konieczność poświęcania własnego czasu na ich organizację. Postulowano także zmniejszenie liczby dokumentów związanych z praktykami.

Inne uwagi – osoby, które skorzystały z możliwości naniesienia innych uwag dot. praktyki ponawiali wcześniej zgłoszone sugestie, tj.: finansowanie praktyk, odejście od „sztywnego”, wrześnieowego terminu, zawieranie stałych porozumień z placówkami oraz „mniej wymogów formalnych <przepisy i regulacje> wobec opiekunów z APS”.

Pełnienie funkcji opiekuna praktyk w następnym roku akademickim

Wszyscy respondenci z pracy socjalnej, socjologii i 4 z psychologii chcieliby w następnym roku akademickim podjąć się organizacji praktyk. Stanowiska takie argumentowano: faktem znajomości zasad współpracy i personelu instytucji (psycholog: „mam już wszystko zorganizowane”); kontaktem ze studentami (opiekun z pracy socjalnej: „obserwacją satysfakcji studenta”, opiekun z socjologii: „podoba mi się kontakt ze studentem, przekazywanie umiejętności potrzebnych na rynku pracy”); wynagrodzeniem. Dwie osoby uznały jednak, że przygotowanie studentów do

praktyki zajmuje zbyt dużo czasu, który woleliby przeznaczyć na inne aktywności związane z obowiązkami akademickimi.

Kontakt opiekuna ze studentami

Kontakt pracownika APS ze studentami został podzielony i opisany w odniesieniu do trzech perspektyw czasowych: przed praktyką, w jej trakcie oraz po.

Przed praktyką – każdy z respondentów utrzymuje go niemal w taki sam sposób: osobiście podczas dyżurów, zajęć, spotkania organizacyjnego lub poprzez e-mail. Celem spotkania jest wprowadzenie studenta w istotę praktyki, ukazanie jej założeń, zasad, programu, warunków zaliczenia, prezentacja placówek. W korespondencji e-mail wysyłane są dokumenty (w przypadku psychologii – wszystkie, w przypadku pracy socjalnej – program). Badani reprezentujący psychologię i pracę socjalną organizują spotkanie na początku roku akademickiego, dodatkowo przedstawiciele pracy socjalnej robią to w kwietniu/ maju. Wtedy właśnie przekazują studentom listy i skierowania do konkretnych placówek (I, II rok). Należy zaznaczyć, że kwestie te reguluje §10 Zarządzenia nr 5 /12-13 Dziekana Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z dnia 6 września 2013 w sprawie szczegółowej organizacji i warunków studiowania na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych w roku akademickim 2013/2014.

Podczas praktyki – respondenci kontaktują się ze studentami poprzez e-mail (na kierunku psychologia także telefonicznie), czasem osobiście, czy to podczas dyżurów, czy w placówce (kierunek praca socjalna). Jak uważa osoba związana z socjologią: „[praktyka] wymaga ciągłego monitorowania, najczęściej drogą mailową, bowiem praktyki badawcze realizowane są w trakcie wakacji”.

Po praktyce – każdy opiekun spotyka się ze studentami w celu omówienia i zaliczenia praktyki: rozmawia o miejscach, doświadczeniach, czyta dzienniki praktyk oraz karty nabywania umiejętności wypełnione przez pracowników instytucji. Ponadto, opiekunowie są dostępni dla studentów poprzez wiadomości e-mail.

Ocena studenta

Z wypowiedzi wszystkich respondentów wynika, że oceniając studenta po praktyce, pod uwagę brane są:

- dokumenty (wypełniony dziennik, opinia opiekuna z placówki);
- zdobyte wiedza i umiejętności (np. wykonanie studium przypadku – psychologia, sprawozdanie z badań – socjologia, wywiad z klientem – praca socjalna);
- zaangażowanie (na podstawie wypowiedzi studenta, ale i wiadomości zwrotnej od pracownika z placówki).

Dodatkowo, opiekunowie rozmawiają z zaliczającymi praktykę i pytają, co było dla nich interesujące, co trudne, czy widzą siebie w takiej pracy.

Wizja praktyk studenckich

Respondenci zostali zapytani o to, jak praktyki studenckie powinny wyglądać. Większość z nich uważa, że dotychczasowa koncepcja jest zasadna i nie wymaga poprawy. Badani związani z kierunkiem psychologia uznali, że studenci powinni mieć możliwość z jednej strony obserwowania specjalistów, a z drugiej zrobienia czegoś samemu. Tak też się dzieje, czego przykładem są ćwiczenia integracyjne, treningi, czy konferencje (te ostatnie podkreślono na psychologii i socjologii). Choć sam program praktyk nie budzi zastrzeżeń (co już dwukrotnie podkreślano), postulowano zmianę terminu praktyki. Według opiekunów z psychologii i pracy socjalnej powinny one odbywać się podczas całego roku akademickiego, a nie tylko we wrześniu, do tego mniej godzin dziennie, ale dłużej.

Ocena szans zatrudnienia absolwenta APS

Badani różnie oceniają szanse zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym zawodzie. Według 4 osób z kierunku psychologia są one duże – wskazano na przypadki studentów, którzy otrzymali propozycję pracy w placówkach, w których działali jako praktykanci. Zauważono też, że szanse kończącego APS są takie same, jak kończącego inną uczelnię. Na trudności wskazywali zaś respondenci z socjologii. Troje z nich uznało, że ze względu na problemy na rynku, znalezienie zatrudnienia nie będzie łatwe, że „wyuczony zawód ma się nijak do znalezienia pracy”. Dwie osoby z pracy socjalnej i po jednej z pozostałych kierunków wiązały szanse z postawą samego studenta, jego zaangażowaniem, aktywnością. Opiekunka z pracy socjalnej powiedziała „niektórzy starają się utrzymać kontakt z placówką mając na uwadze fakt, że w przyszłości będą szukać pracy”. Druga zaś podkreśliła, że czasem studenci podwyższają swoje kwalifikacje podczas studiów podyplomowych „stąd potrzeba organizowania dla nich oferty dydaktycznej zgodnej z potrzebami rynku pracy i nastawionej na praktykę, a nie na teorię”.

Inne uwagi dotyczące praktyk

Osoby udzielające wywiadów nie miały wielu dodatkowych uwag. Ponownie podkreśliły kwestię finansowania praktyk, czyli wynagrodzenia dla opiekunów w instytucjach, ale i sprawniejszego rozliczania się z opiekunem z APS (zgłoszono przypadek kilkumiesięcznego oczekiwania na przelew). To kwestia organizacyjna. Natomiast merytoryczna dotyczy konieczności zapoznawania studentów z misją uczelni. Placówki, w których odbywają się praktyki, są dobierane z uwzględnieniem przesłania APS, które nie zawsze jest studentom znane. Należy więc uświadamiać kierowanych na praktyki o idei Akademii.

Wnioski i rekomendacje

- Respondenci bardzo dobrze lub dobrze ocenili współpracę z dziekanatem, przełożonymi i poprzednimi koordynatorami w ramach organizacji praktyk. Gorsze opinie dotyczyły kontaktów z placówkami (odmowy, narzucanie terminu, wymóg odpłatności) oraz studentami (niekompletne dokumenty, brak punktualności).
- Podczas organizacji praktyk, opiekunowie napotykają trudności ze strony APS - głównie wielość i różnorodność dokumentów do przygotowania (zbyt dużo działań administracyjno – organizacyjnych); oraz ze strony placówek – niechęć do przyjmowania studentów. Z tego powodu postulowano:
 - zawieranie stałych porozumień z instytucjami goszczącymi praktykantów (co formalnie odciążałoby opiekunów, którzy nie musieliby co roku przygotowywać nowych oraz dawałoby gwarancję dalszej współpracy);
 - konieczność wynagradzania personelu placówek – wówczas odmów byłoby mniej lub wcale.
- Bolączką dla opiekunów ze wszystkich kierunków jest postanowienie, by praktyki odbywały się we wrześniu. Taki „sztywny” termin jest niekorzystny i dla placówek i dla studentów (konieczność przyjazdu do Warszawy miesiąc wcześniej). Respondenci proponowali więc, by można było realizować praktyki w ciągu roku akademickiego. Niektórzy zgłaszali nawet, że powinny one trwać dłużej.
- Badani wysoko ocenili programy praktyk, uznając go za dostosowany do specyfiki studiów, KRK i misji uczelni. Zaznaczono jednak, że misji tej nie znają studenci, dlatego też konieczne jest informowanie o niej podczas spotkań organizacyjnych.
- Opiekunowie praktyk pełnią swoje funkcje jeszcze przed rozpoczęciem praktyki, w jej trakcie i po. Na uwagę zasługuje szeroka możliwość kontaktu studenta z opiekunem (telefoniczny, e – mailowy, osobisty w APS lub w placówce).

- Bez względu na kierunek studiów, opiekunowie stosują takie same kryteria zaliczenia praktyki, tj.: nabyte umiejętności i wiedza, zaangażowanie studenta oraz poprawność wypełnienia dokumentów.
- Badani przyznali, że praktyki dają możliwość przygotowania studenta do podjęcia zatrudnienia, ale oprócz nich niezbędne jest jego zaangażowanie oraz rozszerzenie oferty dydaktycznej o kierunki/ studia podyplomowe atrakcyjne dla rynku pracy i nastawione nie tyle na teorię, co na praktykę.

CZĘŚĆ III. OCENA REALIZACJI PRAKTYK STUDENCKICH W OPINII OPIEKUNÓW Z PLACÓWEK

Wywiady zrealizowano z **16 opiekunami placówek**: 10 na kierunku psychologia, 4 na kierunku praca socjalna, 2 na kierunku socjologia. W przypadku praktyk na kierunku psychologia badaniami objęto placówki, w których studenci APS odbywali praktyki w 2013 roku. Na kierunku pracy socjalnej podobnie jak socjologii w momencie realizacji badań studenci mieli różny stopień zaawansowania w odbywaniu staży: część jeszcze nie rozpoczęła praktyki, a część była w trakcie. Studentów pracy socjalnej poproszono o ustosunkowanie się do ostatniej zrealizowanej praktyki w ośrodku pomocy społecznej. Ze względu na inny tryb praktyk na kierunku socjologii nie było możliwości objęcia opiekunów placówek obecnych studentów III roku badaniami zgodnie z harmonogramem (praktyki-staże są w trakcie, brak dokumentacji sprawozdawczej z listą placówek). Stąd opinie opiekunów placówek na kierunku socjologia dotyczą zeszłorocznych studentów. Szczegółowe analizy odpowiedzi opiekunów dotyczące poszczególnych kierunków zamieszczono w Załączniku nr 5.

W badaniu wzięli udział opiekunowie różnych placówek. Na kierunku psychologii były to osoby z: Kluboteki Dojrzałego Człowieka, Bródnowskiego Stowarzyszenia Przyjaciół i Rodzin Osób z Zaburzeniami Psychicznymi POMOST - Ośrodka Wsparcia, Bielańskiego Środowiskowego Domu Samopomocy typ A, Kliniki Neurochirurgii Samodzielnego Publicznego Centralnego Szpitala Klinicznego, Ośrodka Terapii w Środowisku Instytutu Psychiatrii i Neurologii, Klinicznego Oddziału Pediatrycznego Szpitala Bielańskiego, Dziennego Oddziału Psychiatrycznego Szpitala Bielańskiego, Fundacji Warszawskie Hospicjum dla Dzieci, Krajowego Ośrodka Adopcyjnego TPD, Zespołu Szkół nr 15 (LO i Gimnazjum). Studenci pracy socjalnej odbywali staże w ośrodkach pomocy społecznej. Studenci socjologii odbywali i odbywają praktyki w różnych instytucjach. Badaniami objęto opiekunów Fundacji Centrum Praw Kobiet oraz Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych.

Wywiady realizowano telefonicznie lub za pomocą poczty elektronicznej.

Liczba studentów kierowanych na praktyki do placówek różni się na poszczególnych kierunkach. Na kierunku socjologii są to pojedyncze osoby (tak

wynika ze sprawozdania opiekuna staży), czasem kilka osób w jednej placówce. Na pracy socjalnej liczba studentów waha się od 10 do 20 osób. Na kierunku psychologii większość placówek przyjmowała na praktyki od 1 do 7 studentów, 2 placówki – 20 i 40 osób.

Okres współpracy z APS: część placówek na wszystkich kierunkach przyjmuje studentów na praktyki od roku, część od kilku lat, najdłuższą współpracą cieszą się placówki na kierunku pracy socjalnej (15 lat). Pytanie było trudne dla kilku badanych (na pracy socjalnej i socjologii).

Staż pracy badanych wahał się od kilku kilkadziesiąt lat: 2-3 lat (socjologia, psychologia), 10 lat (socjologia), 15 lat (praca socjalna), 33 lata (praca socjalna), 38 lat (psychologia).

Staż pracy respondenta jako opiekuna praktyk to: 0,5-2 lata na socjologii, 4-15 lat na pracy socjalnej, 1-14 lat na psychologii.

Zajmowane przez respondentów stanowiska są następujące:

- Na kierunku psychologii: v-ce prezes, kierownik ośrodka lub sekcji (4 osoby), psycholog (4 osoby), asystent (1 osoba), pedagog szkolny (1 osoba)
- Na kierunku pracy socjalnej: pracownik socjalny (3 osoby), ponadto dwie pełniły dodatkowe funkcje: psychologa lub doradcy zawodowego. Jedna osoba była zastępcą kierownika działu.
- Na kierunku socjologii: osoba pierwszego kontaktu, kierownik komórki ds. komunikacji.

Sprawowanie opieki nad praktykantem polega na:

- **Przygotowaniu studentów do praktyki**, które obejmuje poznanie praw i obowiązków praktykanta, zasad funkcjonowania placówki (w opinii opiekuna OPS, „Zapoznanie [studentów] ze strukturą organizacyjną (...), ze specyfiką pracy, przeprowadzenie instruktażu stanowiskowego, dopilnowanie terminu szkolenia BHP...”) oraz sposobu prowadzenia dokumentacji, zadań studenta, harmonogramu prac, sposobu zaliczenia praktyk. Na tym etapie przekazywana jest także wiedza specjalistyczna, np. dotycząca chorób

psychicznych i niepełnosprawności psychicznej oraz metod rehabilitacji społecznej osób chorujących psychicznie (na praktykach psychologicznych).

- **Zlecaniu wykonania konkretnych czynności** (np. na praktykach psychologicznych te czynności polegają na „uzupełnianiu informacji o dzieciach, prowadzenie rejestrów, lekturze publikacji i aktów prawnych; delegowaniu zadań związanych z kontaktem z pacjentem, powierzanie zadań związanych ze współpracą z personelem oddziału, kierowaniu wolontariuszy do pomocy w opiece domowej nad terminalnie chorymi dziećmi, przekazaniu materiałów do wykonania konkretnych zadań, umożliwieniu dostępu do biblioteki zakładowej”. Ewentualnie praktykanta włącza się w jakieś zadania zespołowe, np. wykonywane przez zespół terapeutyczny.
- **Koordinacji i konsultacji pracy praktykanta.** Praktyka psychologiczna w tym względzie polega na „bieżącym konsultowaniu spostrzeżeń praktykantów, omawianiu napotykanymi trudnościami i niejasnymi sytuacjami, wspieraniu inicjatywy, omawianiu sytuacji kryzysowych w Oddziale”. Czasem potrzebna jest interwencja - sporadycznie pomiędzy personelem, a studentami „gdy coś się dzieje” (przykład z pracy socjalnej).
- **Ocenie praktykanta.** Opiekunowie praktyk na bieżąco monitorują aktywności studenta i wypełnianie przez niego obowiązków, uzupełniają dokumentację z APS, udzielają informacji zwrotnej na zakończenie praktyk.

Zadania praktykanta wiążą się z rodzajem działalności placówki oraz przygotowaniem studentów. Jednak część zadań wykonywana przez praktykantów jest podobna na wszystkich kierunkach:

- Zapoznanie się z zadaniami przedstawiciela danego zawodu;
- Udział w codziennym życiu placówki (np. psychologa w szkole);
- Doskonalenie zdobytych na studiach umiejętności i nabywanie nowej wiedzy;
- Kontakt z klientem/pacjentem;
- Udział w zebraniach, spotkaniach zespołu;
- Wykonywanie zadań pomocniczych;
- Wykonywanie prac samodzielnych;

- Praca z dokumentacją;
- Praca organizacyjna.

Specyficzne formy zadań na kierunku psychologii obejmują m.in. aranżowanie kontaktu z osobą chorującą psychicznie, wykonywanie wstępnej diagnozy psychologicznej pacjentów czy prowadzenie zajęć terapeutycznych. Bardziej szczegółowa lista zadań przedstawiona została w załączonym osobno raporcie dla kierunku psychologii.

W przypadku praktykantów pracowników socjalnych jest to praca środowiskowa wykonywana samodzielnie lub pod opieką opiekuna placówki. Na kierunku socjologii studentka ze specjalności socjologia komunikacji miała przygotowywać materiały do tygodnika.

Organizacja praktyk

Badanie obejmowało opinie opiekunów praktyk na temat: współpracy formalnej z uczelnią, współpracy merytorycznej oraz współpracy organizacyjnej z opiekunem praktyk z APS. Każdy z wymienionych wątków zostanie opisany osobno – ogólne oceny w formie tabelarycznej, uzasadnienia (o ile się pojawiają) w formie opisowej.

Współpraca formalna obejmowała przygotowanie dokumentów, zawieranie porozumień. Na wszystkich kierunkach była oceniona jako bardzo dobra lub dobra. Uzasadniano to następująco: „gdyż do tej pory nie było trudności, dokumenty czytelne, zwięzłe” (na kierunku psychologii), „wszystkie dokumenty są wysyłane na czas” (praca socjalna). Przeciętna opinia dotyczyła problemu z terminami, o których studentów poinformowano zbyt późno.

Tabela 6 Ocena współpracy formalnej z uczelnią w opinii opiekunów placówek

Ocena współpracy z dziekanatem	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	7	2	1		
Socjologia*		1			
praca socjalna	4				

*1 osoba nie potrafiła ocenić, ponieważ zajmował się tym inny pracownik z kadr

Źródło – opracowanie własne

Współpraca merytoryczna obejmowała wytyczne do realizacji programu praktyk. Na wszystkich kierunkach została dobrze i bardzo dobrze oceniona. Odwoływano się do jasnych zasad współpracy, konkretnych wymagań lub zwyczajnie odnotowano „brak zastrzeżeń”. W przypadku psychologii pojawiła się opinia przeciętna: „studenci zbyt późno dostarczają skierowania na praktyki z uwagi na opieszałość pracowników dziekanatów”.

Tabela 7 Ocena współpracy merytorycznej w opinii opiekunów placówek

Ocena współpracy z placówkami	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	6	3	1		
Socjologia*		1			
praca socjalna	4				

*1 osoba nie pamiętała.

Źródło – opracowanie własne

Współpraca organizacyjna z opiekunem praktyk z APS na wszystkich kierunkach została oceniona bardzo dobrze i dobrze. Badani wskazywali na to, że opiekun praktyk „jest otwarty na sugestie, wspierający pracę szkoły oraz opiekuna jako pedagoga”, „wszystkie terminy i zmiany są uzgadniane i planowane”.

Tabela 8 Ocena współpracy organizacyjnej w opinii opiekunów placówek

Ocena współpracy z przełożonymi	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	8	2			
socjologia		2			
praca socjalna	4				

Źródło – opracowanie własne

Współpraca ze studentami

Ocena współpracy ze studentami obejmowała kilka obszarów, które zostaną zaprezentowane osobno. Badaczy interesował poziom przygotowania merytorycznego (pod względem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) studentów do realizacji praktyk w wybranej placówce, zaangażowanie studentów w pracę w placówce, spełnianie wymogów formalnych (obecność, punktualność itp.), kultura osobista studenta, sposób bycia i wyrażania się.

Przygotowanie merytoryczne – Większość studentów jest dobrze przygotowana do praktyk merytorycznie. Zauważono jednak bardzo zróżnicowanie wśród studentów. Jak wyraziła to opiekun z placówki na kierunku praca socjalna: „Jedni się wyróżniają, inni olewają”. Wskazywano na braki wiedzy z zakresu

psychologii klinicznej dziecka i neuropsychologii. Zwracano uwagę, że 2 tygodnie praktyk to za mało dla oceny przygotowania merytorycznego studentów.

Tabela 9 Ocena przygotowania merytorycznego studentów do realizacji praktyk w opinii opiekunów placówek

Ocena przygotowania merytorycznego	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	2	7	1		
socjologia		2			
praca socjalna	1	3			

Źródło – opracowanie własne

Zaangażowanie studentów w pracę w placówce – w tym zakresie podobnie odnotowano zróżnicowane podejście studentów do praktyk: „od biernej postawy i wycofania po głębokie zaangażowanie skutkujące wielomiesięcznym wolontariatem”. Jeden z opiekunów placówki wspominał takie pozytywne doświadczenie: „jak studentka była chora, to sama pytała czy może przyjść w innym terminie, zrobić coś w domu”. Wszystkie opinie opiekunów sytuują się w zakresie ocen dobrych i bardzo dobrych.

Tabela 10 Ocena zaangażowania studentów w pracę w placówce

Ocena zaangażowania studentów	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	6	4			
socjologia		2			
praca socjalna*		2			

*2 osoby uznały, że bywa różnie

Źródło – opracowanie własne

Spełnianie wymogów formalnych – pozytywnie oceniono na wszystkich kierunkach spełnianie przez studentów-praktykantów APS wymogów formalnych. Podkreślano punktualność studentów lub uprzedzanie przy ew. spóźnieniu się, dotrzymywanie terminów. Szczegółowy rozkład opinii opiekunów placówek przedstawia poniżej tabela 11.

Tabela 11 Ocena spełniania wymogów formalnych

Ocena spełniania wymogów formalnych	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	7	3			
socjologia		2			
praca socjalna	3	1			

Źródło – opracowanie własne

Kultura osobista praktykantów – oceniana bardzo dobrze i dobrze na wszystkich kierunkach. Opiekunowie placówek nie mieli zastrzeżeń w tym zakresie.

Tabela 12 Ocena kultury osobistej, sposobu bycia i wyrażania się w opinii opiekunów placówek

Ocena kultury osobistej	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
psychologia	8	2			
socjologia		2			
praca socjalna	1	3			

Źródło – opracowanie własne

Ogólnie współpraca ze studentami na wszystkich kierunkach studiów przebiegała dobrze lub bardzo dobrze. Opiekunowie zauważali zróżnicowany poziom zaangażowania w praktyki ze strony studentów. Na kierunku psychologii odnotowywali pewne braki w przygotowaniu merytorycznym.

Mocne strony praktyki

Praktyki dają możliwość zweryfikowania zasadności wyboru danego zawodu. Jak powiedziała jedna z opiekunek ze strony placówki na kierunku praca socjalna: „Student może idąc w teren stwierdzić, czy jest to to, co chce w życiu robić. Bez praktyk studia nie mają sensu”. Pozytywnym efektem praktyk jest dobry kontakt z klientem placówki, np. z mieszkańcami DPS: „Gdy się otworzą [studenci] na mieszkańca, to utrzymują z nim kontakt, a to dla niego jest ważne”.

Bardzo dużo zalet praktyk odnotowano w opiniach opiekunów z placówek na kierunku psychologia: „studenci są zazwyczaj bardzo otwarci i chętni do pracy, sympatyczni, zaangażowani, kulturalni, dobra jest organizacja praktyk, motywacja

praktykantów, niektóre osoby po zakończeniu praktyk utrzymały kontakt z Ośrodkiem, przyzwoite przygotowanie do praktyki w zawodzie, poznanie prawdziwej strony życia [w rodzinie hospicyjnej], bezpośredni kontakt z osobami z którymi się pracuje, uczestniczenie w różnych zajęciach, łączenie dwóch pokoleń, pula godzin wymagana do zaliczenia praktyk jest czasem pozwalającym na zapoznanie się ze specyfiką funkcjonowania placówki w której praktyki są realizowane, silny nacisk w toku studiów na rozwijanie umiejętności praktycznych w sposób istotny ułatwia realizację zadań podczas praktyk, dzienniczek praktyk wyszczególnia umiejętności i kompetencje, które podlegają ocenie stanowiąc wartościową informację zwrotną”.

Opiekunowie praktyk socjologicznych ze strony placówek w wywiadach telefonicznych nie potrafili wskazać mocnych stron praktyk. Jedna z osób badanych bardzo się spieszyła, więc nie miała czasu na bardziej rozbudowane odpowiedzi. Druga osoba była ogólnie zadowolona z pracy studentki, ale nie mogła wyszczególnić zalet praktyk. Opinie dwóch osób nie dają możliwości uogólnienia. Sprawa wymagałaby bardziej obszernych badań z objęciem większej liczby opiekunów z placówek.

Słabe strony praktyki

Nieliczne osoby (po 2 na kierunkach pracy socjalnej i psychologii) uznały, że praktyki nie mają słabych stron. Zdecydowana większość respondentów dostrzegła różne słabsze strony praktyk, wymagające usprawnienia.

- W opinii dwóch opiekunów pracy socjalnej wskazywano na **liczebność grupy (za duża)** oraz **stopień zaangażowania studentów** („mógł by być większy”).
- **Zbyt krótki czas trwania praktyk** (w opinii opiekunów na psychologii i socjologii).
- **Kolidowanie praktyk z zajęciami na uczelni** (w opinii opiekunów na psychologii i socjologii). Na przykład, praktyki socjologa komunikacji i procesów społecznych odbywały się przy wydaniu gazety. Praktykantka przychodziła do placówki nie w każdy dzień ze względu na zajęcia. „Więc jak

był dzień wydania tygodnika, to praktykantki nie było”. A to są ważne umiejętności, które się pomija. Zdaniem badanego opiekuna praktyki powinny być „zablokowane”. Ten problem pojawiał się i na psychologii: „ograniczona ilość godzin pozwoliła jedynie na zapoznanie się z podstawami specyfiki pracy w obszarze psychiatrii środowiskowej”, „czasami trudno pogodzić godziny pracy placówki i godziny zajęć studentów, często wybierana przez studentów możliwość odbywania praktyk w okresie roku akademickiego, wymusza konieczność dostosowania wizyt w placówce do planu zajęć i uniemożliwia pełne wykorzystanie potencjału pracy w danej placówce”.

- **Termin odbywania praktyk:** wrzesień na praktyki psychologiczne w szkole jest trudny. Na kierunku psychologii zwracano uwagę na zbyt późny termin ustalenia praktyk (proponowano do końca maja).
- **Brak wiedzy i odpowiedniego przygotowania części studentów** psychologii: braki w zakresie wiedzy z psychologii klinicznej dziecka, neuropsychologii metod diagnostycznych.
- **Brak znajomości** niektórych studentów psychologii odnośnie wymagań dotyczących praktyk (warunków zaliczenia).

Propozycje usprawnień

Opiekunowie placówek wskazywali na potrzebę wprowadzenia następujących zmian:

- **Zmniejszyć liczebność grup** (na pracy socjalnej);
- **Wydłużyć czas trwania praktyki** (zwiększyć liczbę godzin) – dla kierunków psychologii i socjologii. Uzasadnienie: „gdy student odwiedza placówkę codziennie, co ułatwia poznanie specyfiki jej funkcjonowania, nawiązanie kontaktu z korzystającymi z niej osobami oraz pozwala obserwować bieżące zmiany stanu psychicznego uczestników”.

- **Dobierać placówki zgodnie z zainteresowaniami studenta** („Nie każdy student chce pracować w OPS”), ale także jego predyspozycjami („lepiej dobierać osoby, które mogłyby posługiwać w hospicjum, w ciągu tzw. okresu próbnego”).
- **Umożliwić realizację praktyk w czasie całych wakacji** (na kierunku psychologii).
- **Zapoznać studentów** psychologii z wiedzą na temat psychologii klinicznej dziecka i neuropsychologii przed realizacją praktyk. W przypadku studentów specjalności klinicznej rozwojowi umiejętności służyłoby wprowadzenie, jako warunku zaliczenia praktyk, obowiązkowego przeprowadzenia wywiadu lub sporządzenia studium przypadku.

Chęć kontynuacji współpracy

Zdecydowana większość opiekunów placówek wyraziła **chęć dalszej współpracy** z uczelnią w sferze praktyk, ponieważ studenci są dla nich **pomocni**. Pracownica DPS wskazała na wartość praktyk dla mieszkańców („To ważne dla mieszkańców, by mieli znajomych spoza samego domu”). Z kolei pracownice z OPS zaznaczały, że praktyki pokazują trudny zawód i dają możliwość przygotowania kolejnych pokoleń do pracy („Nowe zastępy uczą się pracy (...), wspomagają pracowników socjalnych”). Pracownica Fundacji Centrum Praw Kobiet powiedziała, że praktyki socjologów są dla nich pomocne. Przykłady wypowiedzi opiekunów placówek na kierunku psychologii są następujące: „w ramach terapii zajęciowej praktykanci często wnoszą interesujące propozycje zajęć, wykraczające poza utarte schematy, natomiast ich kontakt z osobami chorującymi psychicznie stanowi dla uczestników Ośrodka sposobność rozwoju kompetencji społecznych”.

Nie jest to jednak współpraca bezwarunkowa. Jak zauważył opiekun placówki na kierunku psychologii, **opieka nad studentem pomimo dodatkowego obciążenia nie jest odpłatna**, stąd placówka może przyjąć tylko kilka osób.

Kontynuacja jest możliwa w przypadku miejsc na praktyki: „nie ma nic przeciwko, pod warunkiem, że będą wolne terminy, gdyż jest dużo chętnych”.

Zdecydowana odmowa współpracy była ze strony pracownika Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych, gdzie staż przy wydawaniu czasopisma odbywała studentka socjologii. Odmowę uzasadniano tajemnicą przetwarzanych danych, która wymagała dużego zaufania do praktykanta. W przypadku studentki w firmie pracowała jej mama, więc „zaufanie było podwójne”.

Ocena studenta

Z wypowiedzi wszystkich respondentów wynika, że oceniając studenta po praktyce, pod uwagę brane są:

- **Zaangażowanie.** „Czy nie boją się wyjść w teren, czy są zaradni” (opiekun OPS), zaangażowanie w pracę zespołu terapeutycznego, w pracę placówki. Ceniona jest inicjatywa i samodzielność.
- **Poziom motywacji** (chęć zdobycia wiedzy, chęć rozwoju).
- **Kultura osobista** (normy etyczne, kontakt z ludźmi): „stosunek do seniorów, kontakt, jakość kontaktu z uczestnikami”, „kultura pracy w zespole”. Bardzo ważna jest uczciwość. Lepiej, żeby praktykant „powiedział, że nie chce pracować w pomocy społecznej, niż udawał, że chce, ale niestarannie wykonywał swoje obowiązki”.
- **Dyscyplina pracy** (punktualność, rzetelność, realizacja programu praktyk). Bierze się pod uwagę „przygotowanie do zajęć, merytoryczny poziom przygotowanych zajęć oraz sposób ich przeprowadzenia”.

Ponadto, opiekunowie placówek na kierunku psychologii zwracali uwagę na:

- **Umiejętności praktyczne:** „umiejętność wchodzenia w relację z pacjentem, kontakt z grupą, podstawowe umiejętności diagnostyczne, zdolność empatii, umiejętności komunikacyjne i inne kompetencje społeczne”.

- **Prezentowaną wiedzę teoretyczną:** „posiadanie podstawowej wiedzy neuropsychologicznej, poziom wiedzy ogólnej”.
- **Intuicję, „konstrukcję psychiczną”.**

Ocena szans zatrudnienia absolwenta APS

Opiekunowie placówek różnie oceniają szanse zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym zawodzie.

Na kierunku praca socjalna (2 osoby- duże szanse, 2 - mniejsze): Absolwenci APS są zatrudniani w placówkach pomocy społecznej. „APS ma renomę, tradycję, pewien poziom kształcenia. Na pewno szanse są wyższe, niż po prywatnej uczelni”. W przyszłości jednak mogą być mniejsze szanse na zatrudnianie pracowników: „W DPS jest mało stanowisk”, „mają być zmiany i likwidacja OPS. Jeśli do tego dojdzie, szanse będą niewielkie. Jeśli nie dojdzie, to praca będzie, bo rośnie liczba klientów”.

Na kierunku socjologia: pracownica Fundacji nie miała zdania, a opiekun z Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych uznała, że szanse na zatrudnienie są dobre przy dużym zaangażowaniu absolwenta.

Na kierunku psychologia (5 osób – pozytywna, 5 osób – umiarkowanie negatywna). Przykłady **pozytywnych** opinii: „osoby posiadające dyplom APS prezentują się korzystnie na tle absolwentów innych uczelni, studia na APS w stopniu dobrym przygotowują do pracy w zawodzie psychologa, uwagę zwraca duży nacisk na rozwijanie umiejętności praktycznych w trakcie kształcenia, ogromne znaczenie dla późniejszego zatrudnienia ma jednak również udokumentowana aktywność w trakcie studiów (wolontariat, staże) oraz dalszy rozwój po ich ukończeniu (kursy, szkolenia, studia podyplomowe)”. Opinie umiarkowanie negatywne wynikały z aktualnych trudności na rynku pracy: „ogólnie [studenci] dobrze przygotowani, ale na rynku nie ma pracy; szanse zatrudnienia w Szpitalu Bielańskim są niewielkie - w czasach bardziej przyjaznych dla studentów mieliby duże szanse”.

Podsumowując opinie opiekunów placówek na wszystkich kierunkach, 8 osób uznało szanse na zatrudnienie absolwentów APS za stosunkowo duże, 7 osób widzi te szanse jako mniejsze, 1 osoba nie miała zdania.

Wnioski i rekomendacje

Podsumowując, opiekunowie praktyk z placówek objętych badaniami zauważają duży wkład własny (czasowy i organizacyjny) w zajmowaniu się studentem-praktykantem APS na kierunkach psychologii, pracy socjalnej i socjologii. **Wysoko oceniają współpracę z opiekunem praktyk z uczelni.** Zarazem odnotowują zróżnicowany poziom przygotowania i zaangażowania studentów w praktyki: od odpowiedniego przygotowania po braki w wiedzy (z zakresu neuropsychologii oraz psychologii klinicznej dziecka), od biernego podejścia do aktywnego zaangażowania w działalność placówki.

Badani mieli zdanie, że **praktyki są ważnym doświadczeniem dla studenta.** Pozwalają zweryfikować jego przyszłe plany zawodowe, rozwijać nowe umiejętności oraz kompetencje społeczne.

Zdecydowana większość respondentów wskazała na **słabe strony praktyk:** zarówno od strony formalno-organizacyjnej (m.in. zbyt krótki termin realizacji praktyk, **kolidowanie terminu praktyk z zajęciami na uczelni**), jak i w przygotowaniu merytorycznym (w niektórych obszarach psychologii).

Większość opiekunów z placówek wyraziła **chęć kontynuacji współpracy z APS** w zakresie praktyk. Pojawiały się głosy, że powinny być to **praktyki odpłatne.**

Studenci-praktykanci oceniani są na podstawie ich poziomu zaangażowania, motywacji, posiadanej kultury osobistej oraz dyscypliny pracy. Nie bez znaczenia była wiedza teoretyczna oraz umiejętności praktyczne.

Ocena szans zatrudnienia absolwentów APS jest zróżnicowana. Zależy ona zarówno od samego studenta, jak i realiów rynku pracy. Zasadniczo uznawano,

że uczelnia dobrze przygotowuje do wykonywania zawodu psychologa i pracownika socjalnego.

W nawiązaniu do wywiadów przeprowadzonych z 16 opiekunami praktyk z placówek na kierunkach psychologii, socjologii i pracy socjalnej, proponowane są następujące rekomendacje usprawniające system przygotowania studentów WSNS APS do odbywania staży w placówkach:

- **Dobierać placówki zgodnie z zainteresowaniami oraz predyspozycjami studenta.**
- **Wydłużyć czas trwania praktyki** (zwiększyć liczbę godzin) – dla kierunków psychologii i socjologii.
- Umożliwić **organizację praktyk w czasie niekolidującym z zajęciami** w roku akademickim, w tym umożliwić realizację praktyk **w wakacje** (na kierunku psychologii).
- **Zmniejszyć liczebność grup** (na pracy socjalnej);
- **Wprowadzić zmiany w procesie dydaktycznym** (na kierunku psychologia). Wcześniej zapoznać studentów psychologii z podstawami psychologii klinicznej dziecka (w modyfikowanym programie studiów już uwzględniono tą zmianę). Na praktyki wymagające wiedzy z zakresu neuropsychologii kierować wyłącznie studentów po IV roku, którzy mieli już zajęcia z tego przedmiotu.

CZĘŚĆ IV. OCENA REALIZACJI PRAKTYK STUDENCKICH W OPINII STUDENTÓW

Badania dotyczące oceny praktyk przez studentów Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych APS zostały przeprowadzone w kwietniu 2014 roku podczas zajęć akademickich dla studentów V roku psychologii, III roku socjologii i III roku pracy socjalnej. W badaniu wzięli udział wszyscy studenci obecni na zajęciach w dniu badania.

Próbę badawczą stanowiło 141 studentów studiów stacjonarnych w Akademii Pedagogiki Specjalnej, 124 kobiety i 13 mężczyzn (4 osoby nie odpowiedziały na pytanie o płeć). Studenci psychologii stanowili 47% próby (66 osób), studenci socjologii – 18% (26 osób), a studenci pracy socjalnej 35% (49 osób). Szczegółowe informacje na temat osób badanych przedstawia Tabela 13.

Tabela 13. Charakterystyka osób badanych

	Ogółem		Kobiety		Mężczyźni	
	N = 141		n = 124		n = 13	
	n	%	n	%	n	%
PSYCHOLOGIA	66	46,8	59	90,8	6	9,2
kliniczna	39		32		6	
społeczna	27		27		0	
SOCJOLOGIA	26	18,4	21	80,8	5	19,2
komunikacji i procesów społecznych	16		12		4	
kultury	9		8		1	
PRACA SOCJALNA	49	34,8	44	95,7	2	4,3
pomocy społecznej	44		41		2	
na rzecz rodziny	4		3		0	

Źródło – opracowanie własne

Tabela 14. Miejsca odbywania praktyk (%)

	Ogółem	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
	N = 141	og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
ośrodek pomocy społecznej	34,8				7,7	6,3	11,1	95,9	97,7	75,0
przychodnia lub szpital	9,9	21,2	35,9							
firma HR, szkoleniowa, doradztwa	7,8	16,7		40,7						
pomoc rodzinie, interwencja kryzysowa, adopcja	7,8	15,2	20,5	7,4				2,0	2,3	
dom pomocy, hospicjum	7,8	15,2	12,8	18,5				2,0		25,0
teren badawczy (szkoły, urzędy)	7,1				38,5	31,3	55,6			
areszt, policja	5,7	10,6	17,9		3,8	6,3				
poradnia psychologiczno-pedagogiczna lub ośrodek wychowawczy	5,7	12,1	10,3	14,8						
instytucje kultury, medialne, sportowe, urzędy, handlowe	5,7				30,8	25,0	33,3			
organizacje pozarządowe	2,8				15,4	25,0				
inne (poszukiwanie zaginionych, firma prywatna)	2,8	4,5	2,6	7,4	3,8	6,3				
szkoła lub przedszkole	2,1	4,5		11,1						

Źródło – opracowanie własne

Skróty używane w tabelach:

PKL – Psychologia kliniczna

SPS – Stosowana Psychologia Społeczna

SKP – Socjologia komunikacji i procesów społecznych

SOK – Socjologia Kultury

PSS – Praca socjalna w pomocy społecznej

PSR – Praca socjalna na rzecz rodziny

Najwięcej spośród ankietowanych studentów odbywało praktyki w ośrodku pomocy społecznej (49 osób), następnie w szpitalu lub przychodni (14 osób), firmie szkoleniowej, HR lub doradztwa zawodowego (11 osób), centrum pomocy rodzinie, interwencji kryzysowej lub adopcji (11 osób) oraz domu pomocy (środowiskowym, dziennym, dla osób starszych, hospicjum – 11 osób). Miejsca odbywania praktyk różniły się zależnie od kierunku i specjalności studiów (Tabela 14).

Większość badanych studentów skorzystała z miejsca praktyk zaproponowanego przez uczelnię (66%), jednak odsetki te różniły się w zależności od kierunku studiów – na Pracy socjalnej było to prawie 96%, a na Socjologii zaledwie 36% (Tabela 15).

Tabela 15. Zorganizowanie praktyk (%)

	Ogółem N = 140	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
zaproponowane przez Uczelnię	65,7	54,5	59,0	48,1	36,0	33,3	44,4	95,9	97,7	75,0
zorganizowane indywidualnie	34,3	45,5	41,0	51,9	64,0	66,7	55,6	4,1	2,3	25,0

Źródło – opracowanie własne

Ogólna ocena praktyk dokonywana przez studentów na skali od 1 do 5 była pozytywna. Zdecydowana większość studentów zaznaczyła ocenę 5 lub 4, nikt nie zaznaczył oceny najniższej 1 (Tabela 16).

Tabela 16. Ogólna ocena praktyk (%)

	Ogółem N = 139	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
ocena 1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ocena 2	4,3	0	0	0	8,3	6,7	12,5	8,2	9,1	0
ocena 3	12,9	9,1	10,3	7,4	16,7	13,3	25,0	16,3	15,9	25,0
ocena 4	39,6	36,4	38,5	33,3	33,3	26,7	50,0	46,9	47,7	25,0
ocena 5	43,2	54,5	51,3	59,3	41,7	53,3	12,5	28,6	27,3	50,0
średnia	4,22	4,45	4,41	4,52	4,08	4,27	3,63	3,96	3,93	4,25
odchylenie standardowe	0,83	0,66	0,68	0,64	0,97	0,96	0,92	0,89	0,90	0,96

Źródło – opracowanie własne

Średnia ogólna ocena zadowolenia z praktyk wyniosła 4,2, przy czym średnia ocen wystawionych przez studentów psychologii ($M = 4,45$) były istotnie statystycznie wyższa niż wystawionych przez studentów **pracy socjalnej** ($M = 3,96$) ($F(2, 136) = 5,72$; $p < 0,01$).

Spotkanie informacyjne z opiekunem praktyk

W spotkaniu informacyjnym dotyczącym praktyk uczestniczyło 63% studentów (Tabela 17), najwięcej na kierunku Praca socjalna (82%), **najmniej – socjologia** (35%); $\chi^2(2, N = 140) = 16,51$; $p < 0,001$.

Tabela 17. Ocena spotkania informacyjnego z opiekunem praktyk (%)

	Ogółem N = 140	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
uczestniczyli w spotkaniu	62,9	60,0	60,5	59,3	34,6	31,3	33,3	81,6	81,8	100
czas spotkania										
za długie	9,8	9,1	12,5	5,0	42,9	40,0	50,0	4,9	5,4	0
w sam raz	85,9	88,6	87,5	90,0	57,1	60,0	50,0	87,8	91,9	50,0
za krótkie	4,3	2,3	0	5,0	0	0	0	7,3	2,7	50,0
przekazane informacje										
przydatne	71,7	68,2	54,2	85,0	57,1	80,0	0	78,0	75,7	100
średnio przydatne	25,0	27,3	37,5	15,0	42,9	20,0	100	19,5	21,6	0
nieprzydatne	3,3	4,5	8,3	0	0	0	0	2,4	2,7	0
termin spotkania										
zbyt późno	19,4	18,2	25,0	10,0	37,5	33,3	50,0	17,1	18,9	0
w sam raz	74,2	75,0	66,7	85,0	62,5	66,7	50,0	75,6	73,0	100
zbyt wcześnie	6,5	6,8	8,3	5,0	0	0	0	7,3	8,1	0

Źródło – opracowanie własne

Czas trwania spotkania informacyjnego większość studentów oceniła jako odpowiedni, jednak wśród studentów **socjologii** prawie 43% studentów uznało, że **spotkanie było za długie**. Większość studentów wszystkich kierunków uznała, że przekazane podczas spotkania informacje były dla nich przydatne. Termin spotkania również większość badanych studentów uznała za właściwy, choć ponownie pojawiły

się krytyczne uwagi wśród studentów **socjologii** (37,5%), którzy zaznaczyli, że spotkanie odbyło się **zbyt późno**.

Organizacja praktyk

Studenci, na 5-stopniowej skali od bardzo źle (1) do bardzo dobrze (5), oceniali organizację praktyk pod kątem terminu realizacji, czasu trwania, kontaktu z opiekunem z ramienia uczelni oraz wyboru placówki, w której odbywały się praktyki. Większość studentów pozytywnie (*dobrze* lub *bardzo dobrze*) oceniła każdy z wymienionych aspektów. **Termin praktyk** najlepiej ocenili studenci psychologii (ponad 80% tak wysokich ocen), a najgorzej – studenci **pracy socjalnej** (co trzecia ocena była krytyczna – *źle* lub *bardzo źle*); $\chi^2(4, N = 139) = 21,84; p < 0,001$ (Tabela 18). Średnie oceny terminu praktyk wahały się od 4,93 na psychologii społecznej do 4,00 na pracy socjalnej na rzecz rodziny ($F(5,137) = 4,90; p < 0,001; \eta^2 = 0,158$). **Czas trwania** praktyk ponownie najlepiej ocenili studenci psychologii, ale tym razem największa krytyka była ze strony studentów **socjologii** (co szósta ocena krytyczna – *źle* lub *bardzo źle*); $\chi^2(4, N = 139) = 11,98; p < 0,05$. **Kontakt z opiekunem** z ramienia uczelni ponownie najwięcej ocen pozytywnych zyskał wśród studentów psychologii, a najwięcej negatywnych – **socjologii** (co piąta ocena krytyczna); $\chi^2(4, N = 137) = 11,45; p < 0,05$. Wybór placówki, w której odbywały się praktyki przez studentów wszystkich kierunków oceniony został pozytywnie (różnice między kierunkami nie były istotne statystycznie).

Tabela 18. Ocena organizacji praktyk (% oraz średnia i odchylenie standardowe)

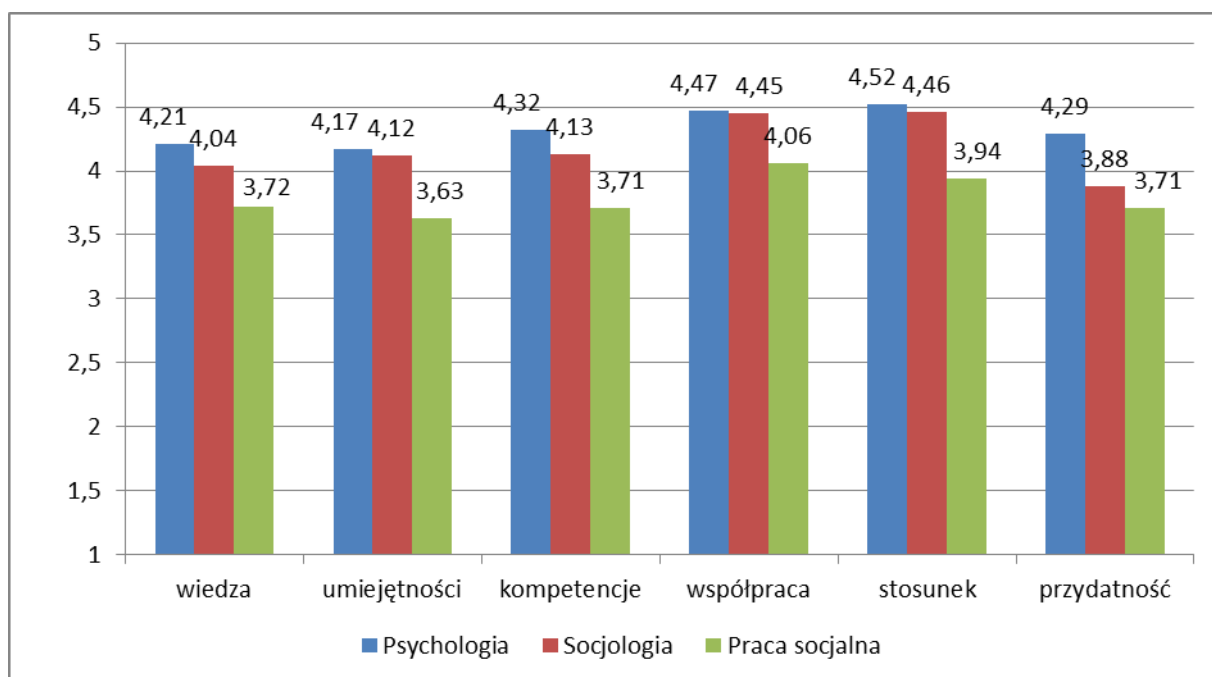
	Ogółem N = 139	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
termin realizacji										
bardzo dobry lub dobry	64,7	84,4	75,7	96,3	57,7	62,5	55,6	42,9	43,2	25,0
przeciętny	14,4	6,3	10,8	0	15,4	18,8	11,1	24,5	22,7	50,0
zły lub bardzo zły	20,9	9,4	13,5	3,7	26,9	18,8	33,3	32,7	34,1	25,0
<i>M</i>	4,44	4,75	4,62	4,93	4,31	4,44	4,22	4,10	4,09	4,00
<i>(SD)</i>	(0,8)	(0,6)	(0,9)	(0,4)	(0,9)	(0,9)	(0,8)	(0,8)	(0,9)	(0,8)
czas trwania										
bardzo dobry lub dobry	71,9	84,4	86,5	81,5	53,8	56,3	55,6	65,3	61,4	100
przeciętny	20,1	9,4	10,8	7,4	30,8	31,3	22,2	28,6	31,8	0
zły lub bardzo zły	7,9	6,3	2,7	11,1	15,4	12,5	22,2	6,1	6,8	0
<i>M</i>	4,64	4,78	4,84	4,70	4,38	4,43	4,33	4,59	4,55	5,00
<i>(SD)</i>	(0,63)	(0,6)	(0,4)	(0,7)	(0,8)	(0,7)	(0,9)	(0,6)	(0,6)	(0,0)
kontakt z opiekunem z ramienia uczelni										
bardzo dobry lub dobry	81,8	84,1	75,7	96,2	72,0	80,0	55,6	83,7	81,8	100
przeciętny	12,4	12,7	18,9	3,8	8,0	6,7	11,1	14,3	15,9	0
zły lub bardzo zły	5,8	3,2	5,4	0	20,0	13,3	33,3	2,0	2,3	0
<i>M</i>	4,76	4,81	4,70	4,96	4,52	4,67	4,22	4,82	4,80	5,00
<i>(SD)</i>	(0,55)	(0,5)	(0,6)	(0,2)	(0,8)	(0,7)	(0,9)	(0,4)	(0,5)	(0,0)
wybór placówki, w której odbywały się praktyki										
bardzo dobry lub dobry	80,3	89,1	91,9	85,2	79,2	86,7	75,0	69,4	68,2	75,0
przeciętny	15,3	9,4	5,4	14,8	16,7	6,7	25,0	22,4	22,7	25,0
zły lub bardzo zły	4,4	1,6	2,7	0	4,2	6,7	0	8,2	9,1	0
<i>M</i>	4,76	4,88	4,89	4,85	4,75	4,80	4,75	4,61	4,59	4,75
<i>(SD)</i>	(0,52)	(0,4)	(0,4)	(0,4)	(0,5)	(0,6)	(0,5)	(0,5)	(0,7)	(0,5)

Źródło – opracowanie własne

Realizacja praktyk

Studenci, na 5-stopniowej skali od bardzo źle (1) do bardzo dobrze (5), oceniali realizację praktyk pod kątem zdobytej wiedzy, nabytych umiejętności, kompetencji społecznych, współpracy z opiekunem praktyk w placówce, stosunku placówki/instytucji do studenta praktykanta i przydatności praktyk w kontekście przygotowania zawodowego.

Najlepiej ocenione zostały współpraca z opiekunem praktyk w placówce (w pełnej próbie $M = 4,32$, $SD = 0,83$) oraz stosunek placówki do studenta/praktykanta ($M = 4,30$, $SD = 0,88$); najslabiej – nabyte umiejętności ($M = 3,97$, $SD = 0,86$). Wszystkie oceniane aspekty realizacji praktyk zostały najwyżej ocenione przez studentów psychologii, a najniżej – pracy socjalnej (wszystkie różnice średnich istotne statystycznie na poziomie $p < 0,05$; Ryc.1).

Rycina 1. Średnia ocena realizacji praktyk wg kierunku studiów

Tabela 19. Ocena realizacji praktyk (%)

	Ogółem N= 139	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
zdobyta wiedza										
bardzo dobra lub dobra	72,9	78,8	82,1	74,1	76,0	73,3	77,8	63,3	61,4	75,0
przeciętna	24,3	19,7	17,9	22,2	20,0	26,7	11,1	32,7	34,1	25,0
zła lub bardzo zła	2,9	1,5	0,0	3,7	4,0	0,0	11,0	4,1	4,5	0,0
nabyte umiejętności										
bardzo dobre lub dobre	71,4	78,8	82,1	74,1	80,0	86,7	66,7	57,1	59,1	25,0
przeciętne	25,0	18,2	17,9	18,5	16,0	13,3	22,2	38,8	36,4	75,0
złe lub bardzo złe	3,6	3,0	0,0	7,4	4,0	0,0	11,1	4,1	4,5	0,0
nabyte kompetencje społeczne										
bardzo dobre lub dobre	78,3	86,4	87,2	85,2	79,2	86,7	62,5	66,7	62,8	100,0
przeciętne	18,1	10,6	12,8	7,4	16,7	13,3	25,0	29,2	32,6	0,0
złe lub bardzo złe	3,6	3,0	0,0	7,4	4,2	0,0	12,5	4,2	4,7	0,0
współpraca z opiekunem praktyk w placówce										
bardzo dobra lub dobra	85,4	90,9	87,2	96,3	90,9	92,3	87,5	75,5	75,0	75,0
przeciętna	10,2	6,1	10,3	0,0	4,5	7,7	0,0	18,4	18,2	25,0
zła lub bardzo zła	4,4	3,0	2,6	3,7	4,5	0,0	12,5	6,1	6,8	0,0
stosunek placówki do studenta										
bardzo dobre lub dobre	81,3	86,4	89,7	81,5	83,3	92,9	66,7	73,5	72,7	75,0
przeciętne	15,1	13,6	10,3	18,5	8,3	7,1	11,1	20,4	20,5	25,0
złe lub bardzo złe	3,6	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	22,2	6,1	6,8	0,0
przydatność praktyk do zawodu										
bardzo dobra lub dobra	69,8	80,3	89,7	66,7	66,7	57,1	77,8	57,1	56,8	50,0
przeciętna	25,9	18,2	10,3	29,6	25,0	35,7	11,1	36,7	38,6	25,0
zła lub bardzo zła	4,3	1,5	0,0	3,7	8,3	7,1	11,1	6,1	4,5	25,0

Źródło – opracowanie własne

Analizy częstości odpowiedzi studentów różnych kierunków i specjalności na poszczególne pytania dotyczące realizacji praktyk przedstawia Tabela 19. Wszystkie aspekty realizacji praktyk przez większość studentów zostały ocenione pozytywnie (jako dobre lub bardzo dobre).

Studenci odpowiadali również na pytania otwarte dotyczące oceny realizacji praktyk. Zostali poproszeni o wpisanie, co dały im praktyki w zakresie:

- **Wiedzy o realiach życia zawodowego**

Studenci, którzy uznali, że praktyki pozwoliły na zdobycie wiedzy o realiach zawodu najczęściej wskazywali **wiedzę o realnych warunkach pracy i rynku pracy**: „jest to praca ciężka, wymagająca i mało płatna” (psychologia), „praca ciekawa, ale duże bezrobocie” (psychologia), „mogłam zobaczyć, jak to wygląda, testowałam na własnej skórze” (praca socjalna); „mogłam poznać warunki, w jakich mieszkają zgłaszający się do OPS” (praca socjalna), „[praktyki] pokazały, jak ciężka jest praca” (praca socjalna), „niskie zarobki, upierdliwi klienci, warunkiem wykonywania zawodu jest posiadanie bogatego męża” (praca socjalna), „ciężka praca” (socjologia, staż w OPS), „wymaga ambicji i zaangażowania” (socjologia staże), „pokazały, że nie zawsze jest łatwo zrealizować wywiady. Nie zawsze ludzie są chętni i uprzejmi” (socjologia, projekt badawczy). Część studentów wskazywała też na **wiedzę o obowiązkach i organizacji pracy**, jak działają wybrane placówki: czas pracy, praca 8 godzin dziennie (psychologia), hierarchia zawodowa (psychologia), jak działają instytucje kultury (socjologia staże), praca na czas, pod presją (socjologia, projekt badawczy).

- **Wiedzy praktycznej**

Respondenci z różnych kierunków wiązali wiedzę praktyczną z różnymi obszarami: studenci pracy socjalnej najczęściej z **realizacją wywiadów środowiskowych** z klientami korzystającymi z pomocy społecznej oraz z zapoznaniem się z istniejącą dokumentacją i jej obiegiem; studenci psychologii z **wiedzą o prowadzeniu zajęć grupowych i indywidualnych**, o konkretnych zaburzeniach zdrowia psychicznego lub okresach rozwoju oraz metodach pracy i prowadzeniu rozmów/wywiadów; studenci socjologii – z wiedzą o **kontaktach z klientami**, tworzeniu baz danych, przeprowadzaniu analizy badań. Choć ten punkt kwestionariusza dotyczył zakresu wiedzy praktycznej, 4 osoby z pracy socjalnej i 4

osoby z psychologii przyznały, że praktyka nie pozwoliła na jej zdobycie lub też pozwoliła, ale w bardzo ograniczonym zakresie.

- **Umiejętności praktycznych**

Respondenci ze wszystkich kierunków wskazywali na możliwość zdobycia **umiejętności prowadzenia wywiadu-rozmowy** z klientem/pacjentem oraz **umiejętności prowadzenie dokumentacji**. Studenci psychologii wymieniali najczęściej umiejętności prowadzenia zajęć (warsztatów, pracy z grupą), nawiązywania kontaktu z klientami/pacjentami, stawiania diagnozy, prowadzenia rozmów i organizacji pracy (tworzenie harmonogramów, prowadzenie dokumentacji). Studenci socjologii wymieniali przede wszystkim umiejętności prowadzenia wywiadów oraz umiejętności organizacyjne (pisanie pism, tworzenie baz danych, raportów) i prowadzenia badań ankietowych. Studenci pracy socjalnej z kolei najczęściej podkreślali możliwość wykonania (a w rzadkich przypadkach obserwowania) wywiadu środowiskowego, rozmowy (zwykle nazywanej „kontaktem”) z klientem oraz zapoznanie się z programem komputerowym dla pracowników socjalnych. Po dwóch studentów z psychologii i pracy socjalnej uznało praktyki za mało przydatne pod względem zdobywania, bądź rozwijania, umiejętności („praktyki nic tu nie dały” - student pracy socjalnej, „tylko praca w recepcji, brak spotkań z mieszkańcami ośrodka” – student psychologii).

- **Kompetencje społecznych**

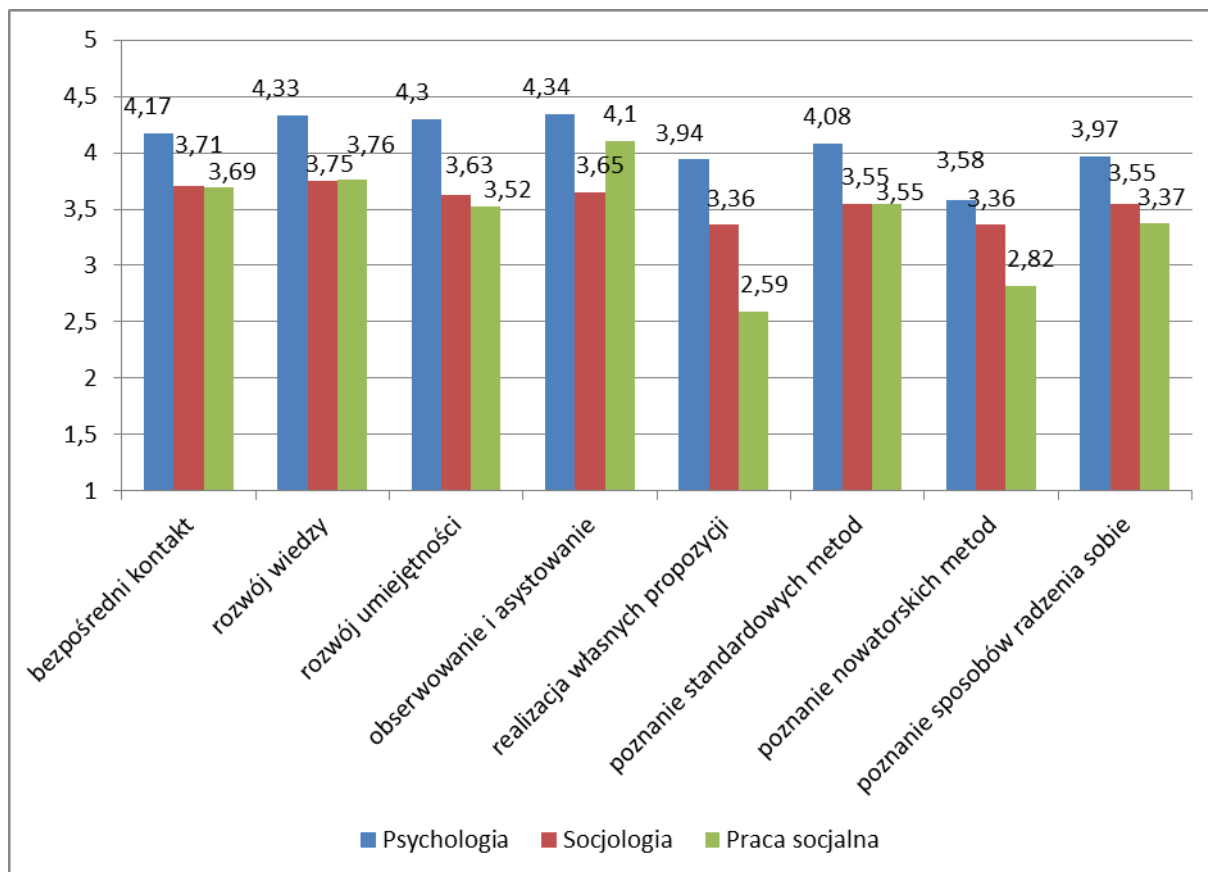
Wśród zdobytych kompetencji społecznych studenci wszystkich kierunków wymienili: umiejętność **nawiązywania i utrzymywania kontaktu** z pacjentem/klientem, współpracy z zespołem (personelem, grupą praktykantów) i **zrozumienie perspektywy różnych osób** (pacjentów, ich rodzin). Studenci pracy socjalnej wskazywali też na poznanie cech, jakie powinien mieć pracownik socjalny podczas interakcji: „Wierzyć w kapitał indywidualny i umiejętności klientów”; „Należy być tolerancyjnym, cierpliwym, kreatywnym, mieć umiejętność rozwiązywania problemów i konfliktów”.

Szczegółowa analiza wypowiedzi studentów poszczególnych kierunków znajduje się w Załączniku nr 6.

Ocena możliwości stworzonych studentom podczas praktyk

Studenci, na 5-stopniowej skali od bardzo źle (brak możliwości - 1) do bardzo dobrze (bardzo wiele możliwości - 5), oceniali stworzone im podczas praktyk możliwości: bezpośredniej pracy lub kontaktu z klientem/ pacjentem/ wychowankiem; rozwoju wiedzy dzięki informacjom uzyskanym od personelu placówki / instytucji, w której odbywano praktyki; rozwoju umiejętności dzięki informacjom uzyskanym od personelu placówki / instytucji, w której odbywano praktyki obserwowania i asystowania personelowi placówki w trakcie wykonywania zadań związanych z programem praktyk; realizacji własnych propozycji pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem; poznania w praktyce standardowych metod pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem; poznania w praktyce nowatorskich metod pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem; poznania sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych lub nietypowych w pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem.

Najlepiej ocenione zostały możliwość obserwacji (w pełnej próbie $M = 4,14$, $SD = 1,04$) oraz rozwój wiedzy ($M = 4,03$, $SD = 0,91$); najslabiej – możliwość poznania nowatorskich metod ($M = 3,27$, $SD = 1,18$). Wszystkie oceniane aspekty realizacji praktyk zostały najwyżej ocenione przez studentów psychologii, a najniżej – pracy socjalnej (wszystkie różnice średnich istotne statystycznie na poziomie $p < 0,05$; Ryc.2).

Rycina 2. Średnia ocena możliwości stworzonych podczas praktyk wg kierunku studiów

Analizy częstości odpowiedzi studentów różnych kierunków i specjalności na poszczególne pytania dotyczące możliwości stworzonych studentom podczas realizacji praktyki przedstawia Tabela 20. Prawie wszystkie aspekty realizacji praktyk przez większość studentów zostały ocenione pozytywnie (jako dobre lub bardzo dobre). Wyjątek stanowiła ocena możliwości realizacji własnych propozycji, gdzie jedynie 42% studentów postawiło ocenę dobrą lub bardzo dobrą.

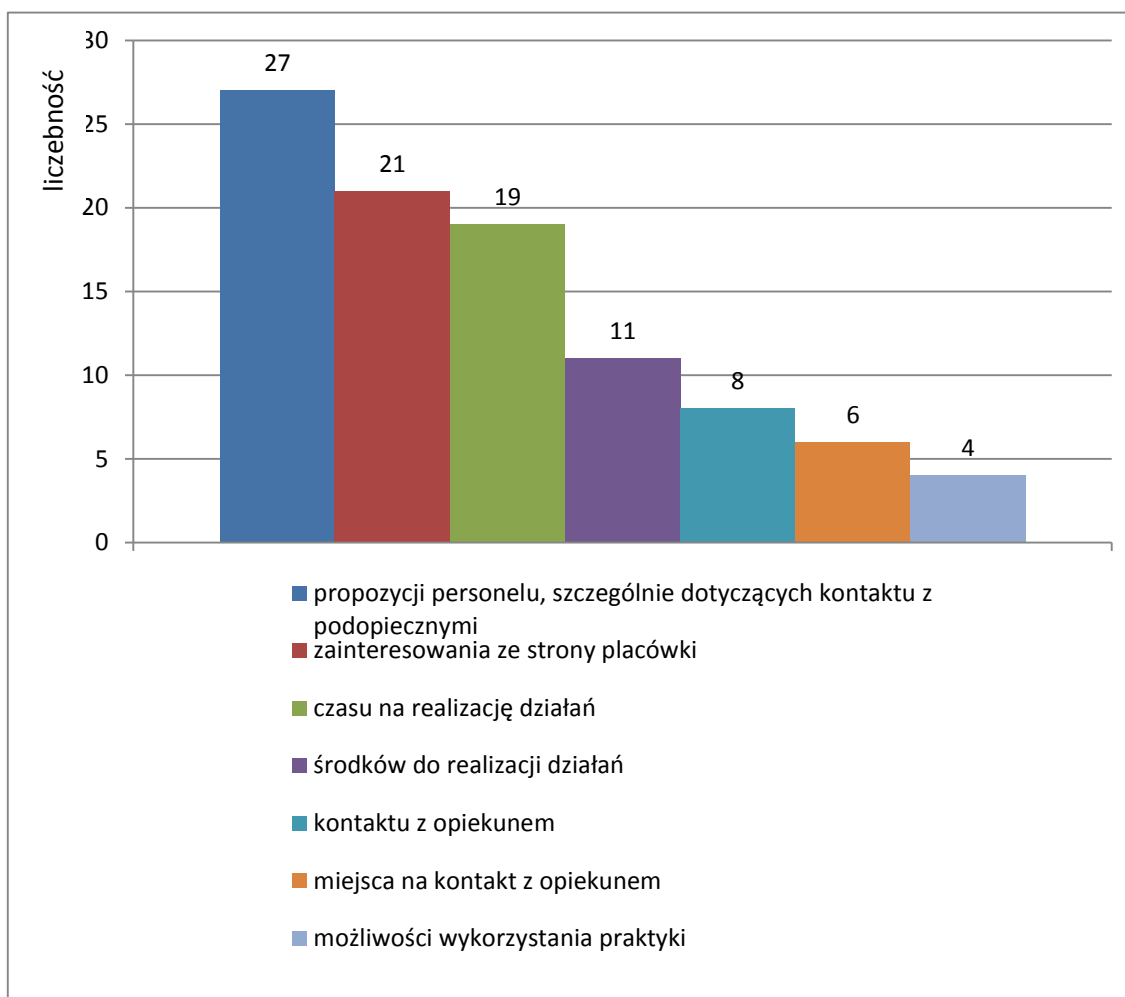
Tabela 20. Ocena możliwości stworzonych studentom podczas praktyk (%)

	Ogółem N= 139	Psychologia			Socjologia			Praca socjalna		
		og.	PKL	SPS	og.	SKP	SOK	og.	PSS	PSR
bezpośredni kontakt z klientem										
bardzo dobre lub dobra	68,3	80,3	84,6	74,1	58,3	64,3	55,6	57,1	59,1	25,0
przeciętne	24,5	12,1	10,3	14,8	33,3	35,7	22,2	36,7	34,1	75,0
złe lub bardzo złe	7,2	7,6	5,1	11,1	8,3	0,0	22,2	6,1	6,8	0,0
rozwój wiedzy										
bardzo dobre lub dobre	74,5	86,4	89,7	81,5	66,7	71,4	66,7	65,3	63,6	75,0
przeciętne	17,7	9,1	7,7	11,1	25,0	14,3	33,3	26,5	27,3	25,0
złe lub bardzo złe	6,4	4,5	2,6	7,4	8,3	14,3	0,0	8,2	9,1	0,0
rozwój umiejętności										
bardzo dobre lub dobre	70,3	87,9	92,3	81,5	62,5	78,6	44,4	50,0	51,2	25,0
przeciętne	21,7	9,1	5,1	14,8	20,8	0,0	44,4	39,6	39,5	50,0
złe lub bardzo złe	8,0	3,0	2,6	3,7	16,7	21,4	11,1	10,4	9,3	25,0
obserwowanie i asystowanie										
bardzo dobre lub dobre	79,0	83,3	87,2	77,8	65,2	76,9	44,4	79,6	77,3	100,0
przeciętne	13,0	10,6	7,7	14,8	13,3	7,7	22,2	16,3	18,2	0,0
złe lub bardzo złe	8,0	6,1	5,1	7,4	21,7	15,4	33,3	4,1	4,5	0,0
realizacja własnych propozycji										
bardzo dobre lub dobre	51,1	68,2	64,1	74,1	45,5	61,5	12,5	30,6	31,8	0,0
przeciętne	23,4	24,2	28,2	18,5	31,8	23,1	50,0	18,4	18,2	25,0
złe lub bardzo złe	25,5	7,6	7,7	7,4	22,7	15,4	37,5	51,0	50,0	75,0
poznanie metod standardowych										
bardzo dobre lub dobre	65,0	78,8	84,6	70,4	54,5	69,2	25,0	51,0	52,3	25,0
przeciętne	25,5	15,2	7,7	25,9	27,3	15,4	50,0	38,8	36,4	75,0
złe lub bardzo złe	9,5	6,1	7,7	3,7	18,2	15,4	25,0	10,2	11,4	0,0
poznanie metod nowatorskich										
bardzo dobre lub dobre	42,3	54,5	48,7	63,0	40,9	53,8	12,5	26,5	27,3	25,0
przeciętne	35,8	33,3	41,0	22,2	40,9	30,8	62,5	36,7	38,6	0,0
złe lub bardzo złe	21,9	12,1	10,3	14,8	18,2	15,4	25,0	36,7	34,1	75,0
poznanie radzenia sobie w sytuacjach trudnych										
bardzo dobre lub dobre	59,9	69,7	71,8	66,7	50,0	69,2	12,5	51,0	54,5	0,0
przeciętne	25,5	22,7	23,1	22,2	27,3	15,4	50,0	28,6	25,0	75,0
złe lub bardzo złe	14,6	7,6	5,1	11,1	22,7	15,4	37,5	20,4	20,5	25,0

Źródło – opracowanie własne

Krytyczne uwagi dotyczące praktyk

Studenci odpowiadali na pytanie „Czy Pani/a zdaniem brakowało czegoś w czasie odbywania praktyki?”. Odpowiedzi twierdzącej „Tak – brakowało” udzieliła prawie połowa studentów (n = 62; 44,3%). Najczęściej takiej odpowiedzi udzielali studenci pracy socjalnej (51%), rzadziej studenci psychologii (41%) i socjologii (40% odpowiedzi). Najwięcej osób zgłaszało brak propozycji personelu placówki związanych z realizacją programu praktyk (szczególnie jeśli chodzi o propozycje bezpośredniego kontaktu z pacjentami/klientami/ podopiecznymi), zainteresowania studentami ze strony personelu placówki (studenci pozostawieni samymi sobie) oraz czasu na realizację działań wynikających z programu praktyk (Ryc. 3).

Rycina 3. Liczba studentów zgłaszających różne braki w realizacji praktyk

Wskazówki dotyczące organizacji i przebiegu praktyki

Studenci odpowiadali także na pytania otwarte dotyczące mocnych i słabych stron praktyki oraz propozycji - wskazówek dotyczących organizacji i przebiegu praktyki. Szczegółowe analizy wypowiedzi studentów różnych kierunków znajdują się w Załączniku nr 7.

Mocne strony praktyki

Studenci psychologii jako mocną stroną praktyki najczęściej wymieniali dobry kontakt z pracownikami placówki (duże zainteresowanie i zaangażowanie ze strony personelu), możliwość zastosowania w praktyce różnych metod pracy (prowadzenie warsztatów, grup terapeutycznych itp.) oraz bezpośredni kontakt z pacjentami/wychowankami. Studenci socjologii przede wszystkim wskazywali na możliwość wykorzystania wiedzy zdobytej podczas studiów, dobrze zorganizowaną pracę i zainteresowanie praktykantem ze strony pracowników placówki. Wśród studentów pracy socjalnej najczęściej podkreślaną mocną stroną praktyki był kontakt z pracownikiem socjalnym (relacja określana była jako „dobra”, „swobodna”, a sam pracownik „pomocny”), aktywności, w których studenci mogli wziąć udział, np.: uczestnictwo w targach pracy, wyjścia w teren, realizacja wywiadów środowiskowych oraz organizacja praktyki („Każdy miał przydzielonego jednego pracownika”, godziny jej odbywania były elastyczne).

Słabe strony praktyki

Jako słabe strony praktyki studenci psychologii najczęściej wskazywali na zbyt mało kontaktu z podopiecznymi, słabą organizację praktyk na uczelni i zbyt krótki czas trwania praktyk. Studentom socjologii w ramach projektu badawczego najbardziej przeszkadzało rozciągnięcie w czasie, a w ramach stażu – realizacja praktyk podczas ostatniego roku studiów, co koliduje z pisaniem pracy licencjackiej oraz słaba organizacja praktyk ze strony uczelni. Wśród studentów pracy socjalnej

najczęściej wymieniany był nieodpowiedni termin praktyk (konieczność przyjeżdżania do Warszawy we wrześniu i utrzymania się w stolicy poza okresem zajęć w APS), zbyt mało pracy praktycznej („za mało pracy w terenie”, „za mało wprowadzenia w zawód”, „za mało dokumentów do wypełnienia”) oraz słabe przygotowanie pracowników OPS na przyjęcie praktykantów (nie mieli dla nich konstruktywnego zajęcia, więc proponowali np. ustawianie segregatorów).

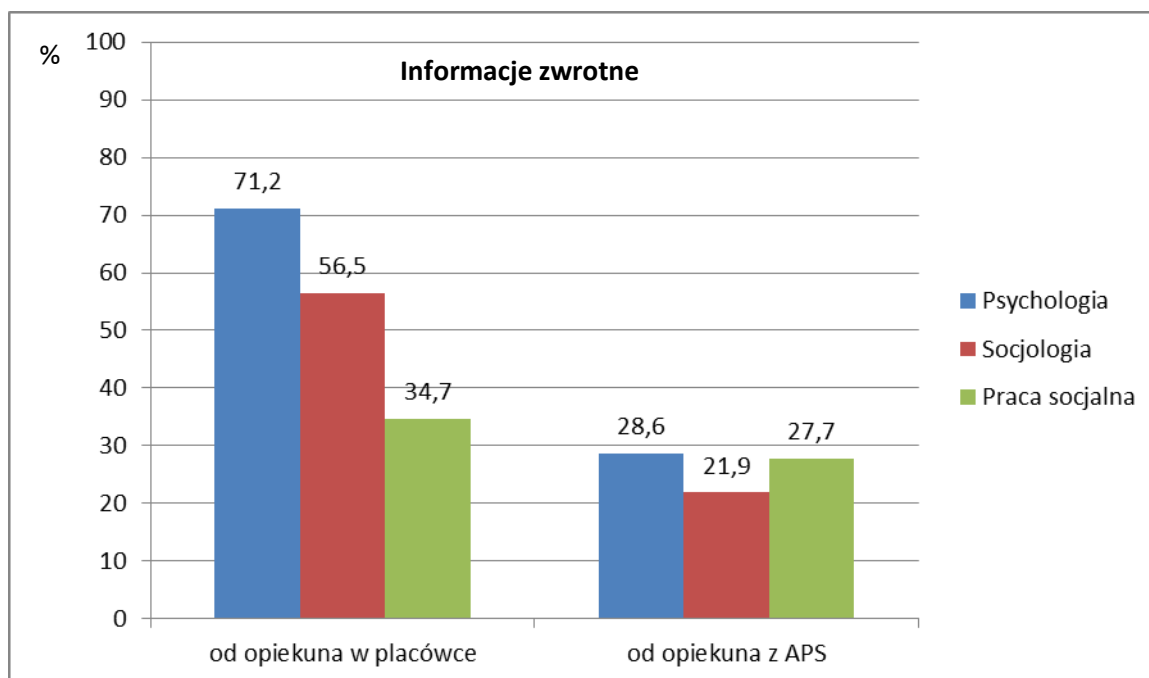
Obszary praktyki, które należy skorygować

Wśród sugestii na temat skorygowania organizacji i realizacji praktyki najczęściej studentów psychologii sugerowało zwiększenie liczby placówek, w których mogłyby się odbywać praktyki, zmianę czasu trwania praktyk (nie tylko wrzesień, więcej godzin praktyk), lepiej zorganizowane działania opiekuna praktyk z APS oraz więcej działań praktycznych w placówkach. Studenci socjologii zwracali uwagę przede wszystkim na zwiększenie liczby propozycji miejsc odbywania praktyk (opinie dotyczące staży), lepszy dobór placówek do realizowania projektów badawczych oraz poprawę działań opiekunów z APS. Wśród studentów pracy socjalnej najczęściej osób zwróciło uwagę na poprawę zadań stawianych studentom podczas obecności w OPS (placówki mogłyby „zaktywizować studenta i dać mu coś do roboty”, „dać mu więcej pracy z klientem, niż układania teczek”, czy też „umożliwienie czynnego udziału w pracach w terenie”) oraz korektę czasu trwania praktyki (postulowano praktykę międzysemestralną lub ciągłą podczas jednego z semestrów, zamiast wakacyjnej).

Informacje zwrotne

Studenci odpowiadali również na pytania dotyczące otrzymywania informacji zwrotnych od opiekunów praktyk, zarówno z placówki, jak i z ramienia uczelni. Ponad połowa badanych studentów wskazała, że otrzymała informacje zwrotne od opiekuna w placówce (najczęściej studenci psychologii (71%), najrzadziej studenci pracy socjalnej (35%) (różnica istotna statystycznie $\chi^2(2, N = 138) = 15,21; p < 0,001$) –

Ryc. 4. Od opiekuna z APS informacje zwrotne otrzymała jedynie $\frac{1}{4}$ badanych studentów (podobnie na wszystkich kierunkach).

Rycina 4. Odsetki studentów, którzy otrzymali informacje zwrotne od opiekunów praktyk według kierunku studiów

Pytania otwarte dotyczyły przydatności otrzymanych informacji zwrotnych. Pełna analiza odpowiedzi na te pytania znajduje się w Załączniku nr 8.

Informacje uzyskane od opiekuna praktyk z placówki

Studenci psychologii i socjologii, którzy otrzymali informacje zwrotne od opiekuna z placówki najczęściej uznali, że były one przydatne, gdyż były rzetelną informacją zwrotną dotyczącą umiejętności studenta i zawierającą wskazówki nad czym popracować, a także zawierającą informacje praktyczne (np. pomogły w znalezieniu pracy). Studenci pracy socjalnej, którzy pozytywnie ocenili informacje zwrotne od pracownika placówki najczęściej wskazywali na ich wzmacniającą funkcję (np.: „podwyższyły samoocenę, pokazały, że jednak mam predyspozycje do tego zawodu”; „postawiły mnie w dobrym świetle”). Dla 4 studentów pracy socjalnej i 2 studentów psychologii informacje przekazane przez opiekuna z placówki nie okazały się przydatne („nie dowiedziałam się niczego, czego bym nie wiedziała”; „łanie wody,

każdy miał to samo” – studenci pracy socjalnej; „tylko ogólne informacje dla wszystkich”, „tylko krytyka studenta jako człowieka” – studenci psychologii).

Informacje otrzymane od opiekuna praktyk z APS

Informacje zwrotne otrzymane od opiekuna praktyk z APS 4 studenci psychologii uznali za przydatne, bo stanowiły podsumowanie praktyk, a jedna osoba stwierdziła, że to były „tylko ogólne informacje”. Dwaj studenci socjologii uznali, że informacje od opiekuna z APS stanowiły cenne wskazówki, a dwie kolejne osoby stwierdziły, że nie były przydatne, bo praktycznie ich nie było („zero pomocy i kontaktu”). Trzech studentów pracy socjalnej uznało, że informacje uzyskane od opiekuna praktyk z APS były przydatne, bo dzięki informacjom płynącym od niego można było lepiej zrozumieć odbytą praktykę. Jednak jedna osoba odebrała te informacje zupełnie inaczej: według niej opiekun „olał” studentów i „sam nie wiedział, o co w praktykach chodzi”.

Chęć pracy w wyuczonym zawodzie

Studenci odpowiadali na pytanie dotyczące tego, czy chcą pracować w wyuczonym zawodzie, a następnie byli proszeni o uzasadnienie swojej odpowiedzi. Ogółem, 70% badanych studentów stwierdziło, że chce pracować w wyuczonym w toku studiów zawodzie, przy czym odsetki te zdecydowanie różniły się w zależności od studiowanego kierunku: 84% studentów psychologii, 70% studentów pracy socjalnej i **tylko 36% studentów socjologii** ($\chi^2(2, N = 130) = 19,44; p < 0,001$). Analizy przeprowadzone z podziałem na poszczególne specjalności wskazały, że wśród studentów psychologii odsetki osób zainteresowanych pracą w zawodzie psychologa są podobne dla obu specjalności (84,5% kliniczna, 83,3% społeczna), podobnie dla studentów pracy socjalnej (w pomocy społecznej 70,0%, na rzecz rodziny 66,7%). W przypadku socjologii wystąpiły wyraźne różnice pomiędzy specjalnościami: w przypadku socjologii kultury 60% studentów było

zainteresowanych pracą w zawodzie, zaś w przypadku **socjologii komunikacji i procesów społecznych jedynie 25%**.

Chęć pracy w zawodzie

Studenci zainteresowani pracą w zawodzie psychologa wskazywali przede wszystkim na zainteresowania i poczucie misji („bardzo lubię to, co robię na studiach”, „poczucie misji”, pasja, powołanie), poczucie kompetencji i chęć niesienia pomocy ludziom. Zainteresowani pracą socjologa podkreślali zainteresowanie prowadzeniem badań. Studenci pracy socjalnej, podobnie jak psychologii, wskazywali przede wszystkim chęć pomagania innym, powołanie, misję i zainteresowania.

Brak chęci pracy w zawodzie

Studenci psychologii, którzy nie wiążą swojej przyszłości z psychologią wskazywali przede wszystkim na rozbieżność z zainteresowaniami lub rozminięcie się oczekiwań i realiów pracy (w tym metod pracy). Studenci socjologii wspominali najczęściej o innych zainteresowaniach i nieodnajdowaniu się w pracy socjologa. Negatywnie nastawieni studenci pracy socjalnej uznali przede wszystkim, że jest to praca, która wymaga dużej odpowiedzialności i odporności psychicznej, a otrzymywane wynagrodzenie nie jest proporcjonalne do wymagań stawianych przez pracownikiem socjalnym.

Szczegółowa analiza odpowiedzi na pytania otwarte w Załączniku nr 9.

Szanse na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie

Ostatnie pytanie skierowane do studentów dotyczyło oceny szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie. Studenci swoje szanse oceniali na skali od 1 („nikłe”) do 5 („bardzo wysokie”). Najwięcej studentów oceniło swoje szanse jako przeciętne – ocena 3 (41% studentów, od 51% na pracy socjalnej do 35% na socjologii) – Tabela 21. Odsetki studentów oceniających swoje szanse wysoko (oceny 4 lub 5) różniły się jednak istotnie pomiędzy kierunkami: w przypadku psychologii było to 37% studentów, w przypadku pracy socjalnej – 28% (choć ani jedna osoba nie zaznaczyła cyfry „5”), a w przypadku socjologii odpowiedź taką zaznaczyła tylko 1 osoba ($\chi^2(8, N = 138) = 32,06; p < 0,001$). Co trzeci badany student nie widzi szans na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie. Średnie ocen dla poszczególnych kierunków wahały się od 2,15 na socjologii do 3,22 na psychologii ($F(2, 137) = 10,35; p < 0,001$).

Tabela 21. Ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie (liczebność, % oraz średnia i odchylenie standardowe)

Ocena	Kierunek			Ogółem	
	Psychologia (n = 65)	Socjologia (n = 26)	Praca socjalna (n = 47)		
1	n	3	8	4	15
	%	4,6%	30,8%	8,5%	10,9%
2	n	14	8	6	28
	%	21,5%	30,8%	12,8%	20,3%
3	n	24	9	24	57
	%	36,9%	34,6%	51,1%	41,3%
4	n	14	0	13	27
	%	21,5%	0,0%	27,7%	19,6%
5	n	10	1	0	11
	%	15,4%	3,8%	0,0%	8,0%
	<i>M</i>	3,22	2,15	2,98	2,93
	<i>SD</i>	1,10	1,01	0,87	1,08

Źródło – opracowanie własne

Podawane przez studentów wyjaśnienia przyczyn swojej oceny szans pracy w wyuczonym zawodzie dotyczyły najczęściej (pełna analiza w Załączniku nr 9):

Oceny pozytywne

Studenci psychologii, którzy widzą szanse na zatrudnienie w zawodzie psychologa wskazywali przede wszystkim na posiadaną wiedzę i umiejętności nabyte podczas studiów oraz posiadanie pomysłu na własną przyszłość lub już rozpoczętą pracę w zawodzie. Jedyna osoba z kierunku socjologia, która napisała, że jej szanse na zdobycie pracy w wyuczonym zawodzie są duże, wskazała na bardzo dużą ilość pracy własnej i dobre praktyki. Studenci pracy socjalnej z pozytywną wizją zatrudnienia w zawodzie argumentowali to chęcią i własną aktywnością (odbyty staż, wolontariat), posiadaną wiedzą lub umiejętnościami społecznymi.

Oceny negatywne

Negatywna wizja możliwości zdobycia pracy w zawodzie psychologa wiązała się zazwyczaj z warunkami rynku pracy („dużo psychologów na rynku”, „trudno znaleźć pracę”), brakiem doświadczenia oraz koniecznością odbywania dalszych, kosztownych szkoleń. Brak szans na zatrudnienie socjologów wiązano przede wszystkim z bezrobociem i brakiem zapotrzebowania na rynku na socjologów. Studenci pracy socjalnej, którzy nie widzą szansy na podjęcie pracy w zawodzie przede wszystkim zwracali uwagę na dużą konkurencyjność rynku pracy (wielu chętnych, a niewiele etatów), niektórzy uznali zaś, że po studiach nie czują się przygotowani do pracy pracownika socjalnego).

PODSUMOWANIE ANKIET STUDENTÓW

Badania przeprowadzone wśród studentów ostatnich lat Psychologii (studia jednolite magisterskie) oraz Socjologii i Pracy socjalnej (studia pierwszego stopnia) wskazały szereg mocnych i słabych stron praktyk organizowanych na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych Akademii Pedagogiki Specjalnej.

Do mocnych stron można zaliczyć:

- wysoką ogólną ocenę praktyk (powyżej 4 na 5 możliwych punktów) wśród studentów psychologii (obie specjalności), socjologii (specjalność komunikacji i procesów społecznych) i pracy socjalnej (specjalność pracy społecznej na rzecz rodziny);
- liczne uczestnictwo studentów w spotkaniach informacyjnych z opiekunami praktyk na kierunkach praca socjalna i psychologia i pozytywne oceny ich organizacji i przydatności;
- pozytywne oceny u większości studentów organizacji praktyk pod względem terminu realizacji, czasu trwania, kontaktu z opiekunem z ramienia uczelni oraz wyboru placówki, w której odbywały się praktyki;
- pozytywne oceny większości studentów dotyczące realizacji praktyk pod kątem zdobytej wiedzy, nabytych umiejętności, kompetencji społecznych, współpracy z opiekunem praktyk w placówce, stosunku placówki/instytucji do studenta praktykanta i przydatności praktyk w kontekście przygotowania zawodowego;
- możliwość zdobycia przez studentów wiedzy o realnych warunkach pracy i rynku pracy, wiedzy praktycznej o realizacji wywiadów, prowadzeniu zajęć, kontaktach z klientami, umiejętności prowadzenia wywiadów, rozmów, dokumentacji oraz kompetencji społecznych – nawiązywania i utrzymywania kontaktu oraz rozumienia perspektywy pacjentów, podopiecznych;
- możliwości stworzonych studentom podczas praktyk, szczególnie obserwacji i asystowania oraz rozwoju wiedzy;
- dobry kontakt z pracownikami placówki (duże zainteresowanie i zaangażowanie ze strony personelu);
- możliwość zastosowania w praktyce zdobytej wiedzy i różnych metod pracy;

- często otrzymywane przez studentów przydatne informacje zwrotne od opiekunów w placówkach;
- chęć pracy w wyuczonym zawodzie wyrażaną przez większość studentów psychologii i pracy socjalnej.

Do słabych stron należą:

- przeciętna ogólna ocena praktyk (poniżej 4 na 5 możliwych punktów) wśród socjologii (specjalność socjologii kultury) i pracy socjalnej (specjalność praca socjalna w pomocy społecznej);
- organizacja spotkań informacyjnych z opiekunami praktyk na kierunku socjologia: rzadkie uczestnictwo studentów w tych spotkaniach, ocenianie ich jako zbyt długich i organizowanych zbyt późno;
- słabe możliwości stworzone studentom do poznawania nowatorskich metod pracy oraz realizacji własnych propozycji (szczególnie wśród studentów pracy socjalnej – średnie oceny poniżej 3 na 5 możliwych punktów);
- w części placówek brak propozycji personelu placówki związanych z realizacją programu praktyk (szczególnie jeśli chodzi o propozycje bezpośredniego kontaktu z pacjentami/klientami/ podopiecznymi), zainteresowania studentami ze strony personelu placówki (studenci pozostawieni samymi sobie) oraz czasu na realizację działań wynikających z programu praktyk;
- niewłaściwy czas trwania praktyk (dla studentów psychologii zbyt krótki, dla socjologii zbyt długi przy projekcie badawczym, a kolidujący z pisaniem pracy licencjackiej przy stażach, dla studentów pracy socjalnej – nieodpowiedni, bo tylko we wrześniu),
- zbyt mało kontaktu z podopiecznymi i pracy praktycznej,
- słaba organizacja praktyk ze strony uczelni;
- rzadko otrzymywane przez studentów przydatne informacje zwrotne od opiekunów praktyk z ramienia APS;
- rzadko wyrażana chęć pracy w wyuczonym zawodzie u studentów socjologii na specjalności komunikacji i procesów społecznych;
- krytyczna ocena szans na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie u 1/3 badanych studentów.

Propozycje płynące od studentów, dotyczące możliwości poprawy realizacji praktyk to przede wszystkim:

1. Zwiększenie liczby placówek, w których mogłyby się odbywać praktyki oraz lepszy dobór tych placówek (dotyczy przede wszystkim projektów badawczych na socjologii). Dalsze nawiązanie stałej współpracy z placówkami, w których studenci mogą odbywać praktyki. Zapoznanie studentów z listą placówek, w których mogą odbywać staż. Studenci oczekują ciekawej i różnorodnej oferty. Jednocześnie warto zachować umożliwienie samodzielnego znalezienia sobie placówki do stażu (ta opcja obecnie dominuje w praktyce).
2. Zmiana czasu trwania praktyk (nie tylko wrzesień, więcej godzin praktyk na psychologii, zwiększenie liczby godzin staży na socjologii kosztem zmniejszenia godzin na realizację projektu badawczego oraz zmiana w organizacji planu zajęć na III roku socjologii, w celu umożliwienia realizacji staży w roku akademickim, a nie tylko w wakacje).
3. Lepiej zorganizowane działania opiekuna praktyk z APS. Zapoznanie studentów socjologii z regulaminem praktyk już na I roku studiów w ramach specjalnie zorganizowanego spotkania oraz powołanie na socjologii stanowiska koordynatora praktyk.
4. Więcej działań praktycznych w placówkach.

PODSUMOWANIE DANYCH Z TRZECH ŹRÓDEŁ

Podsumowując dane zebrane w trzech środowiskach – wśród opiekunów praktyk z APS, opiekunów praktyk z placówek oraz studentów-praktykantów, wyróżnić można następujące mocne i słabe strony praktyk:

Mocne strony praktyk

- Przedstawiciele wszystkich badanych grup zgadzają się z faktem, że praktyki dają możliwość przygotowania studenta do podjęcia zatrudnienia i są ważnym elementem studiów. Studenci cenią sobie możliwość zdobycia wiedzy o realnych warunkach pracy i rynku pracy, wiedzy praktycznej o realizacji wywiadów, prowadzeniu zajęć, kontaktach z klientami, umiejętności prowadzenia wywiadów, rozmów, dokumentacji oraz kompetencji społecznych – nawiązywania i utrzymywania kontaktu oraz rozumienia perspektywy pacjentów, podopiecznych; możliwość obserwacji i asystowania podczas praktyk oraz rozwoju wiedzy; możliwość zastosowania w praktyce zdobytej wiedzy i różnych metod pracy.
- Opiekunowie praktyk z APS i placówek zauważają, że niezbędne jest zaangażowanie samego praktykanta. Chęć pracy w wyuczonym zawodzie wyraziła większość studentów psychologii i pracy socjalnej.
- Badani wysoko ocenili programy praktyk, uznając je za dostosowane do specyfiki studiów, KRK i misji uczelni.
- Studenci licznie uczestniczyli w spotkaniach informacyjnych z opiekunami praktyk na kierunkach praca socjalna i psychologia i pozytywnie ocenili ich organizację i przydatność.
- Opiekunowie praktyk z APS bardzo dobrze lub dobrze ocenili współpracę z dziekanatem, przełożonymi i poprzednimi koordynatorami w ramach organizacji praktyk.
- Pozytywne były też oceny większości opiekunów i studentów dotyczące wzajemnych kontaktów.

- Opiekunowie praktyk pełnią swoje funkcje jeszcze przed rozpoczęciem praktyki, w jej trakcie i po. Na uwagę zasługuje szeroka możliwość kontaktu studenta z opiekunem (telefoniczny, e – mailowy, osobisty w APS lub w placówce).
- Pozytywnie przedstawia się chęć opiekunów praktyk z uczelni i z placówek w dalszego pełnienia tych funkcji w przyszłości. Także większość studentów pozytywnie ocenia wybór placówki, w której odbywały się praktyki.
- Bez względu na kierunek studiów, opiekunowie stosują takie same kryteria zaliczenia praktyki, tj.: nabyte umiejętności i wiedza, zaangażowanie studenta oraz poprawność wypełnienia dokumentów.
- Studenci dają wysoką ogólną ocenę praktyk (powyżej 4 na 5 możliwych punktów) wśród studentów psychologii (obie specjalności), socjologii (specjalność komunikacji i procesów społecznych) i pracy socjalnej (specjalność pracy społecznej na rzecz rodziny).

Słabe strony praktyk

- Gorsze opinie opiekunów praktyk z uczelni dotyczyły kontaktów z placówkami (odmowy, narzucanie terminu, wymóg odpłatności) oraz studentami (niekompletne dokumenty, brak punktualności).
- Podczas organizacji praktyk, opiekunowie napotykają trudności ze strony APS - głównie ilość i różnorodność dokumentów do przygotowania (zbyt dużo działań administracyjno – organizacyjnych); oraz ze strony placówek – niechęć do przyjmowania studentów.
- Opiekunowie praktyk oraz studenci negatywnie oceniają wrześniowy termin praktyk. Taki „sztywny” termin jest niekorzystny i dla placówek (np. szkół) i dla studentów (konieczność przyjazdu do Warszawy miesiąc wcześniej). Dla studentów psychologii czas realizacji praktyk jest zbyt krótki, dla socjologii zbyt długi przy projekcie badawczym, a kolidujący z pisaniem pracy licencjackiej przy stażach, dla studentów pracy socjalnej – nieodpowiedni, bo tylko we wrześniu.

- W opinii opiekunów praktyk nie wszyscy studenci znają program i regulamin praktyk, nie wszyscy wykazują odpowiedni stopień zaangażowania w praktyki.
- Opiekunowie z placówek zwracali uwagę na zbyt krótki oraz niewygodny czas trwania praktyk (na kierunkach psychologii i socjologii), za duże grupy studentów (na pracy socjalnej), brak wiedzy i odpowiedniego przygotowania części studentów psychologii: w pracy z pacjentami wymagającymi diagnozy neuropsychologicznej, braki w zakresie wiedzy o zaburzeniach neuropsychologicznych i metodach diagnostycznych; nadmiar obowiązków w pracy przy jednoczesnym braku odpłatności za pełnienie funkcji opiekuna praktyk.
- Przeciętna ogólna ocena praktyk (poniżej 4 na 5 możliwych punktów) pojawiła się wśród studentów socjologii (specjalność socjologii kultury) i pracy socjalnej (specjalność praca socjalna w pomocy społecznej).
- Organizacja spotkań informacyjnych z opiekunami praktyk na kierunku socjologia została oceniona negatywnie: rzadkie uczestnictwo studentów w tych spotkaniach, ocenianie ich jako zbyt długich i organizowanych zbyt późno.
- Słabe są możliwości stworzone studentom do poznawania nowatorskich metod pracy oraz realizacji własnych propozycji (szczególnie wśród studentów pracy socjalnej – średnie oceny poniżej 3 na 5 możliwych punktów).
- W części placówek brakuje propozycji personelu placówki związanych z realizacją programu praktyk (szczególnie jeśli chodzi o propozycje bezpośredniego kontaktu z pacjentami /klientami/ podopiecznymi), zainteresowania studentami ze strony personelu placówki (studenci pozostawieni samym sobie) oraz czasu na realizację działań wynikających z programu praktyk.
- Studenci deklarują, że mają zbyt mało kontaktu z podopiecznymi i pracy praktycznej, rzadko otrzymują przydatne informacje zwrotne od opiekunów praktyk z ramienia APS; 1/3 z nich krytycznie ocenia własne szanse na zatrudnienie w wyuczonym zawodzie. Studenci socjologii na specjalności komunikacji i procesów społecznych rzadko wyrażają chęć pracy w wyuczonym zawodzie.

REKOMENDACJE

W oparciu o zrealizowane badanie opinii opiekunów praktyk z uczelni, z placówek oraz studentów proponowane są następujące propozycje poprawy jakości praktyk na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych:

Dotyczące sposobu organizacji praktyk:

- Wprowadzenie większej elastyczności w wyborze **terminu** odbywania praktyk: uwzględnienie praktyk jako przedmiotu do realizacji podczas całego roku akademickiego, a nie tylko we wrześniu. Umożliwienie realizacji praktyk w czasie całych wakacji (na kierunku psychologii).
- Wydłużenie **czasu trwania** praktyki (zwiększanie liczby godzin) – dla kierunków psychologii i socjologii. Większa liczba godzin praktyk na psychologii, zwiększenie liczby godzin staży na socjologii kosztem zmniejszenia godzin na realizację projektu badawczego oraz zmiana w organizacji planu zajęć na III roku socjologii, w celu umożliwienia realizacji staży w roku akademickim, a nie tylko w wakacje.
- **Zmniejszenie liczebności grup** (szczególnie na kierunku pracy socjalnej), dzielenia studentów pod kątem ich zainteresowań, a nie według list z dziekanatów.
- **Zmniejszenie liczby dokumentów** wypełnianych przez opiekunów praktyk z APS związanych z praktykami.

Dotyczące procesu dydaktycznego i przygotowania studentów:

- Wcześniejsze zapoznavanie studentów psychologii z podstawami psychologii klinicznej dziecka (w modyfikowanym programie studiów już uwzględniono tą zmianę). Na praktyki wymagające wiedzy z zakresu neuropsychologii kierowanie wyłącznie studentów po IV roku, którzy mieli już zajęcia z tego przedmiotu.

- Zapoznanie studentów socjologii z regulaminem praktyk już na I roku studiów w ramach specjalnie zorganizowanego spotkania oraz powołanie na socjologii stanowiska koordynatora praktyk.
- Poszerzenie oferty dydaktycznej o kierunki/ studia podyplomowe atrakcyjne dla rynku pracy i nastawione nie tyle na teorię, co na praktykę.

Dotyczące współpracy z placówkami:

- **Zwiększenie liczby placówek**, w których mogłyby się odbywać praktyki oraz lepszy dobór tych placówek (dotyczy przede wszystkim projektów badawczych na socjologii).
- **Nawiązanie stałej współpracy z placówkami**, w których studenci mogą odbywać praktyki. Zawieranie stałych porozumień z placówkami (szczególnie na kierunku psychologii).
- Zapoznanie studentów z pełną listą placówek, w których mogą odbywać staż. Studenci oczekują ciekawej i różnorodnej oferty. Jednocześnie warto zachować możliwość samodzielnego znalezienia sobie placówki do odbywania stażu.
- Dobieranie placówek zgodnie z zainteresowaniami i predyspozycjami studenta.
- Zwiększenie liczby działań praktycznych w placówkach.
- **Finansowanie praktyk** (wynagradzanie opiekunów praktyk w placówkach).

Z wypowiedzi zarówno opiekunów praktyk, jak i studentów wynika, że **wprowadzenie finansowania przez uczelnię praktyk** jest bardzo pożądanym rozwiązaniem, gdyż pozwoli wyeliminować większość słabych stron praktyk zgłaszanych przez respondentów. Pozwoli ono na zwiększenie liczby atrakcyjnych dla studentów miejsc odbywania praktyk, zapewni stałą współpracę z placówkami, co pozytywnie wpłynie na jakość kształcenia praktycznego, zwiększy motywację opiekunów w placówkach do właściwego sprawowania swoich obowiązków. Wiele uczeni w Polsce już zaczęło wykorzystywać możliwość finansowania praktyk – warto skorzystać z ich doświadczeń.

ZAŁĄCZNIK 1 - KWESTIONARIUSZ DLA OPIEKUNA PRAKTYK Z APS

OPIEKUN PRAKTYK w APS– WYWIAD KWESTIONARIUSZOWY (USTRUKTURALIZOWANY)

1. Dane metrykowe:

kierunek studiów:

rodzaj studiów (stacjonarne/niestacjonarne):

specjalność:.....

rok (lata) studiów:

rodzaj praktyk

liczba grup studenckich pod opieką w tym roku.....

miejsca odbywania praktyki (np. szkoła, szpital, więzienie):

.....
Stanowisko pracy:

- asystent
- adiunkt
- profesor APS
- profesor

2. Czy ma Pan/i doświadczenia zawodowe inne niż praca na Uczelni Wyższej?

- nie**
- tak;**
jakie?.....

3. Czy obecnie zajmuje się Pan/i organizacją praktyk studenckich?

- nie;** w jakich latach zajmował/a się Pan/ Pani organizacją praktyk studenckich?.....
- tak;** od jak dawna zajmuje się Pan/ Pani organizacją praktyk studenckich?.....

4. Jak ocenia Pani/ Pan organizację praktyk pod względem:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
Współpraca z dziekanatem (przygotowanie dokumentów, zawieranie porozumień)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpracę z placówkami (gotowość do przyjęcia studentów, realizacja programu praktyk)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpraca z przełożonymi (pomoc w nawiązaniu kontaktu z placówkami, pomoc w załatwianiu formalności itd.)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpraca z koordynatorami praktyk we wcześniejszych latach (j.w.)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpraca ze studentami (regularny kontakt, czasowe rozliczanie praktyk itp.)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:

5. Jakie trudności napotykała Pani pełniąc rolę opiekuna praktyk?

ze strony Uczelni:

.....

.....

ze strony placówek:

.....

.....

ze strony studentów:

.....

.....

6. Jak ocenia Pan/i program merytoryczny praktyk? – proszę o uzasadnienie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Jaki ma Pan/i wpływ na przygotowywanie programu merytorycznego praktyk?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. Które z wymienionych elementów Pani/a zdaniem powinny być usprawnione/ ulepszone i w jaki sposób?

Element:	Sposób ulepszenia:
podział studentów na grupy	
termin realizacji praktyk	
dobór placówek	
program praktyk	
zasady współpracy z placówkami	
Inne, proszę wymienić co:	

9. Czy ma Pani/ Pan inne uwagi dotyczące organizacji praktyk?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Czy chciałby/aby Pan/i w kolejnym roku pełnić funkcję opiekuna praktyk studenckich?

nie

tak

Proszę uzasadnić

odpowiedź.....

.....

.....

.....

.....

11. Jak wygląda Pan/i kontakt ze studentem/ praktykantem:

przed praktykami? -

.....

.....

.....

w czasie trwania praktyk? -

.....

.....

po praktykach? -

.....

.....

12. Na co Pan/i zwraca uwagę oceniając studenta/ praktykanta zaliczającego praktyki?

.....

.....

.....

13. Jak Pan/i zdaniem powinny wyglądać praktyki studenckie (koncepcja i realizacja)?

.....

.....

.....

.....

14. Jak ocenia Pan/i szanse zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym w toku studiów zawodzie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uwagi:

.....

.....

.....

Bardzo dziękuję za udział w badaniach

ZAŁĄCZNIK 2 - KWESTIONARIUSZ DLA OPIEKUNA PRAKTYK Z PLACÓWKI

OPIEKUN PRAKTYK - PRACOWNIK PLACÓWKI – WYWIAD KWESTIONARIUSZOWY

1. Dane metrykowe

Nazwa placówki:

.....

liczba studentów APS, którzy w ostatnim roku odbywali praktykę studencką:

kierunek studiów, na którym praktykanci studiują:.....

od ilu lat w placówce odbywają się praktyki studentów APS:

staż pracy respondenta w zawodzie:.....

staż pracy respondenta jako opiekuna praktyk:.....

2. Zajmowane przez Pana/ią stanowisko w placówce:

3. Na czym polega sprawowanie przez Pana/ią opieki nad praktykami?

.....
.....
.....
.....

4. Na czym polegają praktyki studenckie w Pana/i placówce (jakie czynności/ zadania/ obowiązki mają praktykanci)?

.....
.....
.....
.....

5. Jak ocenia Pani/ Pan organizację praktyk APS pod względem:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
Współpracy formalnej z Uczelnią (przygotowanie dokumentów, zawieranie porozumień)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpracy merytorycznej z Uczelnią (wytyczne do realizacji programu praktyk)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Współpracy organizacyjnej z opiekunem praktyk z APS	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:

6. Jak ocenia Pani/ Pan współpracę ze studentami APS pod względem:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
Przygotowania merytorycznego (pod względem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) studentów do realizacji praktyki w wybranej placówce	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Zaangażowania studentów w pracę w placówce	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Spełniania wymogów formalnych (obecność, punktualność itp.)	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:
Kultury osobistej, sposobu bycia i wyrażania się	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:	uzasadnienie:

7. Jakie ma Pani/ Pan inne uwagi, wskazówki dotyczące organizacji i przebiegu praktyki?

mocne strony praktyki:

.....
.....

słabe strony praktyki:

.....
.....
.....
.....

co należałyby skorygować i w jaki sposób?

.....
.....
.....

8. Czy chciałby/aby Pan/i aby w kolejnym roku studenci APS odbywali u Państwa praktyki studenckie?

- nie
 tak

**Proszę uzasadnić
odpowiedź.....**

.....
.....
.....
.....

9. Na co Pan/i zwraca uwagę oceniając studenta/ praktykanta zaliczającego praktyki?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Jak ocenia Pan/i szanse zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym w toku studiów zawodzie?

.....
.....
.....
.....

Uwagi:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Bardzo dziękuję za udział w badaniu

ZAŁĄCZNIK 3 - KWESTIONARIUSZ DLA STUDENTA

Szanowni Studenci,

przekazujemy do Waszych rąk anonimową ankietę dotyczącą odbywanych przez Was praktyk studenckich w ciągu ubiegłego roku kalendarzowego. Wasze opinie są dla nas bardzo ważne, gdyż posłużą poprawie jakości kształcenia w Akademii. Zwracamy się więc z prośbą o szczerą odpowiedź. W każdym pytaniu prosimy o zaznaczenie znakiem X jednej odpowiedzi, o ile instrukcja do niego nie wskazuje inaczej bądź też o wypowiedzi w temacie.

Bardzo dziękujemy za poświęcony czas.

Uczelniany Zespół ds. Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia

1. Gdzie odbywał/a Pan/i ostatnio praktyki?

.....

.....

2. Jak ogólnie ocenia Pani/a praktyki, które odbywał/a Pan/i w ostatnim roku?

Proszę podać swoją ocenę w skali 1-5, gdzie 1 oznacza „bardzo źle”, a 5 „bardzo dobrze”. Wybraną ocenę proszę otoczyć pętlą.

1 2 3 4 5

3. Czy odbywał/a Pan/i praktyki w placówce:

- zaproponowanej przez Uczelnię
 zorganizowanej indywidualnie.

4. Czy uczestniczył/a Pan/i w spotkaniu informacyjnym z opiekunem ds. praktyk z ramienia Uczelni?

- nie
 tak. Jeśli uczestniczyła Pan/i w spotkaniu proszę ocenić spotkanie informacyjne pod kątem:

Czasu trwania	☐ za długie	☐ w sam raz	☐ za krótkie
Przekazanych informacji	☐ przydatne	☐ średnio przydatne	☐ nieprzydatne
Terminu	☐ zbyt późno	☐ w sam raz	☐ zbyt wcześnie

5. Jak ocenia Pani/ Pan organizację praktyk w zakresie:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
Terminu realizacji	☐	☐	☐	☐	☐
Czasu trwania	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakt z opiekunem praktyk z ramienia Uczelni	☐	☐	☐	☐	☐
Wyboru placówki, w której odbywały się praktyki	☐	☐	☐	☐	☐

6. Jak ocenia Pan/i realizację praktyk w zakresie:

	bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle
Zdobytej wiedzy	☐	☐	☐	☐	☐
Nabytych umiejętności	☐	☐	☐	☐	☐
Nabywanych kompetencji społecznych	☐	☐	☐	☐	☐
Współpracy z opiekunem praktyk w placówce	☐	☐	☐	☐	☐
Stosunku placówki/ instytucji do studenta praktykanta	☐	☐	☐	☐	☐
Przydatności praktyk w kontekście przygotowania zawodowego	☐	☐	☐	☐	☐

7. Co dały Pani/u praktyki w zakresie:

Wiedzy o realiach życia zawodowego	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
---	--

Wiedzy praktycznej
Umiejętności praktycznych
Kompetencji społecznych

9. Jak ocenia Pan/i odbyte praktyki w zakresie

	bardzo dobrze (bardzo wiele możliwości)	dobrze	przeciętnie	źle	bardzo źle (brak możliwości)
Możliwości bezpośredniej pracy lub kontaktu z klientem/ pacjentem/ wychowankiem	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości rozwoju wiedzy dzięki informacjom uzyskanym od personelu placówki / instytucji, w której odbywano praktyki	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości rozwoju umiejętności dzięki informacjom uzyskanym od personelu placówki / instytucji, w której odbywano praktyki	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości obserwowania i asystowania personelowi placówki w trakcie wykonywania zadań związanych z programem praktyk	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości realizacji własnych propozycji pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości poznania w praktyce standardowych metod pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości poznania w praktyce nowatorskich metod pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem	☐	☐	☐	☐	☐
Możliwości poznania sposobów radzenia sobie w sytuacjach trudnych lub nietypowych w pracy z klientem/ pacjentem/ wychowankiem	☐	☐	☐	☐	☐

10 Czy Pani/a zdaniem brakowało czegoś w czasie odbywania praktyki?

- Nie - niczego mi nie brakowało – *proszę przejść do kolejnego pytania.*
 Tak - brakowało – *proszę określić czego – można zaznaczyć więcej niż jedna odpowiedź.:*

- zainteresowania studentami ze strony personelu placówki (studenci pozostawieni samymi sobie)
 kontaktu z opiekunem praktyk w placówce
 miejsca na swobodny kontakt z opiekunem praktyk
 czasu na realizację działań wynikających z programu praktyk
 propozycji personelu placówki związanych z realizacją programu praktyk
 środków do realizacji działań wynikających z programu praktyki
 możliwości wykorzystania praktyk - za mało personelu, zbyt wielu studentów

inne,

jakie?.....

11. Jakie ma Pan/i wskazówki dotyczące organizacji i przebiegu praktyki?

mocne strony praktyki:

.....

.....

słabe strony praktyki:

.....

.....

co należałyby skorygować i w jaki sposób?

.....

.....

12. Czy otrzymał/a Pan/i informacje zwrotne dotyczące Pańskiej aktywności zawodowej realizowanej w czasie praktyk studenckich (inne niż te zapisane w karcie praktykanta):

od opiekuna w placówce?

- nie
 tak.

Jeśli tak, to czy te informacje były przydatne i w jakim zakresie?

.....

.....

od opiekuna praktyk w APS?

- tak
 nie

Jeśli tak, to czy te informacje były przydatne i w jakim zakresie?

.....

.....

.....

13. Czy Pan/i chce pracować w wyuczonym w toku studiów zawodzie?

- tak
 nie

Co jest powodem wskazanej odpowiedzi?

.....

.....

.....

14. Jak ocenia Pan/i swoje szanse na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie?

Proszę podać swoją ocenę w skali 1-5, gdzie 1 oznacza „bardzo źle”, a 5 „bardzo dobrze”.
Wybraną ocenę proszę otoczyć pętlą.

Nikłe **1** **2** **3** **4** **5** **Bardzo wysokie**

Odpowiedź proszę

uzasadnić.....

.....

Metryczka

<p>M1. Proszę zaznaczyć swoją płeć:</p> <p>☐ Kobieta ☐ Mężczyzna</p> <p>M2. Jaki jest Twój kierunek studiów? Proszę zaznaczyć kierunek studiów, na którym realizowałaś/eś praktyki.</p> <p>☐ Socjologia ☐ Psychologia ☐ Praca socjalna ☐ Pedagogika ☐ Pedagogika specjalna ☐ Edukacja artystyczna</p> <p>M3. Rodzaj studiów:</p> <p>☐ Stacjonarne ☐ Niestacjonarne</p>	<p>M4. Na którym roku studiów się teraz znajdujesz? <i>Interesują nas studia, na których odbywałaś/eś praktyki.</i></p> <p>Studia licencjackie I°</p> <p>☐ I rok ☐ II rok ☐ III rok</p> <p>Studia jednolite magisterskie</p> <p>☐ I rok ☐ II rok ☐ III rok ☐ IV rok ☐ V rok</p> <p>M5. Proszę wpisać nazwę studiowanej specjalności, na której odbywałaś praktyki</p> <p>.....</p>
---	--

Dziękujemy z udział w badaniu!

ZAŁĄCZNIK 4 – OPINIE OPIEKUNÓW PRAKTYK Z APS WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

PSYCHOLOGIA

Pyt. 1. W badaniu wzięło udział 6 opiekunów praktyk psychologicznych wszystkich specjalności, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych, na III (praktyki asystenckie) i IV (praktyki specjalistyczne) roku studiów. Opiekunowie byli ankietowani osobiście przez członka Komisji (wywiad kwestionariuszowy) lub wypełniali ankietę przez internet.

Było wśród nich 5 adiunktów i 1 profesor APS. Mieli oni pod opieką po 1-3 grupy studentów.

Miejsca odbywania praktyk były bardzo różne. Każdy opiekun współpracował z kilkoma lub kilkunastoma placówkami. Na specjalności klinicznej były to przede wszystkim szpitale (głównie psychiatryczne i pediatryczne), ośrodki wsparcia, ośrodki interwencji kryzysowej, poradnie zdrowia psychicznego, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, areszt śledczy, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, hospicjum; na specjalności **wspierania rozwoju i kształcenia: szkoły, przedszkola specjalne, firmy badania rynku, organizacje zajmujące się opieką zastępczą; na specjalności społeczności: fundacje wspierające społeczności, szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, firmy w obszarze HR, firmy konsultingowo-badawcze.**

Pyt. 2. Prawie każdy (5 na 6) z opiekunów ma za sobą doświadczenie zawodowe inne niż praca na Uczelni Wyższej, np. praca kliniczna, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, prowadzenie organizacji pozarządowej, praca jako psycholog szkolny.

Pyt. 3. Posiadają też doświadczenie w organizowaniu praktyk – od 1 do 3 lat.

Pyt.4. Organizacja praktyk została oceniona pod względem:

Współpracy z dziekanatem (przygotowanie dokumentów, zawieranie porozumień) jako: **bardzo dobra (4**, wszystko na czas, sprawdzają kompletność dokumentów, potwierdzają, dostępność, komunikatywność), przeciętna (2, dokumenty opiekun

musiał przygotowywać samodzielnie, kłopoty z biurokracją wokół wypisywania skierowań, podań o wcześniejsze praktyki, ale dostarczane do podpisu Dziekanowi, były podpisywane w stosownym terminie, szybko);

Współpracy z placówkami (gotowość do przyjęcia studentów, realizacja programu praktyk) jako: **bardzo dobra (3**, teraz zostały same sprawdzone placówki, z którymi się dobrze współpracuje), dobra (1, większość placówek spełnia nasze wymagania, w poradniach oczekują jednak gratyfikacji pieniężnych, czego nie możemy zapewnić – student musi pokryć koszty sam), przeciętna (1, trudno uzyskać zgodę), zła (1, wiele placówek odmawia przyjęcia studentów, nie zawsze studenci mają możliwość realizowania programu);

Współpraca z przełożonymi (pomoc w nawiązaniu kontaktu z placówkami, pomoc w załatwianiu formalności itd.) jako: **bardzo dobra (5**, podpisy, zaproszenia na czas, pełne wsparcie, konsultacja), przeciętna (1, samodzielnie opiekun musiał nawiązywać kontakt z placówkami);

Współpracy z koordynatorami praktyk we wcześniejszych latach jako: **bardzo dobra (5**, pełna informacja o zakresie zadań, przekazanie informacji, instrukcji, zawsze można liczyć na pomoc);

Współpracy ze studentami (regularny kontakt, czasowe rozliczanie praktyk itp.) jako: bardzo dobra (1), **dobra (3**, w ostatniej chwili składają dokumenty, jest pewien problem z czasowym rozliczaniem praktyk, nie zawsze odpowiadają na maile), przeciętna (2, studenci mają trudności w przedstawieniu pełnej dokumentacji z realizacji praktyk, brak stosownych podpisów, pieczętek, opisu wykonywanych zadań).

Pyt. 5. Trudności napotykane w pełnieniu roli opiekuna były następujące:

Ze strony uczelni: brak finansowania praktyk, brak osoby która załatwia dokumenty , brak stałych Porozumień zawartych przez Władze uczelni, zgubienie jednej dokumentacji studenta, konieczność odtwarzania dokumentów (ale teraz problem rozwiązany – jest procedura dotycząca odbioru dokumentów), zbyt duża biurokracja – 3 różne formy odbywania praktyk – do każdej po 2 dokumenty do tego podpisywanie porozumienia, wypisywanie list osób zadeklarowanych, zanoszenie do dziekanatu w celu wypisania skierowań (dlaczego nie może skierowań wypisywać

opiekun praktyk w imieniu uczelni?), odbieranie skierowań, przekazywanie studentom, ponad to podpisywanie deklaracji i regulaminów praktyk przez studentów, podania do dziekana o wcześniejsze praktyki (prawie wszyscy studenci realizują je wcześniej – czy tego zapisu o realizacji ciągłej i wrześniowej nie można zmienić? W praktykach psychologicznych jest on trudny do realizacji), w końcu raportowanie też według wzoru. Brak problemów – 2 osoby.

Ze strony placówek: brak zgody na przyjęcie studentów na praktyki, ograniczona liczba praktykantów, oczekują pieniędzy, zgoda tylko na niewielką liczbę osób, sztywne terminy realizacji praktyk, jedna placówka nie dotrzymała oferty (studenci parzyli kawę zamiast odbywać praktyki psychologiczne), często placówki proszą o przesunięcie terminu praktyk, nie można znaleźć niemal żadnej placówki w której praktyki są realizowane w formie ciągłej we wrześniu, Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne życzą sobie wynagrodzenia za opiekę (dostają je od studentów pedagogiki). Brak problemów: 2 osoby.

Ze strony studentów: brak zaangażowania, rezygnowanie z wcześniej ustalonych miejsc praktyk, brak staranności w wykonywaniu pracy zaliczającej, zbyt późne przynoszenie dokumentów (ostatniego dnia), niezadowolenie wynikające z niezrozumienia idei odbywania praktyk w wyznaczonych placówkach, nie czytanie regulaminu i programu praktyk, nieterminowość, próby odbycia praktyk w placówkach które nie zajmowały się praktyczną psychologią kliniczną. Brak problemów: 1 osoba.

Pyt. 6. Merytoryczny program praktyk został oceniony bardzo dobrze przez wszystkich opiekunów. jedna osoba tylko zwróciła uwagę, że jest tak ambitny, że czasami aż trudny do realizacji przez placówki

Pyt. 7. Opiekunowie praktyk zazwyczaj mają duży wpływ na przygotowanie programu merytorycznego praktyk. 3 osoby same go układały, 2 same go modyfikowały, a tylko 1 osoba miała niewielki wpływ na przygotowanie programu.

Pyt. 8. Wskazówki dotyczące usprawnienia/ ulepszenia:

podziału studentów na grupy: Powinny być mniejsze grupy, brak uwag (5),

terminu realizacji praktyk: Termin realizacji praktyk powinien być ruchomy, gdyż najczęściej studenci odbywają jej w trybie indywidualnym, w czasie dla nich odpowiednim oraz w wybranej przez siebie instytucji, praktyki mogłyby być realizowane w trakcie roku akademickiego (przez cały rok akademicki – 4 osoby!), powinny być uwzględniane w programie zajęć studentów. Brak stałych porozumień i niechęć placówek do przyjmowania studentów w terminie wrześniowym wymusza terminy praktyk w trakcie całego roku akademickiego.

doboru placówek: powinny być stałe porozumienia zawarte z wybranymi placówkami, zwłaszcza klinikami, szpitalami psychiatrycznymi. Placówki ciągle się zmieniają, wycofują, bo mają np. specjalizantów. brak uwag (4)

programu praktyk: brak uwag (6)

zasad współpracy z placówkami: Stałe porozumienia, uczelnia powinna płacić placówkom, bo inaczej opiekunowie praktyk muszą poświęcać własny czas na szkolenia (bo jest wpisane, że placówki mają prawo do bezpłatnych szkoleń i uczestniczenia w konferencjach). FINANSOWANIE!!! brak uwag (3)

Z dodatkowych obszarów wymagających zmian wskazano na potrzebę wynagrodzenia dla opiekunów praktyk z ramienia placówek i zmniejszenie liczby dokumentów.

Pyt. 9. Inne uwagi dotyczące organizacji praktyk:

- Większość studentów była zainteresowana pozyskiwaniem doświadczeń w specjalistycznych placówkach psychiatrycznych /szpitale, oddziały psychiatryczne/.-te placówki niechętnie natomiast przyjmują praktykantów. Większość szpitali psychiatrycznych w Warszawie przyjmie studentów psychologii /o specjalności klinicznej/ na praktyki pod warunkiem uzyskania środków finansowych za ich pobyt /przykładowa wycena miesięcznego stażu w Pruszkowie – 350 zł od osoby/.
- Studenci IV roku zobowiązani są do przygotowania studium przypadku. Ze względu na różne miejsca odbywania praktyk, niektórzy studenci mieli utrudniony dostęp do przeprowadzenia wywiadu i dokumentacji pacjenta.
- Niektórzy dyrektorzy i pracownicy placówek sygnalizowali, że optymalne jest realizowanie praktyk w ciągu całego roku akademickiego.

- Studenci w trakcie wakacji pracują, wyjeżdżają na wymianę zagraniczną i spora grupa osób wybierała inne miesiące zaliczania praktyk. W niektórych placówkach, chętnie przyjmowano studentów w miesiącach letnich. Trudne jest przeprowadzenie praktyk w „sztywnym” terminie wrześniowym.
- Dotychczas stosowana metoda poszukiwania miejsc na praktyki opiera się na bezpośredniej znajomości osób zatrudnionych w danym miejscu oraz osobistych prośbach opiekuna praktyk. Corocznie pojawia się znaczna liczba studentów III i IV roku studiów dziennych i zaocznych zobowiązanych do odbycia praktyki zawodowej. W chwili obecnej tylko w Warszawie co najmniej 5 uczelni kształci studentów na kierunku psychologii, co oznacza, że pokaźna liczba studentów musi mieć zapewnione miejsca do odbywania praktyk. Konieczne wydaje się zawieranie stałych porozumień między wybranymi placówkami a uczelnią. Ważne jest też zarezerwowanie środków finansowych dla opiekunów praktyk z ramienia instytucji.
- Jeszcze raz zwrócenie uwagi na konieczność FINANSOWANIA praktyk.

Pyt. 10. Większość (4) opiekunów praktyk chciałaby w kolejnym roku pełnić tę funkcję, ponieważ: bo już ma już wszystko zorganizowane, sprawdzone, zna zasady odbywania praktyk, ma kontakt z placówkami więc może nadal się tym zajmować, chociaż może mniejszą liczą grup, i tak ma osobiste zobowiązania co do placówek, a tak przynajmniej ma za to pieniądze, z uwagi na zadowalającą współpracę ze Studentami oraz Dziekanatem a także przedstawicielami placówek, w których są realizowane praktyki

Jednak część opiekunów (2 osoby) nie chciałaby w kolejnym roku pełnić tej funkcji, ponieważ: potrzebuje więcej czasu na prowadzenie innych aktywności związanych z obowiązkami akademickimi, organizacja praktyk pochłania bardzo dużo czasu na sprawy organizacyjno-biurowe. Warto odciążyć opiekuna praktyk z prac administracyjnych, tj. szukanie placówek, zawieranie porozumień, itp.

Pyt. 11. Kontakt opiekuna staży ze studentami

przed praktykami to: spotkanie organizacyjne, stały kontakt na dyżurach i mailowy, zorganizowane spotkanie ze studentami i przedstawione im zasady oraz program odbywania praktyk., założony zostaje adres mailowy, do którego dostęp

mają wszyscy praktykanci. Następnie Studenci otrzymują na maila wszystkie dokumenty związane z praktykami i termin, w jakim mają zadeklarować miejsce i tryb realizacji praktyk, spotkanie w październiku, prezentacja, czasem też prezentacja firmy, spotkanie wprowadzające, prezentacja placówek, regulaminu i zasad odbywania praktyk, wstępne deklaracje odnośnie miejsc odbywania praktyk, indywidualne rozmowy ze studentami, akceptacja miejsca praktyk proponowanych indywidualnie i już odbytych praktyk w formie pracy na umowę lub wolontariackiej, spotkanie wg grafiku, ogólne (dział planowania), maile, zachęcanie do samodzielności dyżury

w czasie trwania praktyk: kontakt mailowy, wyznaczanie dodatkowych dyżurów dla osób odbywających praktyki, Indywidualne kontakty mailowe, telefoniczne oraz osobiste ze Studentami, realizowane w miarę zgłaszanych potrzeb

po praktykach: wyznaczanie dodatkowych dyżurów dla osób , które ukończyły praktyki, w celu omówienia praktyk i pracy zaliczającej praktyki, indywidualne rozmowy ze Studentami i wyjaśnianie wątpliwości oraz sprawdzanie dokumentacji związanej z odbytymi praktykami, dyżury i maile, rozliczanie praktyk, rozmowy o miejscach praktyk godnych polecenia lub o wrażeniach studentów, 15-20 min. - omówienie dzienniczka, dokumenty

Pyt. 12. Osoby oceniające studenta z praktyki zwracają uwagę na: dokumenty, zadowolenie, czego się student nauczył (pytania), realizację zadań i terminowość, poprawność wypełnienia dokumentów i ich kompletność, na doświadczenie praktyczne i wiedzę, jaką zdobył podczas realizacji praktyk oraz na zaangażowanie, na wykonanie zadania praktycznego (tj. studium przypadku), na zadania wykonywane w trakcie praktyk, opinię o pracy studenta opiekuna praktyk z ramienia placówki (2 osoby), dzienniczek, rozmowa o dzienniczku, co zauważyli? Co robili? Co było interesujące? co było trudne? Jak wyobrażam sobie siebie w takiej pracy? Ważne jest, aby praktyki odbywały się w placówce, w której w rzeczywistości prowadzone są działania z zakresu psychologii klinicznej. Niezbędna jest również opieka psychologa praktyka w miejscu odbywania praktyk.

Pyt. 13.

Wszyscy opiekunowie są zdania, że dotychczas opracowana koncepcja praktyk jest właściwa. Podczas praktyk student powinien mieć możliwość nie tylko obserwować ale też móc coś zrobić samemu - obecnie prowadzą ćwiczenia integracyjne, treningi, obsługują programy, organizują konferencje.

Jedynie zastrzeżenia zgłoszone przez opiekunów dotyczą czasu trwania praktyk:

- praktyki powinny być dłuższe- mniej godzin dziennie, ale np. 8 tygodni.
- powinna być większa swoboda czasowa (nie tylko wrzesień) i mniejsza biurokracja
- praktyki powinny być realizowane w trakcie roku akademickiego, co dałoby możliwość lepszego rozwoju umiejętności praktycznych studentów

Pyt. 14. Opinie opiekunów dotyczące szans zatrudnienia absolwentów psychologii w zawodzie są pozytywne. Opiekunowie uważają, że:

- są one duże (4 osoby): już kilku studentów zostało zatrudnionych w placówkach, w których odbywali praktykę, kilku zostało zaproszonych na płatne staże
- nie odbiegają od szans absolwentów innych uczelni (1 osoba)
- trudno powiedzieć, to zależy od aktywności studenta (1 osoba)

Inne uwagi:

- Po raz kolejny zwrócono uwagę na konieczność FINANSOWANIA praktyk.
- Zauważono, że placówki do odbywania praktyk są dobierane pod kątem misji APS (osoby niepełnosprawne), a studenci tego nie rozumieją, mają różne oczekiwania. Dobrze byłoby już na wcześniejszych latach uświadamiać studentom jaka jest misja uczelni.
- Jedna z uwag dotyczyła terminu płatności pracownikowi APS za opiekę nad praktykantami. Czas oczekiwania na przelew za wykonaną pracę wynosi około 3 – 4 miesięcy!
- Dziękowano także uczelni za fartuchy dla praktykantów!

PODSUMOWANIE

Wszyscy opiekunowie zasadniczo są zadowoleni z organizacji praktyk na kierunku psychologia i większość z nich chciałaby w kolejnym roku pełnić tę funkcję. Opiekunowie mają duży wpływ na przygotowanie programu praktyk.

Zastrzeżenia dotyczyły przede wszystkim braku finansowania praktyk przez uczelnię (który skutkuje albo odmówieniem przez placówkę przyjęcia studenta na praktykę albo koniecznością płacenia przez studenta za praktykę z własnej kieszeni albo koniecznością wykonywania przez opiekuna dodatkowych bezpłatnych prac na rzecz placówek, np. organizacji szkoleń; dodatkową konsekwencją jest też duża rotacja placówek, szczególnie w dziedzinie psychologii klinicznej), braku elastyczności w zakresie terminu odbywania praktyk, nadmiaru formalności i dokumentacji, nadmiaru pracy opiekunów, którzy sami muszą poszukiwać placówek, nieterminowości niektórych studentów oraz niechęci ze strony placówek do przyjmowania studentów za darmo na praktyki.

Ocena szans absolwentów na znalezienie pracy w zawodzie jest bardzo dobra.

Proponowano następujące zmiany dotyczące organizacji praktyk:

1. **Wprowadzenie finansowania praktyk przez uczelnię.**
2. Zawarcie stałych porozumień pomiędzy APS a wybranymi placówkami, aby zmniejszyć rotację placówek
3. Zwiększenie elastyczności odnośnie terminu realizacji praktyk (cały rok akademicki).
4. Uproszczenie dokumentacji wypełnianej przez opiekunów praktyk.
5. Odciążenie opiekunów praktyk z działań administracyjno-organizacyjnych.

SOCJOLOGIA

Pyt. 1-3. W badaniu wzięło udział 4 adiunktów, opiekunów praktyk socjologicznych wszystkich specjalności, na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Trzech opiekunów praktyk było zaangażowanych w projekt badawczy, a jeden – w staży. Pierwsi mieli pod opieką po jednej grupie studenckiej, ostatni – cztery grupy. Każdy z opiekunów ma za sobą doświadczenie zawodowe inne niż praca na Uczelni Wyższej, posiadają też doświadczenie organizowania praktyk.

Pyt.4 Organizacja praktyk została oceniona jako dobra i bardzo dobra, szczególnie w sferze współpracy z dziekanatem, przełożonymi, studentami (poza nielicznymi przypadkami osób, które nie zrealizowały praktyki). Na kierunku socjologii nie ma koordynatora praktyk, stąd ta współpraca nie była oceniana. Przez opiekunów projektu badawczego gorzej („przeciętnie”) została oceniona współpraca z placówkami: ich niechęć do udziału w badaniach.

Pyt. 5. Trudności napotykane w pełnieniu roli opiekuna były następujące.

Ze strony uczelni: „zbyt wiele formalności biurokratycznych (regulaminy praktyk, zarządzenia), wymogi wobec opiekuna”, „bezpodstawne zarzuty dyrektora instytutu dotyczące jakości organizacji praktyk (stawiany wymóg, aby to opiekun miał znajdować miejsca praktyk dla wszystkich studentów)”.

Ze strony placówek: „niechętna postawa dyrektorów szkół, odmowy, brak zaufania”.

Ze strony studentów: „wielu studentów jest zajętych studiowaniem i pracą zawodową, co koliduje im z odbywaniem praktyk”, „niektórzy studenci nie zrealizowali praktyk badawczych”, „nieterminowe zaliczanie praktyk przez niektórych studentów”.

Pyt. 6. Merytoryczny program dwóch typów praktyk został oceniony bardzo dobrze. Ilustracją posłużą następujące wypowiedzi związane z projektem badawczym:

„Program praktyk jest ściśle związany z przedmiotem – Projekt badawczy w wymiarze 90 godzin, dzięki czemu studenci mają czas na zapoznanie się z problematyką praktyk, przygotować do badań i opracować ich wyniki”.

„Bardzo dobrze – badania terenowe rozwijają wyobraźnię socjologiczną i umiejętności prowadzenia badań”.

Opiekun staży ceni w programie doświadczenie zawodowe oraz samodzielność studenta.

Pyt. 7. Opiekunowie praktyk mają duży wpływ na przygotowanie programu merytorycznego praktyk. W projekcie badawczym opiekunowie wskazywali na „sporą elastyczność doboru tematyki badań”, „udział czynny w przygotowaniu praktyk prowadząc przedmiot Projekt badawczy i biorąc udział w zespole badawczym przygotowującym program”. Opiekun staży „Program praktyk studenta, który on z opiekunem z placówki przygotowują, akceptuje lub nie. Nie zdarzyło się odmów”.

Pyt. 8.

Większość opiekunów nie miała zastrzeżeń co do podziału studentów na grupy. Pojawiła się jednak jedna propozycja ulepszenia: „przypisanie studentów do grup wg ich zainteresowań, a nie wg grup dziekańskich”.

Dwóch opiekunów projektu badawczego wskazało na konieczność ulepszenia terminu realizacji praktyk. Podano następującą propozycję: „bardziej elastyczny w związku ze specyfiką badań socjologicznych”.

Opiekunowie akceptują dotychczasowy sposób doboru placówek i program praktyk, zasady współpracy z placówkami (w przypadku odmowy placówki podpisania umowy student załącza oświadczenie z jakiego powodu).

Z dodatkowych obszarów wymagających zmian wskazano na uczenie studentów studiów niestacjonarnych większej samodzielności.

Pyt. 9. W opinii opiekuna projektu badawczego postulowano „mniej wymogów formalnych (przepisy i regulacje) wobec opiekunów, którzy poza badaniami i ich całkowitą organizacją muszą wypełnić wiele dokumentów”.

Pyt. 10. Wszyscy opiekunowie praktyk chcieliby w kolejnym roku pełnić tę funkcję, ponieważ: „badania rozwijają umiejętności studentów i opiekunów praktyk”, „praktyki są dobrze i sprawnie zorganizowane, powiązane z przedmiotem Projekt badawczy, dzięki czemu opiekun ma czas na dobre przygotowanie studentów”,

„bardzo podoba się kontakt ze studentem, przekazywanie umiejętności potrzebnych na rynku pracy”.

Pyt. 11. Kontakt opiekuna staży ze studentami jest osobisty na dyżurach oraz za pomocą e-maili. Kontakt z opiekunami projektu badawczego na zajęciach z Projektu badawczego (30 g. wyk., 30+30 g. ćw.).

Kontakt ze studentami przed praktykami oceniony jako bardzo dobry.

Jednak w czasie trwania praktyk pojawiały się oceny nieco niższe, ponieważ: „wymaga to ciągłego monitorowania, najczęściej drogą e-mailową, bowiem praktyki badawcze realizowane są w trakcie wakacji”, „niektórych studentów trudno zmotywować do terminowej realizacji badań”.

Po praktykach opiekun staży odbywa osobiste spotkania na dyżurach w celu przyjęcia dokumentacji oraz rozmowy. Po projekcie badawczym jest osobne spotkanie, na którym studenci oddają materiały sprawozdawcze. Ponadto „studenci uczestniczyli w konferencji w APS i solidnie się do niej przygotowali”.

Pyt. 12. Ocena studenta ze stażu odbywa się na podstawie dokumentacji, z uwzględnieniem opinii opiekuna placówki. Telefonicznie kontaktowano się z przypadkowo dobranymi instytucjami celem poznania opinii opiekuna placówki. Wyniki tych rozmów są dobre.

W ocenie studenta z projektu badawczego brane są pod uwagę: kompletność wymaganych dokumentów, jakość sprawozdania z badań, wypowiedź ustna, zaangażowanie w pracę nad badaniami, realizacja badania w terenie, nawiązanie kontaktu z respondentem, jakość przeprowadzonego badania, analiza zebranego materiału.

Pyt. 13. Wszyscy opiekunowie są zdania, że dotychczas opracowana koncepcja praktyk (staży i projektu badawczego) jest udana. Oto wypowiedź opiekuna projektu: „Wypracowana od 3 lat koncepcja sprawdza się moim zdaniem. Realizacja zasadniczo też, wyłączając czynnik ludzki dot. zaangażowania studentów czy otwartość respondentów i instytucji badanych”.

Pyt. 14. Opinie opiekunów dotyczące szans zatrudnienia absolwentów socjologii w zawodzie są podzielone. Poniżej przedstawiono je szczegółowo:

„Wyuczony zawód ma się nijak do znalezienia pracy. Są problemy rynku pracy. Nie ma centralnej instytucji wyznaczającej zapotrzebowanie na określone zawody”.

„Trudno powiedzieć – raczej oceniam szanse jako zatrudnienie na stanowiskach badacza”.

Praktyki realizowane są ze studentami I stopnia, stąd „nie ma podstaw by móc odp. Na to pytanie. Dopiero są na początku drogi”.

Student aktywny i zaangażowany w praktyki „ma duże szanse znalezienie pracy m.in. jako badacz, analityk czy specjalista w tych instytucjach czy w III sektorze”.

PODSUMOWANIE:

Wszyscy opiekunowie zasadniczo są zadowoleni z organizacji praktyk na kierunku socjologia i chcieliby w kolejnym roku pełnić tę funkcję. Opiekunowie mają dużą autonomię w przygotowaniu programu praktyk.

Zastrzeżenia dotyczyły nadmiaru formalności i dokumentacji, czasem nieterminowości i braku motywacji niektórych studentów, niechęci ze strony placówek uczestniczyć w badaniach, w jednej z opinii – braku porozumienia ze studentami niestacjonarnymi i z dyrektorem instytutu.

Ocena szans absolwentów na znalezienie pracy w zawodzie jest zróżnicowana, zależy od aktywności i zaangażowania samego studenta, od rynku pracy, od rodzaju stanowisk pracy, od liczby lat przygotowania do zawodu (licencjat to za mało).

Proponowano następujące zmiany dotyczące projektu badawczego:

Podział studentów na grupy wg zainteresowań zamiast grup dziekańskich.

Zwiększenie elastyczności odnośnie terminu realizacji praktyk.

Uproszczenie dokumentacji wypełnianej przez opiekunów praktyk.

PRACA SOCJALNA

Na kierunku praca socjalna są 3 opiekunki praktyk. Ze względu na fakt, że jedna z nich jest członkiem Komisji, więc i organizatorem badania, została z niego wyłączona. Nie udzielała odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu, ale czasami dodawała (w przypisach) własny komentarz.

Dane metrykowe

Opiekunki zajmują się praktykami zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych, na 3 latach, na każdej specjalności. Jedna opiekunka prowadzi 3 grupy (wyłącznie II rok, tryb stacjonarny), druga – 11. Należy zaznaczyć, że współpracuje ona także ze studentami objętymi programem EFS (4 grupy dziekańskie).

Praktyki realizowane są w:

- domach pomocy społecznej (specjalność praca socjalna w pomocy społecznej); ośrodkach pomocy społecznej (specjalność praca socjalna z rodziną) - dot. I roku
- ośrodkach pomocy społecznej – dot. II roku
- miejscach zgodnych z zainteresowaniami i obszarem prac licencjackich studenta – dot. III roku (opiekun wymienił tu np. szkoły, organizacja pozarządowe, zakłady karne, policję, Biuro Rzecznika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych).

Respondentki są zatrudnione na stanowiskach adiunkta, obecnie zajmują się organizacją praktyk. Jedna z nich pracowała poza uczelnią, jako kurator sądowy.

Ocena organizacji praktyk

Współpraca z dziekanatem: została bardzo dobrze oceniona. Zwrócono uwagę na sprawne wykonywanie zadań przez pracowników dziekanatu oraz na to, że „zawsze można liczyć na ich pomoc”¹.

¹ Opiekunka – organizatorka badania podkreśla, że współpraca z dziekanatem przebiega bardzo sprawnie – potrzebne dokumenty przygotowywane są na czas, nawet gdy (w wyjątkowych sytuacjach) tego czasu pracownicy mają bardzo mało.

Współpraca z placówkami: również bardzo dobra opinia. Chwalono kontakt z opiekunami z ośrodków, oraz to, że znajome miejsca (te, w których praktyka odbywa się od kilku lat) chętnie przyjmują studentów².

Współpraca z przełożonymi: także i tu noty są bardzo dobre. Podkreślano jakość przepływu informacji, a także – w razie potrzeby – gotowość przełożonych do podjęcia działań.

Współpraca z koordynatorami praktyk we wcześniejszych latach: kwestię tę poruszyła tylko jedna osoba, uznając, że była ona bardzo dobra. Opinię wystawiła na podstawie jakości przepływu informacji.

Współpraca ze studentami: według jednej respondentki jest ona bardzo dobra (studenci rozliczają się z praktyk w wyznaczonym terminie), według drugiej – dobra („Studenci EFS mają trudności z punktualnym rozliczeniem się”).

Występujące trudności

Opiekunki praktyk nie wskazały żadnych trudności ze strony APS ani placówek. Jedna natomiast zaznaczyła, że studenci nie zaliczają praktyki w terminie.

Ocena programu merytorycznego

Obie respondentki uznały, że obecny program jest dostosowany: do specyfiki studiów, programu kształcenia oraz Krajowych Ram Kwalifikacji.

Ocena wpływu na przygotowanie merytorycznego programu praktyk

W opinii opiekunek praktyk program jest przygotowywany przez koordynatorów i konsultowany. W razie niejasności lub konieczności naniesienia zmian możliwe jest wprowadzenie zmian.³

² Opinię tę podziela także trzecia opiekunka – członek Komisji.

³ Potwierdza to trzecia opiekunka, która sama, zachęcona przez OPS, zasugerowała modyfikację jednego zapisu.

Zakres do ulepszenia

Respondentki w zasadzie nie wnosiły propozycji usprawnień istniejącego systemu praktyk. Wyjątkiem jest tu punkt dotyczący terminu jej realizacji. Zasugerowano, by studenci mogli ją odbywać podczas roku akademickiego, tj. od października do czerwca.⁴

Chęć pełnienia funkcji opiekuna w następnym roku

Obie opiekunki zgłosiły chęć podjęcia się organizacji praktyk. Stanowisko takie argumentowano: możliwością współpracy z OPS, obserwacją satysfakcji studentów po odbytej praktyce.⁵

Kontakt ze studentami

Przed praktyką: w obu przypadkach organizowane są spotkania informacyjne, podczas których przekazywane są ogólne wiadomości nt. placówki, praktyki (jej przebiegu, programu, zaliczenia) oraz, dla zainteresowanych, konsultacje indywidualne (np. dot. zmiany placówki lub terminu)⁶.

Podczas praktyki: dwie respondentki zgłosiły możliwość kontaktowania się z nimi podczas dyżurów lub poprzez e-mail.⁷

Po praktykach: w dwóch przypadkach ma on formę indywidualnego spotkania i rozmowy. Studenci dzielą się uwagami i refleksjami z odbytej praktyki.

Zaliczenie praktyki

Obie badane zwracają uwagę na zaangażowanie studenta i wiedzę, jaką zdobył podczas praktyk oraz na poprawność wypełnionych dokumentów⁸.

⁴ Należy zaznaczyć, że taki sam postulat zgłosili studenci.

⁵ Także organizatorka badania wyraża chęć dalszej organizacji praktyk. Bycie w kontakcie z pracownikami socjalnymi, odwiedzanie placówek podczas obecności w nich studentów są okazją do poznania rzeczywistych sytuacji w OPS lub DPS.

⁶ Trzecia opiekunka także przygotowuje spotkania informacyjne: jedno na początku roku akademickiego, drugie w semestrze letnim. Dodatkowo pozostaje w kontakcie e-mailowym z zainteresowanymi studentami.

⁷ Trzecia opiekunka odwiedza wybrane placówki, czasem z własnej inicjatywy, czasem na zaproszenie personelu placówki (np. w związku z organizowaniem w niej imprezy tematycznej z udziałem studentów), raz na wyraźną prośbę (przypadek niesubordynacji studentów).

Koncepcja i realizacja praktyki

Uwagi zgłosiła jedna respondentka, która zasugerowała: zwiększenie liczby godzin praktyk i rozszerzenie jej na cały rok akademicki (praktyki śródroczne) oraz dostosowanie praktyki do preferencji i zainteresowań studenta (tworzenie ścieżek specjalizacyjnych).

Ocena szans zatrudnienia absolwenta APS

Dwie badane zgodnie zwróciły uwagę, że szanse te zależą w dużej mierze od samego studenta. Według jednej z nich, niektórzy „starają się utrzymać kontakt z placówką mając na uwadze fakt, że w przyszłości będą szukać pracy”.⁹ Ponadto respondentka zaznaczyła, że część studentów podwyższa swoje kwalifikacje podczas studiów podyplomowych, stąd potrzeba organizowania dla nich oferty dydaktycznej zgodnej z potrzebami rynku pracy i nastawionej na praktykę, a nie teorię.

⁸ Tak samo – trzecia opiekunka

⁹ Podtrzymywanie kontaktu z placówką akcentowali także pracownicy, np. przedstawiciel DPS przyznał, że niektórzy odwiedzają mieszkańców, wysyłają im kartki na święta, pełnią rolę „wnucząt”.

ZAŁĄCZNIK 5 – OPINIE OPIEKUNÓW PRAKTYK W PLACÓWKACH WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

PSYCHOLOGIA

W badaniu wzięło udział 10 opiekunów praktyk z placówek, w których studenci psychologii odbywali praktyki w 2013 roku. Badanie zrealizowano w formie ankiet wysyłanych drogą mailową lub rozmów telefonicznych.

Pyt. 1

W badaniu uczestniczyli opiekunowie z: Kluboteki Dojrzałego Człowieka, Bródnowskiego Stowarzyszenia Przyjaciół i Rodzin Osób z Zaburzeniami Psychicznymi POMOST - Ośrodka Wsparcia, Bielańskiego Środowiskowego Domu Samopomocy typ A, Kliniki Neurochirurgii Samodzielnego Publicznego Centralnego Szpitala Klinicznego, Ośrodka Terapii w Środowisku Instytutu Psychiatrii i Neurologii, Klinicznego Oddziału Pediatrycznego Szpitala Bielańskiego, Dziennego Oddziału Psychiatrycznego Szpitala Bielańskiego, Fundacji Warszawskie Hospicjum dla Dzieci, Krajowego Ośrodka Adopcyjnego TPD, Zespołu Szkół nr 15 (LO i Gimnazjum).

Liczba studentów APS, którzy w ostatnim roku odbywali praktykę studencką wahała się w większości placówek od 1 do 7 osób; w dwóch placówkach było odpowiednio 20 i 40 osób.

Praktyki studentów APS odbywają się w tych placówkach od: 1 roku (4 placówki), 2 - 3 lat (4 placówki), w jednej 6 lat, jednej 10.

Staż pracy respondenta w zawodzie wahał się od 3 do 38 lat (3 osoby 3-6 lat, 4 osoby 13-17, 3 osoby 20-38 lat (średnio 15,7 lat).

Staż pracy respondenta jako opiekuna praktyk wahał się od 1 roku (2 placówki), 2-6 lat (6 placówek) do 12-14 lat (2 placówki; opiekunowie sprawowali opiekę również nad studentami z innych uczelni)

Pyt. 2

Zajmowane przez respondentów stanowiska to: v-ce prezes, kierownik ośrodka lub sekcji (4 osoby), psycholog (4 osoby), asystent (1 osoba), pedagog szkolny (1 osoba)

Pyt. 3.

Sprawowanie przez opieki nad praktykami polega na:

- przygotowaniu studentów do praktyki, obejmującym:
 - a) zapoznanie z prawami i obowiązkami związanymi z realizacją praktyki,
 - b) zapoznanie z programem praktyki,
 - c) udzielenie wskazówek merytorycznych dotyczących sposobu realizacji programu praktyki,
 - d) omówienie zasad prowadzenia dokumentacji niezbędnej do zaliczenia praktyki,
 - e) przekazanie specjalistycznej wiedzy merytorycznej dotyczącej chorób psychicznych i niepełnosprawności psychicznej oraz metod rehabilitacji społecznej osób chorujących psychicznie,
 - f) przekazanie informacji o aktach prawnych, w oparciu o które działa ośrodek adopcyjny, wyjaśnieniu na czym polega procedura i jakie są zasady przeprowadzania adopcji zagranicznych, kryteria kwalifikacji małżonków,
 - g) omawianie co studenci chcieliby robić, czego potrzebuje od nich placówka.
- zapoznaniu osób odbywających praktyki ze specyfiką pracy psychologa w placówce, funkcjonowaniem ośrodka oraz z prowadzoną dokumentacją, zapoznaniu z metodami terapeutycznymi stosowanymi na oddziale,
- omawianiu przypadków z uwzględnieniem aktualnego funkcjonowania oraz planów terapeutycznych wobec poszczególnych uczestników Ośrodka; konsultowanie z wolontariuszem kolejnych przypadków pacjentów i ich rodzin oraz sporządzanie planu wsparcia i pomocy dziecku i jego rodzinie, omawianiu konsultacji i badań psychologicznych, w których studenci uczestniczą w charakterze obserwatorów,
- zlecaniu wykonania konkretnych czynności (np. uzupełnianie informacji o dzieciach, prowadzenie rejestrów, lektura publikacji i aktów prawnych); delegowaniu zadań związanych z kontaktem z pacjentem, powierzanie zadań związanych ze współpracą z personelem oddziału, kierowaniu wolontariuszy do pomocy w opiece domowej nad terminalnie chorymi dziećmi, przekazaniu materiałów do wykonania konkretnych zadań, umożliwieniu dostępu do biblioteki zakładowej,

- aktywnym włączeniu praktykantów w proponowane pacjentom oddziaływania terapeutyczne, włączenie w pracę zespołu terapeutycznego (w tym spotkania z rodzinami w ramach grupy wsparcia),
- przeprowadzaniu diagnozy, konsultacji, badań i terapii pacjentów w obecności studentów;
- bieżącym konsultowaniu spostrzeżeń praktykantów, omawianiu napotykaných trudności i niejasnych sytuacji, wspieraniu inicjatywy, omawianiu sytuacji kryzysowych w Oddziale.
- udzielaniu informacji zwrotnej na zakończenie praktyk.
- nadzorze nad wykonywaniem przez studentów zadań wynikających z programu praktyki,
- współpracy z opiekunem praktyk danej uczelni.

Pyt.4

Zadania praktykanta w różnych placówkach to:

- zapoznanie się z zadaniami pedagoga i psychologa szkolnego,
- udział w planowaniu pracy wychowawczo- profilaktycznej szkoły, w zajęciach integracyjnych klas 1,
- pomoc w przygotowaniu materiałów dla uczestników Turnieju Wiedzy Psychologicznej
- udział w codziennym życiu szkoły - pomoc w diagnozowaniu problemów i opracowywaniu planu działań wspierających, udział w zajęciach terapeutycznych,
- samodzielne prowadzenie zajęć grupowych,
- udział w spotkaniach zespołu, spotkaniach dla rodzin, jak również ich omówienie,
- prowadzenie własnych zajęć terapeutycznych (opieka pracownika Ośrodka),
- obserwowanie czynności wykonywanych przez psychologa pracującego na oddziale pediatrycznym,
- pomoc psychologowi w uzupełnianiu dokumentacji (np. spisanie danych z wywiadu, aktualizacja bazy danych placówek),
- doskonalenie umiejętności wykorzystania przez Studenta w praktyce wiedzy teoretycznej, nawiązywania i podtrzymywania kontaktów z pacjentem,

- przejawianie samodzielności w planowaniu realizowaniu zadań, prowadzenie dokumentacji,
- wykonywanie wstępnej diagnozy psychologicznej pacjentów, prowadzenie treningów relaksacyjnych, prowadzenie grup wsparcia oraz grup terapeutycznych przy współudziale pracownika Szpitala,
 - prowadzenie dokumentacji dzieci, uzupełnianie, archiwizowanie danych, czytanie raportów postadopcyjnych, literatury (również w języku angielskim),
 - uczestniczenie (za zgodą placówki opiekuńczej) w zespołach ds. okresowej oceny sytuacji dziecka,
 - rozmawianie z osobami starszymi (przede wszystkim słuchanie),
 - tworzenie plakatów, programów graficznych,
 - prowadzenie zajęć dla seniorów np. z asertywności, komunikacji, radzenia sobie ze stresem,
 - towarzyszenie terminalnie choremu dziecku, udzielanie wsparcia rodzinie dziecka, pomoc w przejściu przez okres żałoby,
 - na początku towarzyszenie podczas kontaktów z pacjentami i obserwowanie przebiegu diagnozy/rehabilitacji neuropsychologicznej, po kilku dniach coraz bardziej włączanie się w wykonywanie niektórych zadań, a następnie próby wykonywania zadań samodzielnie,
 - robienie notatek z badań, aktywne uczestnictwo w omawianiu uzyskanych wyników i obserwacji pacjentów, podsumowywanie wyników wykonanych testów,
 - odwiedzanie znanych już sobie pacjentów i sporządzanie notatek na temat ich stanu każdego dnia,
 - uczestniczenie w odprawie lekarskiej, czytanie dokumentacji medycznej pacjentów, oglądanie i analizowanie zdjęcia z neuroobrazowania, wspólne omawianie i analizowanie ciekawych przypadków klinicznych,
 - poznanie problemu niepełnosprawności psychicznej, chorób psychicznych oraz konsekwencji (zdrowotnych, społecznych) jakie te problemy mogą powodować,
 - angażowanie się w życie ośrodka, udział w prowadzonych w Ośrodku zajęciach, uczestniczenie w zajęciach, np. decoupage, uczestnictwo w zajęciach wspierająco – aktywizujących,
 - aranżowanie kontaktu z osobą chorującą psychicznie,
 - uczestnictwo w zebraniach społeczności,

- przygotowanie własnej propozycji zajęć oraz ich realizacja przy wsparciu personelu placówki po wcześniejszym omówieniu planu,
- inicjowanie i podtrzymywanie kontaktu z uczestnikami w trakcie przerw oraz wycieczek fakultatywnych,
- poznanie prowadzonej w Ośrodku dokumentacji psychologicznej, udział w zebraniach personelu.

Pyt.5

Opiekunowie praktyk ocenili organizację praktyk APS pod względem:

Współpracy formalnej z Uczelnią (przygotowanie dokumentów, zawieranie porozumień) jako: **bardzo dobrą (7 osób)** gdyż do tej pory nie było trudności, dokumenty czytelne, zwięzłe; dobrą (2 osoby); przeciętną (1 osoby), gdyż w ubiegłym roku był problem z terminami, studenci zostali powiadomieni o nich za późno.

Współpracy merytorycznej z Uczelnią (wytyczne do realizacji programu praktyk) jako: **bardzo dobrą (6 osób)** gdyż przekazywane informacje są jasne i konkretne, są konkretne wymagania, jasne, czytelne; dobrą (3 osoby) gdyż kilka punktów w dzienniczku praktyk jest niejasnych – kto ma wypełniać – opiekun praktyk z placówki czy z APS; przeciętną (1 osoby), gdyż studenci zbyt późno dostarczają skierowania na praktyki z uwagi na opieszałość pracowników dziekanatów.

Współpracy organizacyjnej z opiekunem praktyk z APS jako: **bardzo dobrą (8 osób)** gdyż jest otwarty na sugestie, wspierający pracę szkoły oraz opiekuna jako pedagoga, wszelkie informacje przekazywane są zgodnie z ustaleniami; dobrą (2 osoby).

Pyt. 6

Zdaniem opiekunów placówek, ocena współpracy ze studentami APS pod względem:

Przygotowania merytorycznego (pod względem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) studentów do realizacji praktyki w wybranej placówce była: bardzo dobra (2 osoby); **dobra (7 osób)** gdyż to zależy od studenta, choć zazwyczaj przychodzą przygotowani na 6; zróżnicowane jest przygotowanie u poszczególnych osób oraz w zakresie różnych kompetencji; 2 tygodnie praktyk to zbyt krótki czas na

pełną ocenę przygotowania merytorycznego; studenci, którzy trafili do placówki nie mieli zajęć z zakresu psychologii klinicznej dziecka; przeciętna (1 osoba), gdyż kompetencje społeczne bardzo wysokie, ale niewielka wiedza neuropsychologiczna.

Zaangażowania studentów w pracę w placówce była: **bardzo dobra (6 osób)** gdyż są pozytywne dotychczasowe doświadczenie, jak studentka była chora, to sama pytała czy może przyjść w innym terminie, zrobić coś w domu; dobra (4 osoby) gdyż to zależy od studenta, choć zazwyczaj są bardzo chętni do poznawania pracy placówki, nawet po zakończeniu praktyk, różny jest poziom zaangażowania u poszczególnych osób, od biernej postawy i wycofania po głębokie zaangażowanie skutkujące wielomiesięcznym wolontariatem.

Spełniania wymogów formalnych (obecność, punktualność itp.) była: **bardzo dobra (7 osób)** gdyż nie było nigdy żadnych problemów w tym zakresie, wszystkie osoby odbywające praktyki w Ośrodku spełniły formalne kryterium zaliczenia praktyk wypracowując wymaganą liczbę godzin; dobra (3 osoby).

Kultury osobistej, sposobu bycia i wyrażania się była: **bardzo dobra (8 osób)**, gdyż nie było nigdy żadnych problemów w tym zakresie, wszyscy praktykanci odznaczyli się wysoką kulturą osobistą, ich zachowanie w kontakcie z uczestnikami i personelem Ośrodka nie budziło żadnych zastrzeżeń; dobra (2 osoby).

Pyt.7

Według opiekunów:

mocne strony praktyki to: studenci są zazwyczaj bardzo otwarci i chętni do pracy, sympatyczni, zaangażowani, kulturalni, dobra jest organizacja praktyk, motywacja praktykantów, niektóre osoby po zakończeniu praktyk utrzymały kontakt z Ośrodkiem, przyzwoite przygotowanie do praktyki w zawodzie, poznanie prawdziwej strony życia (w rodzinie hospicyjnej), bezpośredni kontakt z osobami z którymi się pracuje, uczestniczenie w różnych zajęciach, łączenie dwóch pokoleń, pula godzin wymagana do zaliczenia praktyk jest czasem pozwalającym na zapoznanie się ze specyfiką funkcjonowania placówki w której praktyki są realizowane, silny nacisk w toku studiów na rozwijanie umiejętności praktycznych w sposób istotny ułatwia

realizację zadań podczas praktyk, dzienniczek praktyk wyszczególnia umiejętności i kompetencje, które podlegają ocenie stanowiąc wartościową informację zwrotną.

słabe strony praktyki to: czas wrześnieowy z punktu widzenia szkoły jest trudny, zbyt mała ilość godzin praktyk, krótki czas – ograniczona ilość godzin pozwoliła jedynie na zapoznanie się z podstawami specyfiki pracy w obszarze psychiatrii środowiskowej, zbyt późne ustalenie terminów praktyk (powinno być np. do końca maja), niezbyt dobre przygotowanie studentów do pracy z pacjentami wymagającymi diagnozy neuropsychologicznej, braki w zakresie wiedzy o zaburzeniach neuropsychologicznych i metodach diagnostycznych, czasami trudno pogodzić godziny pracy placówki i godziny zajęć studentów, często wybierana przez studentów możliwość odbywania praktyk w okresie roku akademickiego, wymusza konieczność dostosowania wizyt w placówce do planu zajęć i uniemożliwia pełne wykorzystanie potencjału pracy w danej placówce, studenci wydają się być nie w pełni zorientowani co do stawianych przez uczelnię wymagań w zakresie warunków zaliczenia praktyk; brak słabych stron (2 osoby);

należałyby skorygować: zwiększenie liczby godzin (zwłaszcza dla studentów wyższych lat) pozwoliłoby na głębsze rozumienie specyfiki pracy z osobami z doświadczeniem choroby psychicznej, studenci powinni być zapoznani z podstawami psychologii rozwojowej i klinicznej dziecka, lepiej dobierać osoby, które mogłyby posługiwać w hospicjum, w ciągu tzw. okresu próbnego, więcej zajęć z neuropsychologii, szczególnie korzystne jest realizowanie praktyk w okresie wakacji, gdy student odwiedza placówkę codziennie, co ułatwia poznanie specyfiki jej funkcjonowania, nawiązanie kontaktu z korzystającymi z niej osobami oraz pozwala obserwować bieżące zmiany stanu psychicznego uczestników, w przypadku studentów specjalności klinicznej rozwojowi umiejętności służyłoby wprowadzenie, jako warunku zaliczenia praktyk, obowiązkowego przeprowadzenia wywiadu lub sporządzenia studium przypadku; nic (2 osoby, brak zastrzeżeń).

Pyt. 8

Wszystkie placówki chciałyby aby studenci APS w kolejnym roku odbywali u nich praktyki, gdyż: **studenci są bardzo pomocni** i ubogacają pracę szkoły, współpraca przebiega w korzystnej atmosferze, studenci okazali się zmotywowani,

zainteresowani pracą ośrodka, chętnie sięgali po polecaną literaturę, studenci nie przysparzają wielu problemów, to ciekawe doświadczenie pozwalające na budowanie i udoskonalanie sieci osób związanych z opieką paliatywną oraz wspieraniem osób umierających i ich rodzin, studenci jako bierni odbiorcy, mają możliwość poznania placówki oraz specyfiki pracy z osobami chorującymi psychicznie, praca z młodymi osobami, zmotywowanymi do rozwijania swoich umiejętności, jest bardzo satysfakcjonująca, zadawane przez studentów pytania, ich świeże spojrzenie i duża uważność na otoczenie pozwalają spojrzeć na różne kwestie z nowej perspektywy, w ramach terapii zajęciowej praktykanci często wnoszą interesujące propozycje zajęć, wykraczające poza utarte schematy, natomiast ich kontakt z osobami chorującymi psychicznie stanowi dla uczestników Ośrodka sposobność rozwoju kompetencji społecznych; są pozytywne dotychczasowe doświadczenia, jednak z uwagi na to, że opiekun nie otrzymuje za to wynagrodzenia, a opieka nad studentami jest dodatkowym obowiązkiem, może przyjąć tylko 2 osoby rocznie, nie ma nic przeciwko, pod warunkiem, że będą wolne terminy, gdyż jest dużo chętnych.

Pyt. 9

W ocenie praktykanta zaliczającego praktyki uwzględniane są:

- **zaangażowanie** (w pracę ośrodka, w pracę zespołu terapeutycznego), zaangażowanie i udział w zajęciach proponowanych pacjentom ośrodka, zaangażowanie w pomoc drugiemu człowiekowi,
- **umiejętności praktyczne**, umiejętność wchodzenia w relację z pacjentem, kontakt z grupą, podstawowe umiejętności diagnostyczne, zdolność empatii, umiejętności komunikacyjne i inne kompetencje społeczne,
- **prezentowana wiedza** teoretyczna, posiadanie podstawowej wiedzy neuropsychologicznej, poziom wiedzy ogólnej
- chęć rozwoju, rodzaj motywacji praktykanta, **poziom motywacji**, motywacja do zdobywania wiedzy, chęć nauczenia się czegoś nowego,
- kultura osobista, normy etyczne, postawa wobec uczestników, kultura pracy w zespole,
- intuicja, konstrukcja psychiczna,
- punktualność,

- przygotowanie do zajęć, merytoryczny poziom przygotowanych zajęć oraz sposób ich przeprowadzenia,
- stosunek do seniorów, kontakt, jakość kontaktu z uczestnikami,
- rzetelność, obowiązkowość, sumienność,
- zainteresowanie tematem,
- przejawiana inicjatywa oraz samodzielność w realizacji zadań,
- rozwój umiejętności w trakcie praktyk,.

Pyt.10

Ocena szans zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym w toku studiów zawodzie była:

pozytywna (5 osób) ze względu na: prezentowane umiejętności, znajomość technik terapeutycznych, samodzielność w realizacji powierzonych zadań; w hospicjum jest spora rotacja pracowników więc studenci mają szansę na znalezienie zatrudnienia choć najlepiej aby po zakończeniu odbywania wolontariatu podtrzymywali współpracę z placówką; przy zaangażowaniu zainteresowanego, szanse są z pewnością, ale jest to uzależnione od wielu czynników; osoby posiadające dyplom APS prezentują się korzystnie na tle absolwentów innych uczelni, studia na APS w stopniu dobrym przygotowują do pracy w zawodzie psychologa, uwagę zwraca duży nacisk na rozwijanie umiejętności praktycznych w trakcie kształcenia, ogromne znaczenie dla późniejszego zatrudnienia ma jednak również udokumentowana aktywność w trakcie studiów (wolontariat, staże) oraz dalszy rozwój po ich ukończeniu (kursy, szkolenia, studia podyplomowe); szanse są duże.

umiarkowanie negatywna ze względu na aktualny rynek pracy (5 osób): w fundacji nikt nie ma etatu – tylko wolontariat; ogólnie dobrze przygotowani, ale na rynku nie ma pracy; szanse zatrudnienia w Szpitalu Bielańskim są niewielkie - w czasach bardziej przyjaznych dla studentów mieliby duże szanse; w zawodzie neuropsychologa szanse są niewielkie, przy czym, nie dotyczy to tylko studentów APS - stosunkowo mało jest placówek zatrudniających neuropsychologów; zazwyczaj przychodzą studenci, którzy nie wiążą przyszłości ze szkołą.

PODSUMOWANIE:

Opiekunowie placówek są zadowoleni z praktykantów psychologii. Wszystkie placówki chciałyby aby studenci APS w kolejnym roku odbywali u nich praktyki, gdyż są dla nich bardzo pomocni. Podczas praktyk studenci aktywnie uczestniczą w pracach placówek – obserwują pracę opiekunów praktyk, włączają się w życie ośrodków, samodzielnie prowadzą zajęcia, rozmawiają z podopiecznymi, prowadzą dokumentację. Opiekunowie praktyk są ich przewodnikami, zapoznającymi ich z funkcjonowaniem placówek i rolą psychologa, pokazującymi im metody pracy, włączającymi studentów w działalność placówek. Ocena organizacji praktyk jest zazwyczaj bardzo dobra, zarówno pod względem współpracy formalnej, merytorycznej jak i organizacyjnej. Ocena współpracy ze studentami jest również zazwyczaj bardzo dobra pod względem zaangażowania studentów w pracę, spełniania wymogów formalnych i kultury osobistej. Główne zastrzeżenia pojawiły się odnośnie przygotowania merytorycznego studentów, ocenionego jako dobre, ze względu na braki wiedzy w zakresie psychologii klinicznej dziecka i neuropsychologii.

Według opiekunów mocne strony praktyki to podejście studentów (otwartość, kultura, zaangażowanie) oraz bezpośredni kontakt z pacjentami (podopiecznymi) i ich rodzinami. Słabe strony to przede wszystkim niewielka liczba godzin praktyk i zły czas odbywania praktyk (wrzesień lub w czasie roku akademickiego). Należałoby w związku z tym zwiększyć liczbę godzin praktyk oraz rozciągnąć czas odbywania praktyk na całe wakacje.

W ocenie praktykanta zaliczającego praktyki uwzględniane są przede wszystkim: zaangażowanie, umiejętności praktyczne, wiedza, motywacja i kultura osobista. Ocena szans zatrudnienia absolwenta APS w wyuczonym w toku studiów zawodzie była pozytywna (ze względu na dobre przygotowanie, szczególnie pod względem kompetencji społecznych) lub umiarkowanie negatywna (ze względu na warunki rynku pracy).

SOCJOLOGIA

Zrealizowano dwa telefoniczne wywiady pilotażowe z opiekunami placówek, w których studenci socjologii odbywali praktyki w formie staży. Ze względu na to, że obecni studenci III roku składają sprawozdania z praktyk pod koniec czerwca, nie było danych na temat placówek dla tego roku, objętego badaniami Komisji. Opiekun staży dostarczył sprawozdanie zeszłoroczne z listą nazwisk studentów oraz nazwą placówki, w której zrealizowano staż. Niestety ta lista nie zawierała danych kontaktowych. Wymagało to udania się do Działu Immatrykulacji, w którym przechowywano teczkę studentów z ich własnymi sprawozdaniami z praktyk. Na podstawie listy dostarczonej od opiekuna staży wybrano kilka instytucji na terenie Warszawy. Pracownicy Działu Immatrykulacji niechętnie, ale ostatecznie pomocnie i skutecznie korzystając z własnych zasobów oraz archiwów odnotowali telefon oraz nazwisko opiekuna placówki.

Poniżej przedstawiam wyniki z przeprowadzonych rozmów telefonicznych. Od razu zaznaczę, że część tabelarycznych pytań nie nadawała się do wywiadu telefonicznego.

Pyt.1-3. Zbadano opinie opiekunów dwóch placówek: Fundacji Centrum Praw Kobiet oraz Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych. W pierwszej organizacji staż odbywało kilka osób, w drugiej – 1 osoba. W przypadku pierwszej instytucji opiekunem była osoba pierwszego kontaktu, w drugiej – kierownik komórki ds. komunikacji. Zadania opiekunów polegały na koordynacji pracy, odpowiedzi na pytania, szkoleniu, zapoznaniu z pracą instytucji, zaangażowaniu praktykanta w realizację konkretnych zadań.

Pyt.4 Zadania praktykanta w Fundacji polegały na m.in. na chodzeniu na sprawy jako osoby zaufania, wspieranie klientek przed rozprawą, kontaktu z klientem, pomocy w wydawaniu i wysłaniu publikacji, kurierskie czynności. Zadanie praktykanta w drugiej placówce obejmowały przygotowanie materiałów do tygodnika, dokumentów do Intranetu, udział w szkoleniach, uczenie się graficznego opracowania materiałów.

Pyt.5-6 Zdaniem opiekunów placówek, ocena organizacji praktyk APS we wszystkich obszarach jest dobra.

Pyt.7 Opiekunom trudno było wymienić mocne strony praktyk.

Do słabych stron zaliczono w obu przypadkach czas trwania staży oraz kolidowanie czasu stażu z zajęciami dydaktycznymi studenta-praktykanta. Zdaniem opiekunów praktyki powinny być dłuższe i bardziej zwarte w czasie. Praktyki w Polskiej Wytwórni polegały m.in. na wydaniu gazety, a ta ma swój cykl wydawniczy. Jednak praktykantka ze względu na plan zajęć w szkole przychodziła nie każdy dzień. „Więc jak był dzień wydania tygodnika, to praktykantki nie było”. Opiekun w Fundacji zauważyła podobnie: „80 g. to za mało!”

Proponowano lepszą organizację czasu praktyk: „realizacja praktyk zablokowana, lepiej zaplanowany czas”.

Pyt.8 Fundacja Centrum Praw Kobiet w przyszłości chciałaby przyjmować na staż studentów socjologii APS, ponieważ staże „są pomocne”. W opinii opiekuna z Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych nie jest możliwe, aby w kolejnym roku przyjąć naszych studentów na staż. „Ze względu na tajemnicę przetwarzanych danych musi być duże zaufanie do przyjmowanej osoby”. W przypadku studentki, która odbyła tam staż, w firmie pracowała mama studentki i na jej prośbę przyjęto stażystkę, „zaufanie było podwójne”.

Pyt.9 W ocenie praktykanta uwzględniana jest gotowość do pracy, punktualność, rzetelność, sumienność, zaangażowanie, chęć zdobycia wiedzy.

Pyt.10 Jedna z opiekunek widzi dobre szanse absolwenta APS na prace w zawodzie przy dużym zaangażowaniu samego zainteresowanego, druga osoba nie miała zdania.

PODSUMOWANIE:

Opiekunowie placówek są zadowoleni ze staży praktykantów socjologów.

Propozycja zmian zgłaszana przez pracodawców dotyczy czasu i godzin staży. Oczekuje się dłuższych i bardziej zwartych w czasie praktyk.

Proponuje się dołączać do sprawozdań z praktyk dane kontaktowe z opiekunami z placówek (nazwisko osoby i telefon). Dane te mogą służyć tworzeniu bazy danych placówek, w których kolejni studenci potencjalnie mogą odbyć staż. Są bardzo pomocne w badaniu opinii pracodawców.

PRACA SOCJALNA

Badanie zrealizowano z 4 osobami w kwietniu 2014 roku. W 3 przypadkach były to wywiady telefoniczne, w jednym respondentka sama zapisywała odpowiedzi w kwestionariuszu. Piąta osoba, zaproszona do badania, odmówiła udziału, tłumacząc się czekającymi na nią obowiązkami.

Dane metrykowe:

Praktyki na kierunku praca socjalna na III roku odbywają się w miejscach zgodnych z zainteresowaniami i tematyką prac licencjackich studentów. Gdy przystępowano do badania, część z nich jeszcze nie rozpoczęła praktyki, a część była w trakcie, dlatego poproszono ankietowanych, by odnieśli się do ostatniej zrealizowanej praktyki, czyli spędzonej w ośrodku pomocy społecznej. Trzeba jednak podkreślić, że APS od wielu lat współpracuje także z domami pomocy społecznej, dlatego właśnie zdecydowano się na włączenie do badania przedstawicielki jednego z DPS, choć w ubiegłym roku akademickim nie pracowała ona z ankietowanymi studentami. Zatem analizowany materiał pochodzi od czterech kobiet, spośród których 3 reprezentowały OPS, a jedna DPS.

Liczba studentów kierowanych na praktykę: waha się od 10 do 20 osób.

Okres współpracy z APS: jedna respondentka nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie. W pozostałych przypadkach najkrótsza współpraca trwała 4 lata, najdłuższa ponad 15 (DPS).

Staż pracy respondentów: respondentki to osoby o wieloletnim stażu pracy, najmłodsza pracuje od 15 lat, najstarsza od 33, pozostałe od 15 i ponad 20.

Staż pracy jako opiekun praktyk: w jednym przypadku podjęcie zatrudnienia w jednostce pomocy społecznej oznaczało przyjęcie roli opiekuna praktyk (15 lat). W pozostałych, rozmówczynie mają kontakt ze studentami APS stosunkowo krótko, od 4 do 5 lat.

Zajmowane stanowisko: trzy osoby były zatrudnione jako pracownicy socjalni, ponadto dwie pełnią dodatkowe funkcje: psychologa lub doradcy zawodowego. Jedna osoba była zastępcą kierownika działu.

Opieka nad praktykami:

Jedna respondentka zaznaczyła, że jej obowiązki w tym zakresie rozpoczynają się, zanim studenci pojawią się w ośrodku: odpowiada za przydzielenie im poszczególnych działów, za kontakt z pracownikami. Kiedy już praktyka się rozpocznie, każda z badanych osób wskazywała na takie same czynności, tj.:

- wprowadzenie studentów w pracę instytucji („Zapoznanie [studentów] ze strukturą organizacyjną (...), ze specyfiką pracy, przeprowadzenie instruktażu stanowiskowego, dopilnowanie terminu szkolenia BHP...”),
- organizację pracy – rozumiana jako kierowanie studentów do działów, wyznaczanie opiekunów (lub w przypadku DPS – mieszkańców), ustalenie harmonogramu prac, tj. zadań do wykonania i czasu.

Jedna osoba przyznała, że, choć sporadycznie, to jednak zajmuje się interwencją – pośredniczy pomiędzy personelem, a studentami „gdy coś się dzieje”.

Czynności, zadania, obowiązki studentów:

Z wypowiedzi respondentek wynika, że działania studentów w placówkach mają charakter bierny i aktywny. W ramach biernego, grupy uczestniczą w pogadankach lub szkoleniach dotyczących funkcjonowania instytucji („Zapoznanie studentów ze strukturą organizacyjną OPS, zapoznanie z przepisami”). W ramach czynnego, asystują (lub samodzielnie wykonują) przy spotkaniach z klientami OPS (np. wywiad środowiskowy, opracowanie planu pracy z klientem); uczą się wprowadzać dane do programu komputerowego. Jak powiedziała jedna z badanych: „Najbardziej zależy nam na pracy środowiskowej”. W jej opinii idea praktyk polega na wdrażaniu studentów do pracy z klientami.

Ocena organizacji praktyk:

- **współpraca formalna z APS:** wszystkie respondentki oceniły ją bardzo dobrze, uznały że „nie ma problemów”, podkreślały, że „wszystkie dokumenty są wysyłane na czas”.
- **współpraca merytoryczna z APS:** także cztery oceny bardzo dobre, dwa razy zaznaczono „bark zastrzeżeń”, raz uznano, że „program praktyk jest czytelny”.

- **współpraca z opiekunem praktyk:** cztery oceny bardzo dobre, jedno uzasadnienie: „wszystkie terminy i zmiany są uzgadniane i planowane”.

Współpraca ze studentami:

- **przygotowanie merytoryczne:** jedna respondentka oceniła je bardzo dobrze, chwalać studentów za posiadaną wiedzę i znajomość zasad pomocy społecznej, pozostałe zaś uznały je za dobre („Jedni się wyróżniają, inni olewają”).
- **zaangażowanie studentów:** dwie oceny dobre („Bywa różnie, część studentów jest bardzo zaangażowana w pracę w placówce, zdarzają się osoby, które niekoniecznie wykazują zaangażowanie”),
- **spełnianie wymogów formalnych:** trzy oceny bardzo dobre, badane podkreśliły punktualność studentów, dotrzymywanie terminów, to, że uprzedzają, jeśli mogą się spóźnić. Jedna ocena była dobra, bez podania uzasadnienia.
- **kultura osobista:** trzy oceny dobre („Nie słyszałam, by działo się coś ekstremalnego, raczej dobrze”), jedna bardzo dobra.

Uwagi, wskazówki:

- **mocne strony:** według 2 badanych praktyki dają możliwość przekonania się, co do zasadności wyboru kierunku studiów i/ lub zawodu. Jak powiedziała jedna z nich: „Student może idąc w teren stwierdzić, czy jest to to, co chce w życiu robić. Bez praktyk studia nie mają sensu”. Z kolei inna respondentka zauważyła pozytywny aspekt praktyki związany z mieszkańcami DPS: „Gdy się otworzą [studenci] na mieszkańca, to utrzymują z nim kontakt, a to dla niego jest ważne”.
- **słabe strony:** dwie osoby nie dostrzegły żadnych, za to według pozostałych dwóch: grupy mogłyby być mniejsze, za to większe zaangażowanie studentów.
- **co skorygować:** propozycje usprawnienia organizacji praktyki były trzy: zmniejszyć liczebność grup, wydłużyć czas trwania praktyki; dobierać placówki zgodnie z zainteresowaniami studenta (‘Nie każdy student chce pracować w OPS’.).

Praktyki za rok

Każda z osób chciałaby, by praktyki były kontynuowane. W przypadku reprezentantki DPS pozwalają one mieszkańcom na poszerzanie sieci kontaktów społecznych („To ważne dla mieszkańców, by mieli znajomych spoza samego domu”). Z kolei pracownice z OPS zaznaczały, że praktyki pokazują trudny zawód i dają możliwość przygotowania kolejnych pokoleń do pracy („Nowe zastępy uczą się pracy (...), wspomagają pracowników socjalnych”).

Ocena studenta

Na ocenę studenta składają się wymogi organizacyjno – formalne (czy przychodził punktualnie, czy zrealizował program), ale także, co silniej akcentowano, zaangażowanie. Jak powiedziała jedna z pań z OPS „Czy nie boją się wyjść w teren, czy są zaradni”. Według innej, istotna jest uczciwość studenta, lepiej, by powiedział, że nie chce pracować w pomocy społecznej, niż udawał, że chce, ale niestaranie wykonywał swoje obowiązki.

Szanse na zatrudnienie

Dwie badane wysoko oceniły szanse na zatrudnienie: „APS ma renomę, tradycję, pewien poziom kształcenia. Na pewno szanse są wyższe, niż po prywatnej uczelni”. Inna dodała, że w ośrodku, w którym pracuje, zatrudniani są absolwenci APS. Z kolei dwie pozostałe uznały, że szanse nie są duże. Zwróciły one uwagę, że „w DPS jest mało stanowisk”, oraz że „mają być zmiany i likwidacja OPS. Jeśli do tego dojdzie, szanse będą niewielkie. Jeśli nie dojdzie, to praca będzie, bo rośnie liczba klientów”.

ZAŁĄCZNIK 6 – OCENA REALIZACJI PRAKTYK – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

Co dały praktyki w zakresie: wiedzy o realiach życia zawodowego, wiedzy praktycznej, umiejętności praktycznych, kompetencji społecznych?

PSYCHOLOGIA

Wiedza o realiach życia zawodowego

Studenci wskazywali najczęściej na uzyskanie wiedzy na temat:

- **obowiązków i pracy psychologa**, terapeuty (20 osób), systematyczność, odpowiedzialność,
- **realnych warunków pracy i rynku pracy** (11 osób): „jest to praca ciężka, wymagająca i mało płatna” (7 osób), praca ciekawa, ale duże bezrobocie (2), „sprowadzają na ziemię” – wyobrażenia nie odzwierciedlały rzeczywistości w hospicjum, w szpitalu, „Więzienie to nie praca dla mnie” (2),
- **specyfiki pracy w różnych placówkach** (9 osób): praca w szpitalu, z uzależnionymi (4 osoby), realia pracy w interwencji kryzysowej, życia zawodowego (2 osoby), sposób prowadzenia terapii (1), praca z dziećmi doświadczającymi przemocy (wgląd do kart pacjentów), praca z dziećmi (2), jak pracownicy dostosowują się do sytuacji nieprzewidzianych,
- **organizacji pracy (5 osób)**: podział godzin, czas pracy, praca 8 godzin dziennie (3) , organizacja pracy, terminarz spotkań z uczniami (1), hierarchia zawodowa (1)
- **dokumentacji** , (4 osoby), obowiązującego prawa, odniesienia do kodeksu
- **funkcjonowania placówki** (4 osoby)
- **miejsce psychologa w zespole** (3 osoby)
- **wskazówki na przyszłość** (2 osoby): różne oferty pracy, możliwości rozwoju
- **brak wiedzy o realiach** (3 osoby)

Wiedza praktyczna

Studenci wskazywali najczęściej na uzyskanie wiedzy o:

- **prowadzeniu zajęć** (10 osób): grupowych i indywidualnych (2), prowadzeniu pracy terapeutycznej lub warsztatowej z dziećmi (6), o przygotowaniu i prowadzeniu warsztatów (1), prowadzenie warsztatów dla rodziców (1)
- **konkretnych zaburzeniach lub okresie rozwoju** (8 osób): uzależnieniach od alkoholu (2), o chorobach nowotworowych, o schizofrenii, o jednostkach chorobowych, o ludziach w późnej dorosłości (2), wizualizacja uczniów trudnych, czym się charakteryzują niektóre zaburzenia
- **metodach pracy** (7 osób): interwencja kryzysowa (1), pomoc rodzinom (1), organizacja szkoleń, miękkie HR, sposoby rekrutacji (1), sposób przyjmowania uczestników do ośrodka samopomocy, socjoterapia, organizacja pracy i zajęć dla uczestników domu samopomocy (3), o strukturze terapii uzależnień (1),
- **prowadzeniu rozmów/wywiadów** (7 osób): prowadzeniu konsultacji, rozmów wspierających, wywiadów (3), rozmowie, wywiadach z rodzicami, dziećmi (2), bezpośredni kontakt z podopiecznymi(2), udzielanie wsparcia, aktywne słuchanie (1)
- **funkcjonowaniu placówki** (5 osób)
- **specyfice pracy** (5 osób): rola psychologa w hospicjum, szpitalu (2), o realnych przypadkach, zachowaniach ludzi w bardzo trudnych sytuacjach (2), specyfika pracy z osobami z doświadczeniem przemocy (1),
- **stosowaniu testów** (4 osoby), jak powinien wyglądać test psychologiczny
- **pisaniu diagnoz** psychologicznych, prowadzeniu diagnozy, pisanie opinii (4 osoby)
- rozbieżnościach między teorią a praktyką (2 osoby), wiedza uczelni często odbiega od wiedzy stosowanej
- **wskazówki na przyszłość** (3 osoby): jak wybrać temat do pracy na szkoleniach, o swoich ograniczeniach i możliwościach, wdrożenie teorii w praktykę
- **mało wiedzy praktycznej**, tylko przekładałam CV (4 osoby)

Umiejętności praktyczne

Studenci najczęściej wskazywali na następujące umiejętności:

- **Prowadzenie zajęć** (21 osób): warsztatów (10), praca z grupą terapeutyczną, z grupą dzieci (10), udział w zajęciach socjoterapeutycznych (1)
- **Kontakt indywidualny** (16 osób): z więźniami, z pacjentem, z dziećmi doświadczającymi przemocy (5), sposoby pracy z pacjentami ze schizofrenią (1), nawiązywanie kontaktu z pacjentem i jego rodziną (4), kontakt z osobami chorymi psychicznie (2), wspieranie pacjenta i rodziny (4)
- **Stawianie diagnozy** problemowej (10 osób), prowadzenie badań na dysleksję, badanie kwestionariuszami (5)
- **Prowadzenie rozmów** (10 osób), wywiadu z pacjentem i jego rodziną, aktywne słuchanie, rozmowy telefoniczne (1)
- **Organizacja pracy** (7 osób): tworzenie harmonogramów, promocja szkoleń, organizacja czasu, tworzenie plansz szkoleniowych (2), prowadzenie dokumentacji (2), przygotowanie zajęć grupowych (2), organizacja psychoedukacji i zajęć relaksacyjnych (1) ,
- **Inne umiejętności, samoświadomość** (9 osób): „Próbowanie własnych sił”, „konceptualizowanie pacjent”a, konieczne jest rozwijanie empatii i wiedzy praktycznej, omawianie prac pacjentów, obsługa programów komputerowych w tym Excel, świadomość nad czym jeszcze muszą pracować, swobodne poruszanie się w obcym mieście, obserwacja podopiecznych (2)
- **Inne praktyczne umiejętności** (5 osób): Tworzyć raporty, analizy, tworzyć bazy danych (2), przygotowywać narzędzia badawcze (1), poszukiwać w Internecie pracowników (1), działania poszukiwawcze, poradnictwo dla rodzin osób zaginionych (1)
- **Za mało praktyki** (2 osoby), tylko praca w recepcji, brak spotkań z mieszkańcami ośrodka

Kompetencje społeczne

Do najważniejszych nabytych podczas praktyk kompetencji studenci zaliczyli:

- **Utrzymywanie kontaktu** z pacjentem/klientem, prowadzenie rozmów (18 osób): prowadzenie rozmów indywidualnych z więźniami, podopiecznymi (3), rozmowa z rodziną pacjenta, rodzicami (2), prowadzenie wywiadu (1), prowadzenie rozmów telefonicznych z podopiecznymi (1), podtrzymywanie kontaktu (4), efektywna empatyczna komunikacja, komunikacja z osobami starszymi (3), sposób pracy z dziećmi (3), praca z grupą (1)
- **Nawiązywanie kontaktu** z pacjentem i rodziną, klientem (13 osób)
- **Współpraca** (10 osób): z personelem placówki (3), współpraca w grupie, zespole (6), interakcje społeczne (1)
- **Zrozumienie** (7 osób): nabranie dystansu do napotkanych sytuacji, świadomości przemijania (2), towarzyszenie osobom w cierpieniu, osamotnionym (1), zrozumienie zaskakujących decyzji rodziców pacjentów (1), zrozumienie i poznanie różnych sytuacji trudnych (1), uczenie się przez rozumienie (1), poznanie systemu wartości i funkcjonowania więźniów alkoholików (1)
- Inne: większa otwartość (1), praca pod presją czasu (1), nowe kontakty zawodowe (2)

SOCJOLOGIA – STAŻE

Wiedza o realiach życia zawodowego:

Możliwość zastosowania zdobytej wiedzy.

Możliwość obserwacji praktycznej pracy.

Skorzystałam z doświadczenia moich „współpracownic”, dużo się dowiedziałam o zawodzie od tej praktyczno-pragmatycznej strony.

Zorientowałam się jak wygląda praca w korporacji i zespole.

Mało, ponieważ były bezpłatne.

Systematyczność, poświęcenie, oddanie. Ciężka praca (staż w OPS), umiejętność słuchania.

Dowiedziałam się w jaki sposób działają instytucje kultury.

Wymaga ambicji i zaangażowania.

Przygotowanie do pracy w instytucji publicznej, informacje o funkcjonowaniu Komendy Głównej Policji, wydziału oraz współpracy z innymi instytucjami.

Dały dużo, jednak były to tylko praktyki i pracodawca nie dawał zbyt odpowiedzialnych i wymagających zadań.

Mogę ćwiczyć praktyczne umiejętności badawcze.

Wiedza praktyczna

Możliwość obserwacji praktycznej pracy.

Kontakt z klientami zagranicznymi i polskimi, organizacja wydarzeń okolicznościowych

Uzyskałam wiedzę na temat skali przemocy (staż w Centrum Praw Kobiet), uczestniczyłam w akcjach organizacji

Generalnie poznałam pracę HR-owca od podszewki.

Tworzenie bazy danych, pozyskiwanie klientów, organizacja wydarzeń.

Przydatna, robiłam rzeczy, których uczyłam się na zajęciach (sprawdzałam wiedzę).

Rozmowy z osobami objętymi opieką społeczną (ich emocjonalny stosunek).

Formułowanie pytań badawczych, opracowanie narzędzia.

Sposób działania i organizacja pracy w instytucji kultury.

Analiza materiału zastanego.

Przygotowanie do pracy przy ankietach wyników badań jakościowych, możliwość uczestniczenia w pracach zespołu i doskonalenie umiejętności.

Nauczyłam się archiwizacji danych, zdobyłam wiedzę praktyczną.

Umiejętności praktyczne

Możliwość zastosowania zdobytej wiedzy.

Pisanie pism, tworzenie programu studiów dla jednego kierunku, korespondencja z innymi oddziałami PCK i Czerwonego Półksiężyca.

Prowadziłam ankiety – przydatne w pracy socjologa

Tworzenie bazy danych, pozyskiwanie klientów, organizacja wydarzeń.

Poprawa umiejętności praktycznych.

Znajomość dokumentacji, bezpośredni kontakt z osobami, obserwacja, asystowanie.

Przeprowadzenie badania ankietowego, SPSS.

Przeprowadzanie wywiadów, animacja czasu wolnego dzieci, redagowanie biuletynu (gazetki FN).

Obsługa klienta indywidualnego, kontakt z innymi instytucjami.

Pisanie publikacji.

Praca przy codziennych zadaniach placówki – sporządzanie raportów z badań pod okiem Głównego Specjalisty.

Dobrze, miałam dostęp do korzystania z różnych sprzętów biurowych.

Kompetencje społeczne

Kontakt z klientami, rozwiązywanie problemów

Więcej otwartość, rozumienie dla problemów drugiego człowieka, spotkania z ciekawymi ludźmi.

Dużo się dowiedziałam o sobie, o swoich mocnych i słabych stronach oraz zawiązałam pierwsze kontakty.

Kontakt z ludźmi.

Wiedza dotycząca działania na rzecz osób potrzebujących opieki OPS.

Nawiązanie kontaktu z badanymi, zachowanie w trudnych sytuacjach podczas badań.

Możliwość pracy z dziećmi, osobami zawodowo zajmujących się muzyką, osobami z administracji instytucji.

Umiejętność pracy w zespole, w dużej placówce, współpraca z innymi instytucjami.

Nauczyłam się, że w pracy powinno się dbać o dobre relacje.

Porozumiewanie się głównie na odległość.

SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY

Wiedza o realiach życia zawodowego

Doświadczenie, umiejętności statystyczne i analizy materiału.

Praktykę w badaniach w terenie.

Praca na czas, pod presją.

Pokazały, że nie zawsze jest łatwo zrealizować wywiady. Nie zawsze ludzie są chętni i uprzejmi.

Nie jest łatwo.

Wiedza praktyczna

Umiejętność przeprowadzania i analizy badań.

Wiedza ze szkoły ≠ realia.

Umiejętności praktyczne

Umiejętność prowadzenia wywiadów, badań.

Przeprowadzenie wywiadów.

Słabe przygotowanie na uczelni.

Kompetencje społeczne

Pobudzenie ciekawości, zainteresowania życiem, funkcjonowaniem władz społeczności lokalnych.

Kontaktowanie się z ludźmi.

Kontakt, rozmowa z innymi ludźmi.

Kontakt z klientami.

Pokazała jak ważna jest umiejętność słuchania i pokory.

PRACA SOCJALNA

Wiedza o realiach życia zawodowego

Mniej więcej jedna trzecia osób (14) uznała, że praktyki pozwoliły na zdobycie wiedzy o realiach zawodu. Pisały w ankietach: „Mogłam zobaczyć, jak to wygląda, testowałam na własnej skórze”; „[praktyki] pokazały, jak ciężka jest praca”.

Należy jednak podkreślić, że praca pracownika socjalnego została oceniona jako trudna. Trudności wiązano z: ryzykiem wypalenia, niskim uposażeniem, dużą biurokratyzacją oraz postawami klientów korzystających z pomocy społecznej. Tak o realiach zawodu napisała jedna respondentka: „Niskie zarobki, upierdliwi klienci, warunkiem wykonywania zawodu jest posiadanie bogatego męża”. Ponadto, trzy osoby zaznaczyły, że dzięki praktykom mogły poznać warunki, w jakich mieszkają zgłaszający się do OPS.

Wiedza praktyczna

Respondenci wiązali wiedzę praktyczną z dwoma głównymi obszarami: realizacją wywiadów środowiskowych z klientami korzystającymi z pomocy społecznej (8 studentów) oraz zapoznaniem się z istniejącą dokumentacją i jej obiegiem (13 studentów). Ponadto, wskazano na: wiedzę dotyczącą przyznawania zasiłków, uczestnictwo w zajęciach terapeutycznych, zawieranie kontraktu socjalnego, zapoznanie się z ustawami (po 1 osobie). Dla 2 osób cenne okazały się

spotkania z samymi klientami. Jedna z ankietowanych zaznaczyła jednak: „Nie wszystkim można ufać, klienci chcą uzyskać środki pieniężne”.

Choć ten punkt kwestionariusza dotyczył zakresu wiedzy praktycznej, 4 osoby przyznały, że praktyka nie pozwoliła na jej zdobycie lub też pozwoliła, ale w bardzo ograniczonym zakresie.

Umiejętności praktyczne

Studenci zapytani o umiejętności praktyczne najczęściej (11 razy) podkreślali możliwość wykonania (a w rzadkich przypadkach obserwowania) wywiadu środowiskowego. Dla 6 respondentów wiązały się one z rozmową (zwykle nazywaną „kontaktem”) z klientem. Dwie osoby zaznaczyły zapoznanie się z programem komputerowym dla pracowników socjalnych. Z kolei dla 2 studentów „praktyki nic tu nie dały” – uznano je za mało przydatne pod względem zdobywania, bądź rozwijania, umiejętności.

Kompetencje społeczne

Jedna trzecia badanych (14 osób) łączyła kompetencje z kontaktami z klientami. Pisano wprost: „nawiązanie kontaktu” lub „rozmowa z klientem”. Trzy razy wymieniano cechy, jakie powinien mieć pracownik socjalny podczas interakcji: „Wierzyć w kapitał indywidualny i umiejętności klientów”; „Należy być tolerancyjnym, cierpliwym, kreatywnym, mieć umiejętność rozwiązywania problemów i konfliktów”, dodano także „większą empatię”. Według jednego respondenta kontakt z klientem nie był dla niego wystarczający.

ZAŁĄCZNIK 7 – WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ORGANIZACJI I PRZEBIEGU PRAKTYKI – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

PSYCHOLOGIA

mocne strony praktyki:

- **dobry kontakt z pracownikami placówki (31 osób):** duże zainteresowanie i zaangażowanie ze strony personelu (21), możliwość zadawania pytań (3), kontakt z personelem, dobry zespół (2), rozmowy z terapeutami, specjalistami, indywidualne podejście (3), zachęcanie przez personel do kontaktu z pacjentem (1), praktyczne wskazówki odnośnie pracy z więźniami (1)
- **konkretne metody pracy (13 osób):** prowadzenie warsztatów (1), prezentacja metod terapeutycznych i ich omówienie (1), możliwości prowadzenia grupy terapeutycznej, zajęć (4), możliwość obserwacji pracy z pacjentem (2), możliwość pracy z dziećmi (2), możliwość prowadzenia badań (1), pisanie diagnozy, pomoc (1), wykorzystanie wiedzy w praktyce (1)
- **Bezpośredni kontakt (13 osób):** z pacjentami/wychowankami (11 osób), uczestniczenie w zajęciach z pacjentami (2)
- **Poznanie realiów (11 osób):** pracy psychologa w zespole w szpitalu (1), styczność z realiami (2), uczestniczenie w obchodzie (1), wgląd w karty pacjentów (1), poznanie funkcjonowania placówki (3), możliwość uczestniczenia w różnorodnych zajęciach (1), samodzielne prowadzenie zajęć (2)
- **Wiedza i umiejętności (9 osób):** możliwość poszerzenia wiedzy i umiejętności, duża wiedza praktyczna (3), możliwość sprawdzenia własnych umiejętności (1), umiejętności praktyczne (2), dużo umiejętności społecznych (3)
- **Organizacyjne (8 osób):** pomoc w organizacji i znalezieniu miejsca praktyki (1), dużo ośrodków do wyboru (2), jasne wymagania (1), dobry kontakt z opiekunem z APS(1), zorganizowany tryb pracy (1), jasne oczekiwania i

wytyczne (1), trafne sugestie jak postępować, z jakich materiałów korzystać (1)

- Inne: mile spędzony czas (1), specyfika miejsca (1), elastyczność godzin(4), dostosowanie się do możliwości studenta (1), duży potencjał do realizowania praktyk, dobra placówka, szeroki zakres usług (3), byłam aż 3 miesiące (1), duże możliwości dla osób zainteresowanych szkoleniami (1), poznanie innych biur (1), możliwość sprawdzenia się w pracy (1)

słabe strony praktyki:

- **za mało praktycznych działań (21 osób):** za mało kontaktu z podopiecznymi (7), a mało praktyki i wiedzy merytorycznej– tylko obserwacja lub wpisywanie danych do komputera (7), brak możliwości obserwacji i prowadzenia zajęć (4), brak możliwości indywidualnych rozmów z klientami (1), za mało powierzanej praktykantowi odpowiedzialności (2)
- **organizacja praktyk na uczelni (13 osób):** brak informacji, brak miejsc (albo mało interesujące), bałagan administracyjny (7), trzeba wszystko załatwiać samemu (2), konieczność płacenia z własnych pieniędzy za praktyki (1), bardzo dużo formalności (1), brak bezpośredniego kontaktu między placówką a APS (1), brak pieniędzy dla placówki (1)
- **czas trwania praktyk (8 osób):** krótki czas trwania (6), czas praktyk koliduje z terminami egzaminów poprawkowych, tylko wrzesień (2)
- **opiekunowie w placówkach (8 osób):** słaby kontakt z opiekunem praktyk z CZD, opiekun próbował udowodnić studentom, że się do zawodu nie nadają (3), słaby personel i atmosfera, opiekun miał za mało czasu dla praktykantów, „frakcyjność” w zespole w placówce (5),
- **program praktyk (6 osób):** Mało urozmaicony program, schematyczne zajęcia (5), brak specjalnego planu działania (1)
- Inne: zła organizacja miejsca praktyki – bez telefonu, brak osobnego pomieszczenia do indywidualnych rozmów (1), brak superwizji (1), brak przygotowania z praw rynku, rzucenie na „głęboką wodę”

co należałyby skorygować i w jaki sposób?

- **Więcej placówek (11 osób):** uczelnia powinna organizować więcej miejsc praktyk, aby dla każdego było miejsce (bezpłatnie), aby był wybór (7), w placówkach, gdzie można zdobyć praktyczne umiejętności (1), większa ilość miejsc (2), praktyki w różnych miejscach, więcej praktyk (1)
- **Czas trwania (9 osób):** nie tylko wrzesień, bo w poradniach jest czas na organizację, jest bardzo mało dzieci, na szkoleniach nie ma klientów (2), powinny być realizowane od 1 roku studiów (2), więcej godzin praktyk, dłużej trwające praktyki (5)
- **Opiekun praktyk z APS (4 osoby):** powinien być kompetentny, zorganizowany (2), lepszy kontakt z opiekunem praktyk na początku semestru (1), wcześniejsze powiadomienie, że jest za mało miejsc dla studentów na praktykach (1)
- **Więcej praktyki (4 osoby):** praktycznych działań (1), możliwość obserwacji pracy psychologa (a nie tylko w recepcji lub przekładając CV) (2), możliwość towarzyszenia psychologom na oddziałach (1)
- Inne: Bardziej nowoczesne podejście terapeutyczne personelu (2), NFZ (1), lepsza organizacja miejsca praktyki – podzielenie dużego pomieszczenia na dwa mniejsze, telefon (1), przepływ informacji placówka – APS (1), wszystko (1)

SOCJOLOGIA – STAŻE

Mocne strony:

- możliwość wykorzystania wiedzy zdobytej podczas studiów, zainteresowanie praktykantem ze strony pracowników placówki.
- Jasno określone zadania, możliwość podejmowania własnej inicjatywy.
- Mogłam sama wybrać instytucje i czas.
- Brak jakiś specjalnych obostrzeń czy problemów generowanych przez uczelnię (duża swoboda).
- Sprawdzenie swoich umiejętności i przystosowania do rynku pracy.
- Czas praktyk, organizacja czasu.

- Pełny proces badawczy: przygotowanie koncepcji i badania, narzędzia, realizacja w terenie, raport.
- Dobrze zorganizowana praca, wyznaczenie konkretnych zadań, dowolne godziny pracy (staż w klubie sportowym).
- Praktyczne wykorzystanie, poznanie pracy pracowników MOPS-u, mechanizmów pracy.
- Doświadczenie.
- Dobra współpraca z dr Grzejszczakiem.
- Pozwalają nabyć podstawowych kompetencji w zakresie prac urzędowych.
- Możliwość zdobycia praktycznych umiejętności.

Słabe strony:

- słaby przepływ informacji dot. praktyk ze strony uczelni.
- Trudność w pogodzeniu z zajęciami.
- Były bezpłatne.
- Przy realizacji praktyk najbardziej brakowało czasu, praktyki mamy realizować na 3 roku, jednocześnie pisać licencjat i całe dni spędzać na uczelni, bo wszystkie zajęcia (a jest ich bardzo dużo) są obowiązkowe. Nie każdy pracodawca zgadza się na bardzo elastyczny czas pracy.
- Szkoła nie oferuje placówek odpowiadającym studentom.
- Mało ciekawych zajęć.
- Dość dużo pracy.
- Realizacja w ostatnim roku studiów.
- Bardzo złe przygotowanie terminu praktyk – należałoby albo zawiadamić studentów o konieczności odbycia praktyk w wakacje (wtedy pokrywają się częściowo z projektem badawczym), albo pozostawić czas na praktyki w godzinach pracy instytucji w roku akademickim.
- Zbyt krótki okres, brak możliwości otrzymania bardziej wymagających i odpowiedzialnych zadań.
- Brak jakiegokolwiek pomocy ze strony uczelni.

Co należałoby skorygować i w jaki sposób?

- Więcej propozycji odbywania praktyk ze strony uczelni.
- Mniej zajęć na III roku – piszemy jeszcze licencjat, a tu cały tydzień zawalony.
- Przygotować wszystkie placówki i instytucje do posiadania programu dla praktykanta.
- Uczelnia powinna bardziej zaangażować się w pomoc w poszukiwaniu instytucji, która jest zgodna z programem studiów.
- Więcej ciekawych ofert ze strony uczelni.
- 120 g. praktyk to zbyt mało czasu na praktyki, z drugiej strony nie ma możliwości odbycia ich w roku akademickim.
- Po pierwsze uczelnia powinna informować wcześniej (przed wakacjami) iż musimy odbywać praktyki a nie mając codziennie zajęcia na uczelni musimy znaleźć czas na praktyki. Uczelnia powinna również współpracować z różnymi instytucjami, które powinny uwzględniać sytuacje studentów i przyjmować ich.
- Pomóc studentom znaleźć praktyki.

SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY

Mocne strony:

Dobra współpraca z prowadzącym

Nabranie doświadczenia w prowadzeniu badań terenowych, kontakt z innymi ludźmi, przełamanie bariery.

Był nim narzucony kolejny projekt, który mieliśmy obowiązek wykonać. Wiele niejasności, nauczyliśmy się samodzielności dzięki temu.

Realizacja realnego projektu badawczego, możliwość przeprowadzenia wywiadów.

Tylko tyle, że istnieją.

Słabe strony:

Rozciągnięte w czasie.

Ciężki dostęp i możliwość realizowania wywiadu, ignorowanie studentów, ciężkie warunki pracy.

Dojazd, niepoinformowanie placówek o badaniach. Chaos.

Długi okres trwania.

Wybór placówek.

Co należałoby skorygować i w jaki sposób?

Lepsze miejsca prowadzenia badań.

Nastawienie do praktykujących studentów.

Zmienić formę praktyk na (nieczytelnie), też w innych placówkach, bez robienia wywiadów.

Sprawdzić placówki.

PRACA SOCJALNA**Mocne strony praktyki**

Najczęściej podkreślaną mocną stroną praktyki był kontakt z pracownikiem socjalnym w OPS. Zwróciło na niego uwagę 16 osób. Według nich, relacja ze specjalistą była „dobra”, „swobodna”, a sam pracownik „pomocny”.

W dalszej kolejności wymieniano aktywności, w których studenci mogli wziąć udział, np.: uczestnictwo w targach pracy, wyjścia w teren, realizacja wywiadów środowiskowych (łącznie 7 wskazań).

Trzecia grupa odpowiedzi (5 osób) dotyczy samej organizacji praktyki, tj. tego, że „Każdy miał przydzielonego jednego pracownika”; że godziny jej odbywania były elastyczne. Dla jednego studenta ważne było także to, że sam mógł wybrać sobie placówkę.

Według 2 ankietowanych, praktyka pozwoliła na „poznanie pracy socjalnej od podszewki”.

Słabe strony praktyki

Pomimo docenienia mocnych stron praktyki, wskazywano także na jej słabsze aspekty. Najczęściej wymienianym (14 razy) był nieodpowiedni termin. Studenci utyskiwali na to, że muszą przyjeżdżać do Warszawy we wrześniu, że „zabiera im się miesiąc wakacji”. Skrócenie czasu wolnego jest jednak mniej uciążliwe, niż konieczność utrzymania się w stolicy poza okresem zajęć w APS.

Siedmioro ankietowanych poczuło niedosyt związany z praktykami. Uznali oni, że mieli „za mało pracy w terenie”, „za mało wprowadzenia w zawód”, „za mało dokumentów do wypełnienia”.

Według 6 respondentów pracownicy w OPS nie byli przygotowani na przyjęcie praktykantów – nie mieli dla nich konstruktywnego zajęcia, więc proponowali ustawianie segregatorów („Nuda” – jak napisał jeden ankietowany).

Ponadto, zwrócono uwagę na organizację praktyki: dla 2 osób była ona za krótka, dla jednej za długa, postulowano także zmniejszenie liczby dni, a wydłużenie liczby godzin.

Według jednego studenta bolączką był brak wynagrodzenia. Nie zaznaczył on jednak, o czyją gratyfikację chodzi – dla niego samego, czy dla pracownika socjalnego.

Obszary praktyki, które należy skorygować

Wśród sugestii na temat skorygowania organizacji i realizacji praktyki najwięcej osób (14) zwróciło uwagę na zadania stawiane studentom podczas obecności w OPS. Według respondentów, placówki mogłyby „zaktywizować studenta i dać mu coś do roboty”, „dać mu więcej pracy z klientem, niż układania teczek”, czy też „umożliwienie czynnego udziału w pracach w terenie”. Kilkakrotnie zaznaczano,

że pracownicy byli zaskoczeni obecnością studentów, więc i nieprzygotowani do współpracy z nimi.

W dalszej kolejności (10 razy) zaznaczano jej okres. Postulowano praktykę międzysemestralną lub ciągłą podczas jednego z semestrów, zamiast wakacyjnej. Ponadto proponowano: dowolność w wyborze placówki, wydłużenie czasu trwania praktyki oraz możliwość samodzielnego wyboru opiekuna w placówce.

ZAŁĄCZNIK 8 – PRZYDATNOŚĆ INFORMACJI ZWROTNYCH – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

PSYCHOLOGIA

od opiekunów praktyk w placówce

- **Informacje zwrotne, wzmocnienie (19 osób):** Rzetelne informacje o umiejętnościach studenta, wskazówki nad czym popracować, rzetelna informacja zwrotna zaraz po wykonaniu zadania, spojrzenie na własną osobę oczami innej osoby (7), pogłębienie samowiedzy, poznanie swoich mocnych stron (7), podsumowanie własnego warsztatu (1), pomogły korygować błędy i więcej wynieść z praktyki (1), wzmocniły mnie, motywujące pochwały (2), pomocne w umocnieniu kompetencji studenta (1)
- **Informacje praktyczne (5 osób):** odpowiedź jak odpowiadać na rozmowie rekrutacyjnej, przydatne w zakresie dalszej ścieżki kariery (2), pozwoliły na pracę w tej branży (1), pomogły pewniej poczuć się w pracy z grupą (1), podsumowały praktykę i działania studenta w placówce
- **Inne:** tylko ogólne informacje dla wszystkich (nie indywidualne) (1), tylko krytyka studenta jako człowieka (1)

od opiekuna praktyk z APS:

- Poznanie opinii studenta o praktykach
- Podsumowanie praktyk
- Pozwoliły uświadomić sobie rolę psychologa i potrzeby pacjenta
- Dotyczyły formalności potrzebnych do realizacji praktyki
- Tylko ogólne informacje

SOCJOLOGIA – STAŻE

od opiekuna z placówki

- Przydadzą się przy szukaniu pracy, ponieważ są to bardzo pozytywne referencje.
- Referencje.
- Poznałam swoje mocna, słabe strony i dowiedziałam się jak odbierają mnie inni.
- Tak. Potwierdzenie odbycia praktyk do CV.
- Były przydatne w realizacji badania.
- Nie zakończyłam jeszcze praktyk.
- Przydatne, otrzymałam propozycję współpracy, dowiedziałam się w jaki sposób pracować w zespole, co poprawić etc.
- Jestem w trakcie.

od opiekuna praktyk w APS

- Tak. Pomoc przy wyborze miejsca praktyk, cenne wskazówki.
- Nie, nie konsultowałam się z opiekunem.
- Nie, zero pomocy i kontaktu.

SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY

od opiekuna z placówki

Tak, komentarze zwrotne.

od opiekuna praktyk w APS

Tak, różne, związane z prowadzeniem i analizą badań.

PRACA SOCJALNA

od opiekuna praktyk z placówki

Dla 4 osób informacje przekazane od placówki nie okazały się przydatne. Oto, jak swoje zdanie argumentowały 2 ankietowane: „Nie dowiedziałam się niczego, czego bym nie wiedziała”; „Lanie wody, każdy miał to samo”. Z kolei według 7 były one użyteczne. Należy jednak zaznaczyć, że odpowiadający w ten sposób dostali schlebające im opinie, np.: „Podwyższyły samoocenę, pokazały, że jednak mam predyspozycje do tego zawodu”; „Pokazały moje zaangażowanie”; „Postawiły mnie w dobrym świetle”. Jeden respondent odniósł informacje do rozmowy z opiekunem na temat dylematów etycznych i „stosunku do klienta”.

od opiekuna praktyk z APS

Trzy z czterech ankietowanych uznały, że informacje uzyskane od opiekuna praktyk z APS były przydatne. Podkreślono jego zainteresowanie oraz fakt, że dzięki informacjom płynącym od niego można było lepiej zrozumieć odbytą praktykę. Jednak jedna osoba odebrała te informacje zupełnie inaczej. Według niej opiekun „olał” studentów i „sam nie wiedział, o co w praktykach chodzi”.

ZAŁĄCZNIK 9 – CHĘĆ ORAZ OCENA SZANS PRACY W WYUCZONYM W TOKU STUDIÓW ZAWODZIE – OPINIE STUDENTÓW WEDŁUG KIERUNKÓW STUDIÓW

PSYCHOLOGIA

Chęć pracy

- **Zainteresowania, misja (33 osób):** bardzo lubię to, co robię na studiach, taki był mój plan od początku, właściwy wybór kierunku studiów, potwierdzony podczas praktyk (16 osób), to moje zainteresowania (9 osób), poczucie misji, pasja, „kocham pracę z dziećmi”, powołanie (5 osób), chce pracować w służbie zdrowia (1), widzę siebie w roli trenera (1), chcę pracować jako psycholog (1)
- **Poczucie kompetencji (6 osób):** Czuję się kompetentna, wykształcona, chcę wykorzystać wiedzę i doświadczenie zdobyte na studiach (6 osób)
- **Chęć pomocy (6 osób):** chcę pomagać ludziom, widzę taką potrzebę, chcę wspierać ludzi w odkrywaniu ich mocnych stron (2), chcę pracować z dziećmi, z ludźmi, lubię pracę z ludźmi (4)
- **Chcę sprawdzić (6 osób):** mam nadzieję, że ta praca da mi satysfakcję (1), chcę sprawdzić czy się nadaję (1), dr Smułka mnie zaciekał (1), chcę być psychologiem, ale zupełnie nie czuję się przygotowana – brak umiejętności praktycznych w postępowaniu z pacjentami (1), chcę się dalej rozwijać i zdobywać doświadczenia (2)
- **Już pracuję,** mam doświadczenie i umiejętności (4)

Brak chęci pracy

- Konserwatyzm metodologiczny, wątpliwa wartość naukowa, „sceptyczne podejście” do niektórych metod pracy (2)
- Jeszcze nie wiem, ukończyłam też drugie studia, nie wiem, który kierunek wybiorę (2)

- Inne zainteresowania (2)
- Rozminięcie się oczekiwań i realiów
- „życie”
- Nie jestem pewna swoich umiejętności i predyspozycji osobowościowych
- Brakuje pracy dla psychologów
- Pracuję w innej dziedzinie

Niska ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

- Dużo psychologów na rynku, trudno znaleźć pracę, wszędzie szukają wolontariuszy (23 osoby)
- Nie mam doświadczenia, nie jestem najlepsza, są wysokie wymagania (8 osób)
- Konieczne dalsze długie i kosztowne szkolenia (7 osób)
- Plan studiów uniemożliwia zdobywanie praktyki np. w formie wolontariatu, szkolenia (2 osoby)
- Nie zaciekała mnie taka forma pracy (1 osoba)

Wysoka ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

- **Mam umiejętności i wiedzę** (8 osób): Umiejętności nabyte podczas studiów, praktyk i stażu są bardzo dobre, więc jestem dobrze przygotowana (6), nabyłam dobrą wiedzę podczas studiów (1), jestem wszechstronny i odczytany (1)
- **Mam pomysł na przyszłość** (7 osób): podczas studiów byłam wolontariuszką, kończyłam różne kursy (2), otworzę własną działalność (2), studia doktoranckie i staż w placówce umożliwi znalezienie zatrudnienia (1), jest dużo ścieżek rozwoju (1), zdobędę doświadczenie i będę ciężko pracować (1)
- Już pracuję (5 osób)

- W poradniach, przedszkolach, szkołach brakuje wykwalifikowanych psychologów, jest dużo ofert pracy dla psychologów w Warszawie (3 osoby)

SOCJOLOGIA – STAŻE

Chęć pracy

Tak, zainteresowanie badaniami.

Tak. Po części, chcę bowiem pracować w firmie badawczej.

Tak. Co nie przeszkadza, że połowa zajęć jest zbędna.

Tak, praca ciekawa, ale czy się znajdzie.

Tak, studiuje ten przedmiot, aby dalej pracować w zawodzie z nim związanym.

Brak chęci pracy

Nie nadaję się do dłuższego zaangażowania w tego typu aktywnościach (chcę się przekwalifikować)

Mam inne plany po studiach licencjackich.

Nie, myślę o HR, więc socjologia w jakimś stopniu może się przydać, choć nie całkiem.

Nie, studiuje socjologię, a chciałabym pracować w agencji reklamowej.

Nie, ponieważ ciężko znaleźć pracę w zawodzie socjologa.

Nie, niezdecydowanie.

Nie, nie odnajduje się w tym zawodzie, zamierzam pójść na inny kierunek.

Nie, te studia uświadomiły mi, że nie są tym co mnie interesuje w życiu.

Niska ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

Mała ilość ofert pracy w wyuczonym zawodzie.

Nie ma obecnie dużego, a nawet niewielkiego zapotrzebowania na osoby po tym kierunku (osoba na specjalności socjologia komunikacji i procesów społecznych).

Jest duże bezrobocie, tak naprawdę nie mam doświadczenia zawodowego, o pracę w zawodzie trudno.

Przy ocenie szans jako nikłych: socjologia nie ułatwia znalezienia pracy.

Mało ciekawy kierunek (studentka socjologii kultury).

Nikłe, takie są realia rynku pracy.

„1”. Za dużo socjologów, za mało praktycznych umiejętności, bez sensu przedmioty, więcej praktyki.

„2”. Nie znalazłam ciekawych ofert pracy lub takich, do których nie są potrzebne studia.

„2”. Poszukiwanie socjologa jest mało kiedy spotykane. Duża liczba pracodawców nie wie czym jest socjologia.

„2”. Wiedza i umiejętności zbyt podręcznikowe, przestarzałe.

„2”. Bardzo złe, ponieważ jest nadmiar absolwentów humanistycznych na rynku pracy, a socjologia nie jest zbyt prestiżową dziedziną.

„3”, możliwe, że moja decyzja się zmieni.

Wysoka ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

„5”. Bardzo dużo pracy własnej, dobre praktyki – sama uczelnia niestety zupełnie nie przygotowuje do zawodu (wyjątki to zajęcia z prof. Duch – metody badań, moduł, projekt badawczy), ostatni semestr studiów tylko (nie można rozczytać) w praktykach

SOCJOLOGIA – PROJEKT BADAWCZY

Chęć pracy

Tak, chciałabym, ale jest mała możliwość, że będę, dlatego studia magisterskie zrobię na kierunku, który daje większe możliwości zatrudnienia.

Tak, zainteresowanie badaniami.

Tak. Inwestowałam w to swój czas i pieniądze, chciałabym aby nie był to stracony okres życia.

Brak chęci pracy

Nie, brak zainteresowania.

Nie, inny wyuczony zawód.

Nie, socjologia –nie ma pracy bez znajomości.

Nie, zmiana kierunku kształcenia.

Niska ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

„3”. Mało miejsc pracy na dane stanowisko.

„3”. Rynek pracy jest niepewny, nigdy nie wiadomo co będzie jeżeli chodzi o pracę.

„1”. Nie po APS.

„1”. Nikt nie potrzebuje socjologów.

Wysoka ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

brak takiej wypowiedzi

PRACA SOCJALNA

Chęć pracy

Z analizy twierdzących odpowiedzi respondentów można wywnioskować, że studenci pracy socjalnej to aktywiści nastawieni na pracę z jednostkami znajdującymi się w trudnej sytuacji życiowej. Chęć pomagania innym akcentowano 7 razy. Oto przykładowe wypowiedzi: „Chcę być pomagaczem”; „Powołanie”; „Misja”. Ponadto, 3 osoby przyznały, że „zawsze chciały być pracownikami socjalnymi”. Dla 2 ankietowanych praca w zawodzie pokrywa się z ich zainteresowaniami („Interesują mnie problemy społeczne”). Według jednej, wybór takiej pracy wiąże się z jej organizacją: „Fajna praca, godziny urzędowe, wolne weekendy, wypłata na czas – państwówka”.

Brak chęci pracy

Z kolei ci, którzy nie chcieliby pracować w zawodzie uznają, że jest to praca, która wymaga dużej odpowiedzialności i odporności psychicznej, a otrzymywane wynagrodzenie nie jest proporcjonalne do wymagań stawianych przez pracownikiem

socjalnym (9 osób). Ankietowani pisali na przykład: „duża odpowiedzialność, małe pieniądze”; „trudne realia pracy”. Dwie osoby uznały, że kończąc studia nie czują się przygotowane do zawodu. Pozostali przyznawali, że: mają już inne plany, nie mają chęci na zostanie pracownikiem socjalnym lub też nie chcą pracować w państwowej instytucji. Zaznaczyć jednak trzeba, że OPS nie jest jedynym miejscem, w którym absolwenci mogą uzyskać zatrudnienie, choć tak właśnie sądzi jeden z ankietowanych. Napisał, że właśnie to miejsce wymieniane jest podczas całych studiów.

Niska ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

Ci, którzy nie widzą szansy na podjęcie pracy w zawodzie (łącznie 19 odpowiedzi), przede wszystkim zwracali uwagę na dużą konkurencyjność rynku pracy – wielu chętnych, a niewiele etatów (8 wskazań). Pozostali uznali, że po studiach nie czują się na nią przygotowani (4 osoby), oraz że: „pracownik socjalny to nie jest poważany zawód”, „bez znajomości będzie trudno, wykształcenie nie pomoże”. Jedna ankietowana negatywnie oceniła przygotowanie do pracy: „Miałam za mało okazji, by naprawdę zobaczyć o co chodzi w praktykach, nawet jeśli w biurze siedziałam, to i tak nic się nie robiło. A jeśli było coś do roboty, to nie miało to żadnego związku z praktykami”.

Wysoka ocena własnych szans na zatrudnienie w wyuczonym w toku studiów zawodzie

Dwanaście osób uznało, że ma szansę na zatrudnienie. Argumentowano to chęcią i własną aktywnością (odbyty staż, wolontariat), posiadaną wiedzą („Bo mam wiedzę o placówkach i w Warszawie i w moim mieście”); lub umiejętnościami społecznymi („Mam szansę, bo jestem komunikatywna”).